

Sõjaasjanduse ajakiri

Sõdur

14. aastakäik

Nr.11/12 • 26.märts 1932

KAITSEVÄGI

varustab end

UNION

JALANÕUDEGA

„UNION“ jalanõud on tugevad,
valmistatud heast materjalist ja
kaunil liistul. Hinnad mõõdukad.

Läbimüügi poolest on „UNION“ jalanõud I kohal.

Kinnitusselts „MAJA“

Tallinna Majaomanikkude Panga juures, Tallinnas, Harju 29.
Telefon 444-00.

Toimetab soodsatel tingimustel

**tule-, murdvarguse-
ja klaasi kinnitusi.**

Hoidke vaevaga kogutud varandust, seda kinnitades K.-S. „Majas“ Harju 29.

Esindajad:

Tartus, Suur-turg 3, Pärnus, Majaomanikkude Pank, Türil, Paide 3.

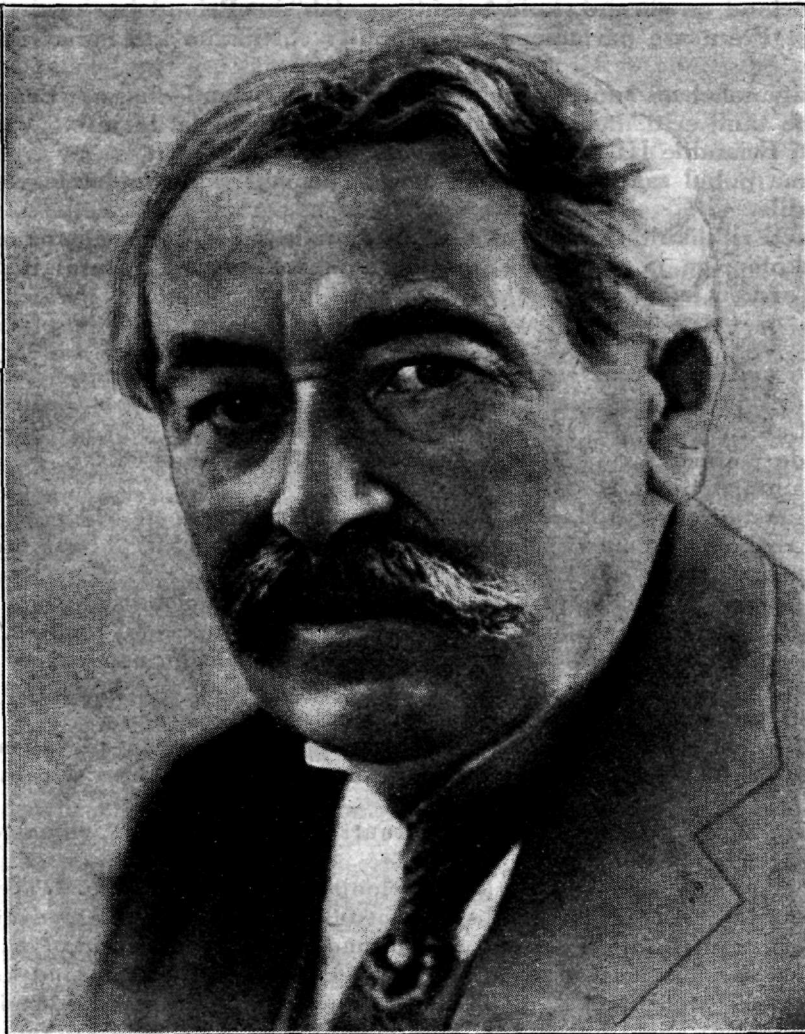
SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

№ 11/12

Laupäeval, 26. märtsil 1932.

XIV aastakäik.

Aristide Briand

Gesti Vabaduseristi kavaler.

ARISTIDE BRIAND

Eesti Vabaduseristi kavaler.

Suurim eurooplane. Rahu eest väsimata võitleja.

Euroopa uniooni suure aate algataja ja õhutaja, Prantsuse suur riigimees Aristide Briand suri 9. märtsil s. a. kell 1330 oma kodus Kléberi puiesteel Pariisis.

Tulise patsifisti elu kustumise teade tabas kõiki ootamatult, kuigi ta põdes juba kauemat aega südamehaigust ja 28. s.k.p. pidi saama 70 aastat vanaks. Briand võitis ülemaailmse kuulsuse oma väsimatu võitlusega rahu eest, mida teostas kuni viimse hinge tõmbeni. Kogu maailm on leinas selle suure riigimehe surma puhul ning saadab kadunule soojemaid järelehuüdeid. Prantslased ise tähendavad: „Briand'i hauakivile võidakse panna sõnad: „Briand oli kõige suurem prantslane ja kõige suurem eurooplane“, või: „Briand on surnud, kuid briantism elab“. Briand ise kord tähendas alles mõne kuu eest Prantsuse parlamendi kõnetoolilt: „Niikaua kui mina siin seisán, ei tule sõda.“

Kuulsal riigimehel on suuri teeneid ka Eestile. Briand oli suur Eesti sõber. Temale võlgname tänu eriti meie tunnustamise eest de facto ja de jure. Vabariigi Valitsuselt annetati Briandile III liigi 1. järgu Vabaduserist.

Tema surma puhul saatis riigivanem Jaan Teemant kaastundetelegrammi Prantsuse presidendile.

Briand maeti riiklikult 12. märtsil s. a. Kadunule sai kõrgeim austus osaks. Kirst oli kaetud trikolooriga ja seati välisministeeriumi ees seisvale katafalgile, kus pidas peaminister Tardieu leinakõne.

*

Aristide Briand sündis 28. märtsil 1862. a. Nantes'is väikelinna kõrtsmiku pojana. Samas linnas oli juba 20-aastaselt advokaadiks. Pärast toimetas Pariisis sotsialistlikku lehte „Laterme'i“ ja 1902. a. valiti parlamenti. 1906. a. kutsuti Sarrien'ilt esmakordselt hariduseministriks ja 1909. a. esmakordselt peaministriks. Kuni 1917. aastani oli ta peaministri kohal kuus korda.

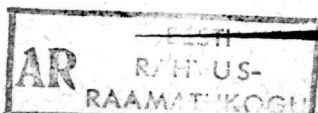
Esimestel aastail pärast Maailmasõda esines Briand vähe poliitikas. Alles 1921. a. moodustas ta raskeis tingimuis seitsmendat korda „rahvusliku ühtluse valitsuse“, mis kukutati Poincaré'lt 1922. a.

Pärast seda elas Briand mõni aasta politikast eemal, oma talus Normandias. 1925. a. asus ta välisministeeriumi juhiks, sõlmides Saksamaaga Lokarno lepingu. Eriti ongi tema nimega seotud Rahvasteliidu ja Lokarno politika. Kogu aeg jätkas rahu ja lepituse tööd vaenurohkes Euroopa poliitikas. Selle töö eest annetati temale 10. detsembril 1926. a. Nobeli rahuauhind Stresemanniga jagamiseks.

Üldse on Briand olnud peaministriks üksteistkümmend korda ja välisministriks vähemalt 26 korda. Peale selle ta on võtnud osa paljudest tähtsaist rahvusvahelistest konverentsidest.

Briandile oli suureks löögiks ta kandidatuuri läbikukutamise viimastel presidendivalimistel 1931. a.

Briand oli eluviisilt äärmiselt lihtis. Ta loobus suurist esituskortereist, eelistades elada lihtsas neljatoalises poissmeheliselt sisustatud korteris. Briand ei armastanud peaaegu kunagi raamatuid. Ta laual ei leidunud akte ega pabereid. Portfelli ei kandnud ta iialgi kaasas. Armastas magada kaunis kaua ja siis ei tohtinud keegi teda eksitada. Suuremaks „tööriistaks“ olid temale paberossid, suitsetades neid vahetpidamata üksteise järele. Sealjuures kõndides edasi-tagasi, kuulas ta aruandeid ja mõtles. Briand oskas silmapilkselt eraldada kõrvalistest asjadest olulist ning tungida kiiresti asja sisusse. Paarikümne minutiga oli tal nõnda kõige raskemgi küsimus täiesti selge. Briandit loetakse omaaja suurimaks oraatoriks, kes ainult oma kõnega oskas kiskuda kaasa kõik, kes teda kuulasid, ning löi puruks vastaste väited. Kogu oma realismi juures oli Briand siiski suur unistaja. Ta armastas suuri plaane ja kavatsusi, nagu seda on ka Pan-Euroopa liikumine.

Mõtted Briandi matusel.

K. R. Pusta.

Neli päeva on möödunud Aristide Briandi matustest. Marssal Fochi surmast peale on Prantsuse vabariigi tseremooniameister Pierre de Fouquières saanud tähtsaks isikuks. Tema ülesanne on leida ja täpsalt läbi mõelda vorm, mis peab väljendama kogu rahva leina, luua matusetalitsusest ja rongikäigust pildi, mis jääks tulevaste põlvete mälestusse, ühendaks sessamas kultuses riigipea ja kõige alandlikuma kodaniku, kuningate erakorralised saadikud ja ükskõik millise ühingu delegatsiooni. Prantsuse rahvas mõistab hinnata ja austada tseremooniat, suhtub sellele alati kui tähtsale toimingle. Ja 12. märtsil võtsid Aristide Briandi matustest osa üle kahe miljoni inimese...

Oleme näinud marssalite Fochi ja Joffre, „Verduni sõduri“ minister Maginot riiklike matusi. Ikka üllatas ja liigutas see äkki tardunud Pariis, tema iseenesesse süvenenud hiigla rahvahulk. Briandi matustel oli tunne, et tõeliku „rahva“ hulk oli veelgi suurem, tema emotsioon haaravam. Tseremooniameistri teene on vast seda suurem, et tema ülesanded kasvasid 7. märtsist, Briandi surmatunnist peale, tund tunnilt spontaanselt, selle järele, kuidas kajastus suure mehe surmasõnum tema rahva keskel ja maailmas. Võib öelda, et selle iseäraliku mehe erakorraline karjäär jätkas oma käiku peale surma ja Briand, kes oli 26 aasta kestel 26 korda minister ja 11 korda peaminister, prantsuse sõjaväe vastupanu organiseerija ja Saksamaa lepitava, endine sündikalist ja siis sotsiaalse rahu jutlustaja, kiriku ja riigi lahutaja ja Vatikanis lugupeetum riigimees, marurahvuslastest vihatud „internatsionalist“, kes suri hüüdega „Prantsusmaa eest“ — Briand läbis surnuna mõne päevaga viimsed etapid, mis annavad Prantsusmaal õiguse ilmalikuks kanonisatsiooniks: parlament otsustas, et Aristide Briandil on suured teened isamaa ees, tehti ettepanek, tema põrm paigutada Panteoni. Riigipead nimetasid oma Pariisi saadikud nende erakorralisteks esindajateks, kelle koht on tseremoonia protokollis kõrgemal Prantsuse valitsuse liigetel; sõitsid Pariisi teiste riikide välisministrid ja — seni ettenägemata esindus — Rahvasteliidu eridelegatsioon. Oli tarvis erakorralist taktitunnet, et määrata nende esinduste kõrval väärilik koht vigastatud sõdurite, patsistide, naiste ja noorsoo organisatsioonide esindajaile. Oli see siis protokollis süü, et selles saatjaskonnas jäi peaaegu tähelepanemata

ja reporteritest märkimata sir Austen Chamberlain, endine Briti välisminister, kes oli olnud Briandi usaldusemees ja lojaalne sõber, vast rohkem kui ükski teine Euroopa riigimees? Puudus itaallane Scialoja, kes võttis sõna Briandilt detsembrikuul Rahvasteliidu nõukogu koosolekul, et peab temale matusekõne...

Ühelgi Pariisi matusel ei ole meie näinud niipalju lilli, niipalju pärgi. Saksa suursaadik asetask esimese kannikeste kimbu Briandi surivoodile, pani kirstule ühe pärja Saksa valitsuse, teise oma ja kolmanda Stresemanni lese nimel. Ja leinarongis kõndisid tund aega üksteise kõrval, eraldi teistest, kaks meest, Poola ja Saksa suursaadikud, kes vestlesid vaikselt. Kõnelesid nad ehk Ida-Euroopa paktist, mis pidi täiendama Lokarno kokkuleppe ja millest unistas kadunud rahukorraldaja?

Eesti ja Läti panid ühise pärja Aristide Briandile kui liitlaste ülemnõukogu esimehele 26. jaanuaril 1921, mil tunnustati need kaks vabariiki lõplikult Briandi ettepanekul. Meie riigi juriidiline sünd on lahutamatu seotud suure prantslase ja eurooplase nimega. Meie de jure aastapäeval, 26. jaanuaril 1931. a., küsisime usaldavas kõneluses Briandilt, kes nimetas end ise meie ristiisaks, kas tema on rahul oma ristilastega. „Nad ei ole murelapsed, aga lubage sel juubelipäeval avaldada üks soov: võtke aktiivselt osa Rahvasteliidu tööst ja Euroopa liidu organiseerimisest, see on teie huvides,“ vastas Briand. Mittekallaletungi, nonagressiooni leping Venemaaga huvitas Briandi vaid kui katse, siduda Venemaad ja kõiki tema läänepoolseid naabreid uue rahulepinguga, mis täiendaks Lokarno pakti ja mille käemeheks oleks Prantsusmaa. Mees, keda nii tihti on nimetatud skeptikuks, uskus tõepoolest lepingute ja allkirjade väärtust. Leping Venemaaga pidi aga tema arvates sõlmitama ühel ajal ja ühesugustel tingimustel kõikide lepinguosaliste riikidega. Asjade tõelikus käigus ei saa süüdistada Briandi...

„Kellasaalis“ Quai d'Orsay palees kirjutati alla Briand-Kellogi sõjakeelu pakt, siin juhatas Briand viimast korda detsembrikuus Rahvasteliidu nõukogu, kes otsis lahendust Jaapani-Hiina sõjale. Raskelt kullatud saal oli muudetud leinakabeliks. Presidendi tooli kohal asus kirst. Vist esimest korda selles majas toimetati kiriklik leinateenistus Prantsuse presidendi, välisriikide saadikute ja va-

bamüürlaste delegatsiooni juuresolekul. Pariisi peapiiskopp kardinal Verdier, võrsunud nagu kadunud peaminister kõige lihtsamast kodust, tegi seda oma algatusel. Tema teadis, et Briand ei kuulunud ühelegi kirikule, nagu tema ei alistanud ühegi erakonna distsipliinile. Aga samuti teadis kardinal, et mehi, nagu Briand, kuulutas kirik ja rahvas pühikuteks ja et kiriku distsipliini vastu eksisid ka püha Augustinus ja püha Francis Assisest...

Leinarong möödub Kambrist, kus väike bretoni advokaat alustas oma võitude seeriast kolmekümne aasta eest. Jumala and oli tema võrdlemata musikaalne ja võluv hääl, suur mälu ja vaba improvisatsioon. „Kõne ei ole viimistletud kunstiteos, see on aktsioon,“ ütles Briand ja arvas, et tema kõned polegi määratud lugemiseks vaid kuulamiseks. Oma kõned harjutas tema siiski tihti sõprade, isegi esimese vastutulija peal, et nentida nende mõju ja kuulda vastuväiteid. Nendest kõnedest jäävad kahtlemata mitmed püsima prantsuse parlamendi annaallides, katkendites kajavad aga need veel kaua kaasaegsete kõrvus ja Briand, väsimata jutlustaja, on rikastanud kolmekümne aasta kestel rohkem kui keegi teine poliitiliste anekdootide kirjandust...

Champs Elysée'st mööda liigub pikkaarvuti kilomeetripikkune saatjaskond, läbi arvuta rahvahulga, kes püsib juba kaks tundi liikumatult külmas õhus ja jälgib nüüd süngelt, paljastatud peadega, pikka protsessiooni. Saatjaskonnas tõuseb jutukõmin ja publiku seast kostavad etteheiteid: matuserong polevat koht kõnelemiseks! Leiame, et etteheide oli liialdatud. Kuna kadunu moodustas oma arvamised just elavas mõttevahetuses, olgu lubatud, et saatjaskond, kes koosneb kogu maailma esindajast, loob siinsamas, mitte kunagi enam korduvad ümbruses ja meeolus, oma arvamise Briandist...

Vankrid surnuga ja pargadega liiguvad Trokadero platsilt künkale, kus asub Passy surnuaed. Sinna paigutatakse ajutiselt Briandi keha, kellegi sõbra poolt pakutud hauakoopasse. See on Briandi viimane „pied-à-terre“ Pariisis. Ametlik matus on läbi ja oleks õige, kui Briand, kes tundis oma karjääri lõpul võitmata tungi kaduda üksildusse, leiaks segamata rahu Cochereli talu maa sees, Prantsusmaa mullas, millele tuksus ilmakodanik Briandi süda viimse hingetõmbuseni...

Pariisis, 16. märtsil 1932.

JOSEPH PILSUDSKI

Esimene Poola Marssal.

Poola uuestisünni teostaja.

Marssali 19. märtsil s. a. möödunud nimepäeva pühal.

Joseph Pilsudski sündis 1867. a. (seega 65 a. vana) Zulovi mõisas Svencjani maakonnas. Põlvnebu vanast aadli perest, mille liikmed on mänginud poola rahvaelus suurt osa. Marssali isa Joseph Pilsudski oli poola mässul 1863. a. Kovenštšinas väljapaistvamaid tegelasi ja korra täitis revolutsioonilises valitsuses isegi komissari kohuseid. Pilsudski ema Marie oli tõsine isamaalane, tugeva ja ausa iseloomuga silmapaistev naine, perekonna tõeline kese, kes ohverdas kogu oma jõu rohkearvilise lastepere kasvatamisele. Kõigi Pilsudski laste kasvatus oli rajatud karmile isamaalsusele, kusjuures juba noores eas poogiti neile külge rahvuseaate tunded, manitsedes neid ses suhtes suurele tööle, ühtlasi süvendati neis usku isamaa paremasse tulevikku, selgitades kogu oma jõu ohverdamise vaja-

dust oma rahva kasuks ja isamaa vabastamise võitluseks.

Säärane püüdlus osutus iseenesest Joseph Pilsudski nooruse-aastais ohtlikuks unistuseks. Viimase poola mässu sumbutamisega suruti maha ka poola rahvuseelu, mis koondus pärast seda õige kitsasse ringidesse — perekondadesse; rahvusepärased olid kõvasti keelatud, iga kui väiksem protesti katse sellel alal karistati karmilt. Seepärast juba poisikesena Pilsudski tuli kindlale veenele, et isamaa vabaduse ja hüve võib saavutada vaid võitlusega. Koolipõlvi Vilno võõras olus aina süvendas seda usku.

J. Pilsudski algas juba noormehena teadlikku ja iseseisvat elu, olles varsti vabaduseliiikumise organiseerijana: alul gümnaasistide salaringides, kus kasvatati liik-

Marssal Joseph Jilsudski

Cesti Vabaduseristi kavaler.

meile rahvuslikku vaimu, kuna pärast — Harkovi ülikooli arstiteaduse üliõpilasena — revolutsioonilistes salaorganisatsioonides, kus levitati sotsiaalset idealoogiat. Harkovis tutvus ta vene vabarahvusliku liikumisega, kuid ei sidunud end nende organisatsioonidega. Sellele vaatamata vangistati 1887. a. J. Pilsudski ja tema vanem vend Boleslav Aleksander III atentaadi puhul ning saadeti Ida-Siberisse. Siin tutvus J. Pilsudski mitmesuguste vene seltskondlike ringidega ja poliitiliste liikumistega.

Ta tuli lõplikule otsusele, et Poola vabastamine võõrast võimust tuleb teostada täiesti iseseisvalt, mitte ühes vene revolutsionääridega.

Selles mõttes algabki tema tegevus 20. sajandi alul pärast vangipõlvest tagasijõudmist. Ta leiab, et Poolat ei vabasta mitte kokkulepped valitsusega ega diplomaatilised intriigid, vaid ainult poolakate eneste massiline tegevus ning kõigi vahendeiga võitlus oma sõltumatuse eest. Nii siis umbes 30 aasta pärast tärkab poolakatel idee astuda sõjariistus võitlusse Poolat valitseva vene võimuga. Et see idee leiaks kajastust massis ja laiemate rahvakihtide poolehoidu ning tunnustamist, seob Pilsudski seda Poolas aset leidnud sotsiaalse liikumisega; temalt ja ta sõpradelt organiseeritud Poola Sotsialistide Partei programmi võetaksegi sisse relvis-võitluse idee Poola iseseisvuse eest. Tolleaegsete oludega enam-vähem leppinud poola elus teostus ebatavaline, uus, järsk ja silmatorkav pööre, milliseis tingimuis ülesseatud eesmärk paistis fantastilisena ja ebateostavana. Kuid Pilsudski mõistis väga hästi eelseisvaid raskusi: ta pani oma lootused vaid praktilistele reaalsele vahendeile. Teda nimetati juba tol ajal „eesmärgi romantikuks — vahendite realistiks“. Ta kordas alati: „Midagi ei sünni iseenesest. Iseseisvust ei paluta ega kaubelda, vaid tuleb olla valmis tema eest maksma verehinda.“

Vene esimene revolutsioon annab selles suunas J. Pilsudskile võimaluse esimeste praktiliste sammude teostamiseks. Temalt moodustatud ja juhitud poola sotsialistide partei lahingujõugud teevad pärast 40 aastat esimesi katseid vene võimule sõjariistus vastuhakkamiseks Poolas. Kuid paljude põhjuste tõttu revolutsiooniline liikumine ei haara poola laiemat rahva kihti ega oma aktiivsemat lahingulist iseloomu. Samuti ei õnnestu Pilsudskil Vene-Jaapani sõja ajal Jaapanilt toetuse hankimise katse poola revolutsioonilisele liikumisele.

Pilsudski veendub poola rahvas sõja-

kuse uuesti äratamise ning relvastatud jõudude kaadri rakukeste ettevalmistamise vajadusis, milledeta ei ole lootusi võitluste tagajärgedele. Samal ajal poliitilisel horisondil tekkisid Maailmasõja tunnused, ähvardades sõjategevust Vene ja Austria-Saksamaa vahel.

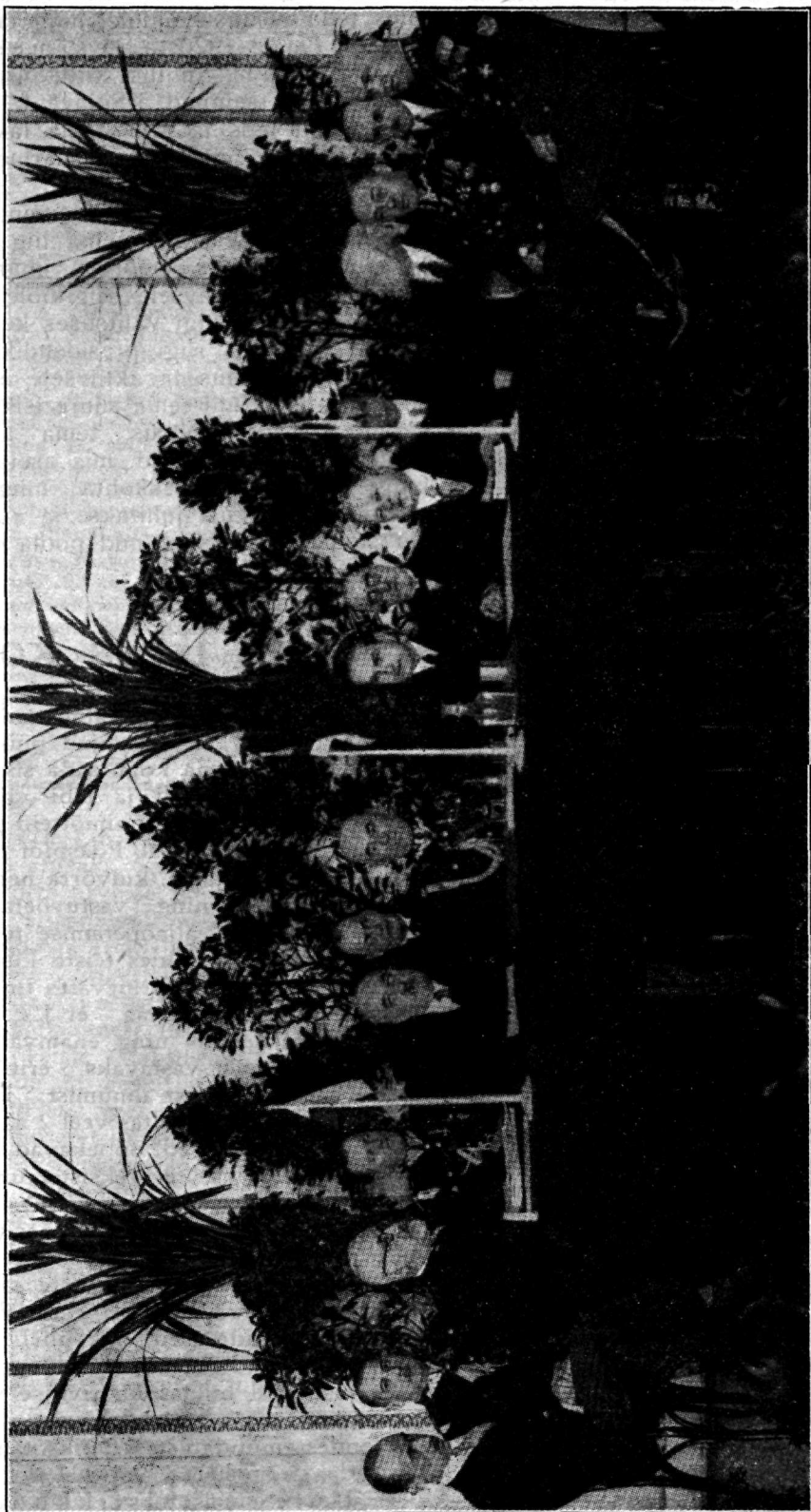
Pilsudski otsustab, et kardetavamaks vastaseks neist riigest, millede vahel on jagatud Poola, on Vene, ja seetõttu valmistub esijoonel just tema vastu, toetudes sealjuures teisele saagiosalisele — Austriale. Pilsudski organiseerib niihästi austria Poolas kui ka kõikjal välismaadel, kus õpib poola üliõpilas-noorsugu, sõjalised ja eriti küttide kursused; loob organisatsioonid, mille sihiks on Poola iseseisvus, mis tuleb saavutada sõjariistus võitlustega, valmistades seega ette Maailmasõja vaenuväljale esimesi relvastatud poola jõuke. Pilsudski tähendas juba 1914. a. veebruaris Pariisis oma ettekande lugemisel: „Meie suurimaks õnneks on, kui Saksamaa võidab Vene, olles ise võidetud Prantsuselt.“ Maailmasõja tulemused tõestasid Pilsudski geniaalsed lootused täies ulatuses: sõjaaeg kasutati Pilsudskilt sõjakoolina poola relvastatud jõu alustoe — kuulsate leegionide — loomiseks; tähendatud leegionid said suure kuulsuse ja au osaliseks, omades kõrge ja esimese järgu sõjalise jõu väärtuse; peale selle kasvatati „Poola Sõja Organisatsioonid“ poola tulevasele armeele kaadrit, andes sõja lõpuks oma ridadesse kuni nelikümendtuhat hästi ettevalmistatud poola sõjameest — patriooti. Kuigi leegionid sõja lõpuks olid peaaegu kadunud, oli Pilsudskil võimalik organiseerida neist leegionidest läbikäinud tuhandeid inimesi ja Poola Sõja Organisatsioonilt antud kaadrist võrdlemisi lühikese aja jooksul tähtis poola relvastatud jõud Poola riigi alusena.

Alles 1916. a. asus Pilsudski vaenujalale Austria ja Saksamaa vastu, tähendades oma alluvaile: „Meie kodumaa pinnal on vaid kaks saagiosalist, on aeg pöörduda nende vastu.“ 1917. a. vangistati tema sakslasilt ning paigutati Magdeburgi kindlusesse, kust vabanes vaid 1918. a. Saksamaa revolutsioonil.

Tema jõudmisel 10. nov. 1918. a. Varsavi oli seal saksa okupatsioonivõimude ja sõjaväe lagunemine täies hoos; tema saabumine osutus poola relvastatud jõudude ülesastumise signaaliks ning mõne päevaga eemaldati Poola suuremast osast võõras võim. Kuid Poola riiki kui niisugust, ei olnud veel: kõik, nii administratsioon,

Poola-Eesti Ühingu presiidium

Varssavis, 24. veebruaril 1932.

Vasakult paremale: Minister Štcell, kolonel Furgalski, A. Lednicki, kolonel Sokolovski, minister kindral Hubicki, „Polska Zbrojna“ peatoim. V. L. Evert, diviitsikindral Edvard Rödž-Smigłó, Eesti saadik Poolas K. Tofer, senator Evert, prof. Šimanski, dots. V. Ernits, prof. Cezary Ellenta, direktor Gżicki, kolonel V. Kilinski, prof. J. Rożtsicki, kolonel V. Rusin.

seadusteandlus, kui ka armee tulid luua varreist, mitte millestki. Selle kolossaalse töö keseks, tüveks ja jõuallikaks oli Pilsudski ning tänu tema üliinimliku energiale, võrratule ja suurele autoriteedile ja sellele ääretule usaldusele ja pidevale sidumistundele, mida ta nii tugevalt sisendas oma lähemaile, lahenes ülesanne ootamatu edukalt ja imestavalt kiiresti.

Pilsudskist sai riigi juht, noore poola armee looja ja ülemjuhataja; pidades sõjaväe loomisel ühtlasi võidukaid lahinguid peaaegu kõigil Poola piiridel, raiudes edukalt teed mõõgaga. Raskeim ajalooline heitlus oli N. Venega, mis lõppes Poolale hiilgava võiduga, päästes seega mitte üksi Poola, vaid ka kogu Euroopa punaste barbaarsest hävitusest.

Sellest ajast peale jääb Pilsudski poola elu keseks, vaatamata sellele, millisel ametikohal ta ka ei esineks. Kuigi ta korras loobus aktiiv-riigitööst, jäi ta alati poola rahvale elavaks hingeaks, parimate lootuste

ja püüdluste kehastajaks. Poola armeele oli ta alati legendaarsena, armastatud juhina, viies teda võidust-võidule, ning tänulik armee löi omale 1920. a. „esimese Poola Marssali“, millise tiitli oli Pilsudski täiesti ära teeninud. Sõjavägi on tema armastatud laps ja tänu tema lakkamatule hoolitsemisele seisabki poola armee kindlalt asemel.

1926. aastal, millal parlamendi režiimi vääratused hakkasid minema liig ohtlikeks ja silmatorkavaiks, pöördus marssal Pilsudski uuesti aktiivsele riigitööle ja siit peale esineb ta riigi valitsuses kesena. Ta ei soovinud olla riigi presidendiks — ministri amet osutus ta aktiivsele iseloomule sobivamana. Kuid tema suure isiku nõiduslikkus ja autoriteetsus, tema ajaloolised teened on need tegurid, mis asetavad teda kõigi tähelepanu keskohta ning teevad temast allika, kust juhitakse ja antakse õiget suunda uuestisündinud poola riiklusele.

P. Z.

Märkmeid jalaväe määrustiku I osa kohta.

Siinjärgnev kirjutis ei nõudle Jalaväe Eeskirja I osa küsimuse kõigekülgsel lahendamisele. Ta sisaldab ainult mõningaid ettepanekuid selle eeskirja muutmise ja täiendamise kohta, milliseid ehk leitakse võimalikuks võtta kaalumisele J. E. I kujundamisel.

Praegumaksev „Jalaväe määrustik I osa — jalaväe tehniline ettevalmistus“ (J. E. I) teatavasti on kinnitatud 2. oktoobril 1922. a. Nii siis tema ametlikule tarvitusele võtmisest möödub varsti kümme aastat. Selle aja vältusel on J. E. I kasutatud ja — tohiks arvata — kõigekülgselt proovitud tegelikult kaitseväge õppetööl ja nüüd peaks juba katsuma selgusele jõuda, kas sobib ta meie praeguses redaktsioonis või tuleb teda parandada ning täiendada, või koguni põhjalikumalt ümber töötada, aluseks võttes möödunud aastate vältusel tegelikult õppetööl omandatud kogemusi ja seda üldist olukorda, milles teostub meie jalaväe riviline ettevalmistamine praegusel ajal.

J. E. I koostamise ajal nii välismaade kui ka meie oma sõjakirjanduses olid parajasti tegemisel esialgsed kokkuvõtted äsja möödunud sõdade tulemuste kohta. Siit ammutatud õpiste alusel Euroopa riiges, eriti neis, kes võtsid osa Maailmasõjast, olid tol ajal juba ilmunud ja viibisid veel saamise ajajärgus rida uusi määrustikke ja eeskirju, seal hulgas ka jalaväe alal, mis rajasid uusi teid

sõjaväe lahinguliseks ettevalmistamiseks. On loomulik, et J. E. I koostajad püüdsid täiel määral ära kasutada kogu seda sisukat ning väärtuslikku materjali ja läbi viia teoksil olevas J. E. I rea uusi põhimõtteid jalaväe rivilise ettevalmistuse alal. Edaspidi tegelik elu pidi muidugi näitama, kui võrra need uudised on elulised ning vastuvõetavad meie kaitseväge rivilise väljaõpetamise teostamisel, mis toimub — võrreldes teiste Euroopa riikidega — mõnevõrra erinevates tingimustes.

Peab otsekohe ütleva, et J. E. I üldiselt osutus otstarbekaks ning enamvähem tegeliku elu nõudeile vastavaks, eriti just esimestel aastatel pärast ilmumist, kui tegevteenistus kaitseväes vältas veel 2 aastat, puudusid kindlakujulised õppekavad kaitseväge ettevalmistamiseks, ei eksisteerunud veel teisi määrustikke ning eeskirju; lühidalt: J. E. I osutus kohaseks keskkonnas (miljööös), milles ta oli valminud ja pandud maksma. Vahepeal aga, eriti just viimaste aastate vältusel, on kaitseväge töös ja elus läbi viidud mõningad muudatused, mis ühel või teisel viisil mõjutavad väeosade lahingulist ettevalmistust, seal hulgas ka rivilise väljaõppe teostamist.

Nendest muudatustest võiks tähtsamaina nimetada järgmisi:

1. Uute määrustikkude, eeskirjade, õppekavade ja juhendite ilmumine.

Ärakiri.

Kaitseministri käsukiri

Nr. 42.

Tallinnas, 16. märtsil 1932. a.

(Kaitsevägede staap.)

Vabariigi Valitsuse otsusega vabastati kontradmiraal Salza omal palvel Merejõudude juhataja ametikohalt ja määrati teenistuse huvides Sõjanõukogu alaliseks liikmeks, arvates 15. märtsist s. a.

Kontradmiraal Salza nimetati Merejõudude juhataja vastutusrikkale ametikohale 9. septembril 1924. a. Möödunud 7 aasta kestvusel on kontradmiraal Salza juhatuse all, tänu tema laialdastele teadmistele ja suurtele kogemustele, saavutatud merejõudude rahuaegse väljaõppe ja organisatsiooni otstarbekohasemaks muutmise alal tähelepanuväärseid tagajärgi. Alati teguvõimas, õiglane ja sõbralik, võitis ta kõikide oma alluvate poolehoidu, suutis luua nende seas rõõmsa töömeeleolu ning rakendada neid täie jõuga sihikindlale ja püsivale tegevusele kodumaa mere- ja rannakaitse teenistuses.

Pikemaajaline vastutusrikas töö ning alaline närvide pingulolek on kontradmiraal Salza tervisele mõjunud sedayõrt, et ta oli sunnitud lahkuma oma seniselt tegevusealalt.

Pean enese kohuseks avaldada teenistuse nimel tänu kontradmiraal Salzale tehtud töö eest merejõudude juhtimise alal.

K e r e m,
Kaitseminister.

Kontradmiraal H. Salza.

Sel ajal, kui J. E. I ametlikult tarvitusele võeti, oli ta ainsaks eeskirjaks jalaväe alal, kui mitte võtta arvesse mõnda teist ajutise iseloomuga väljaannet,* mis esimese katsena määrustikkude ja eeskirjade koostamise alal olid määratud vaid esialgsete tarviduste rahuldamiseks, nagu sellest ka annavad tunnistust nende väljaannete pealkirjad*) ja sisuline külg. Teiste stabiilsema iseloomuga määrustikkude ja eeskirjade peatset ilmumist ei olnud siis veel ette näha, põhjustel, mille selgitamine ei kuulu selle kirjutise raamidesse. On seepärast loomulik ning arusaadav, et J. E. I leidsid lahendamist mõned küsimused, mis sisult ei kuulu küll selle eeskirja raamidesse, kuid kaitseväge väljaõppe huvide kohaselt tol ajal nõudsid kiiret lahendamist, nagu näiteks: juhtide tegevus väljaõpetamisel (J. E. I §§ 4—10), õppetöö organiseerimine (J. E. I §§ 43—65) ja meetodi küsimusi õppuste teostamisel (J. E. I §§ 11—42).

*) „Ajutine jalaväe rivi-määrustik“ 1921. a. Sv. õpet. komitee väljaanne. „Laskeasjandus. Juhtnõõrid üksikmehe ja osade ettevalmistamiseks laskeasjanduses ja tulejuhatamiseks lahingus“. 1921. Sv. st. väljaanne. „Määrused jalaväe väljaõpetamiseks. I jagu. Nekrutite väljaõpetamine“. 1921. Sv. õpet. komitee väljaanne.

Praegusel ajal kaugelt suurem osa nimetatud küsimustest on — nende kuuluvuse kohaselt — leidnud käsitlemist „Sisemäärustikus“, „Üldises õppekavas sõduri aastaseks ettevalmistamiseks“ I ja II osa (Ü. Ö. 4 ja Ü. Ö. 8) ja „Juhendites ohvitseride ja üleaajateenijate allohvitseride täiendusõppuste korraldamiseks“ (J. O. ja A. Ö.). Kõik need raamatud on ilmunud 5—6 aastat pärast J. E. I, vastavad seega sisult rohkem kaasaja nõudeile ning J. E. I toodud samasisulised paragrahvid kuuluksid väljajätmisele.

Kuid teisest küljest pärast J. E. I ilmunud määrustikkudes ja eeskirjades on käsitletud küsimusi, mis sisult kuuluvad J. E. I kompetentsi. Siia hulka kuuluvad, näiteks, kõik üksikvõitleja ja allüksuste tegevused relvade kasutamise alal lahingus, asetumine paigal ja liikumised suuskadel ning jalgratastel, kaevuritööriista ja gaasitorbiku kasutamine, lühidalt — kõik need toimingud, mis täidetakse kindlašablooniliste komandosõnade järgi; need küsimused tuleks koondada J. E. I; niiviisi omandaks see eeskiri tervikulise ilme, kuna ta sisaldaks täieliku kompleksi juhiseid jalaväeosade koosseisu kuuluvate allüksuste riviliseks väljaõpetamiseks.

2. Tegeva kaitseväeteenistuse aja lühenemine. Nagu varem juba oli tähendatud, J. E. I maksmahakkamise ajajärgul tegevteenistus kaitseväes kestis 2 aastat (enne tähtaega teenistusest vabastamises arvesse võttes umbes 20 kuud), seega ümmarguselt kaks korda rohkem kui tänapäev. On loomulik, et selle aja vältusel oli võimalik sõdurite rivilisele ettevalmistusele pühendada rohkem tähelepanu kui praegu, kus aktiivteenistuses viibimise aeg tegelikult ei tõuse üle 11 kuu, nagu seda näitavad vabastamised tegevast kaitseväeteenistusest. Seda väidavad ka õppekavad, milledest selgub, et kui, näiteks, J. E. I ilmumise ajal noorte riviliseks ettevalmistamiseks oli ette nähtud 93 töötundi („Määrused jalaväe väljaõpetamiseks I jagu. Nekrutite väljaõpetamine 1921“), siis praegu see arv on kuivanud kokku 32 töötunnini (Juhendid Ü. Ö. 4 ja Srv. Ö. 4 käsitlemiseks tegevasse teenistusse võtmisel kolm korda aastas. 14. VII 30.). Kuna aga õppekava ulatus ja selle teostamise tingimused üldiselt on jäänud endiseks, siis peab järeldama, et noorte ja seega ühtlasi ka reaalseste rivilise ettevalmistuse tasapind praegusel ajal nagu ei tahaks ulatuda endiseni. Seda ei või lugeda normaalseks, eriti kui arvesse võtta seda suurt distsiplineerivat ja kasvatuslikku tähtsust, mis on rivioppusel sõdurite suhtes. Teisest küljest ei ole praegu näha võimalusi tunduvalt suurendada rivilise ettevalmistamise tundide arvu, kuna see võiks sündida ainult teiste õppeainete arvel. Nii siis jääb üle ainult võimalus: lühendada rivilise ettevalmistamise ulatust sel teel, et J. E. I jäetakse välja kõik, mis ei ole esmajärgu tähtsusega rivilise ettevalmistuse eesmärkide taotlemisel ning ei oma otsekohest lahingulist väärtust.

3. Organisatsioonilised uuendused kaitseväes. Pärast J. E. I maksmahakkamist on jalaväe alal läbi viidud mõningad organisatsioonilised uuendused, mis nõuavad paranduste tegemist J. E. I.

4. Tegelikul õppetööl omandatud kogemused. J. E. I käsitlemisel tegelikul õppetööl on selgunud, et temas leidub juhiseid, millede nõudmisi on raske täita juba rahuaja olukorras ja mis seepärast kaotavad suure osa oma väärtusest kaitseväe ettevalmistamiseks sõja korraks. Siiä hulka kuuluvad eeskätt kõik need paragrahvid, mis käsitlevad rühma lähenemisliikumise tehnikat, kk jagude koostöötamist omavahel ja laskurijagudega (J. E. I §§ 148—152). Rivioppuste praktika on näidanud, et jagude omavahelist koostöötamist korralikult ära

õppida nende paragrahvide nõuete kohaselt on võrdlemisi keerukas ning nõuab palju aega; ja kuigi seda mõnikord on suudetud teha näiliselt heade tagajärgedega, siis lahingulaskmistel allüksuste koosseisus (rühm, kompani), ei ole kk ja jagude omavaheline koostöötamine J. E. I järgi andnud tagajärgi, millega võiks jääda rahule. Kui arvestada, et need harjutused on läbi viidud rahuajal, hästi ettevalmistatud kaadriga, siis jääb küsitavaks, kuidas suudavad organisatsioonid ja teostada jagude omavahelist koostöötamist sõja korral reservist tulnud jao- ja rühmaülema, kelle juhtimise oskused tavaliselt on väiksemad kui tegevteenistuses viibivatel ohvitseridel ja allohvitseridel. Viimaste aastate vältusel tagavaraväelastele korraldatud kordamisõppused kinnitavad seda väidet, kuna on selgunud, et reservjuhtide oskused allüksuste rivilise juhtimise alal jäetavad soovida paremat.

Peale selle leidub J. E. I veel teisigi rivioõpeteid, mis on liialt keerukad selleks, et praeguse lühikese teenistuseaja juures neid sõduritele kätte õpetada seevõrra põhjalikult, et nad muutuksid **refleksideks**, mis säiluvad sõduri alateadvuses ja mida ta hõlpsasti meeletuletab uuesti teenistusse ilmumisel.

Kõigist eespooltoodud kaalutlusist ilmneb, et praegumaksvas J. E. I on tarvilik läbi viia mõningad muudatused ja täiendused. See töö peaks sündima põhimõtete alusel, milledest tähtsamad on järgmised:

1. J. E. I peab olema täielik ja käsitlema kõige nende allüksuste rivilist väljaõpet, mis kuuluvad jalaväeosade (jalaväerügement, üksik jalaväepataljon) koosseisu.

2. J. E. I peab sisaldama ainult need rivioõpeteid, mis on tingitud paratamatust lahingulisest tarvidusest ja täidetakse šabloonikindlate komandosõnade järgi.

3. J. E. I ettenähtud rivioõpeteid peavad olema seevõrra lihtsad, et neid oleks võimalik piiratud ajaga sõduritele kätte õpetada **reflektoorse** täitmiseni.

4. J. E. I peab seniseist tugevamini alla kriipsutama kõigi rivioõpetete jõulist, energilist ja täpsat täitmist, mis on tähtsaks abinõuks jalaväeosade rivilise ettevalmistuse eesmärkide taotlemisel.

5. J. E. I sisu tuleb korraldada

„Sõduri“ toimetaja vahetuse puhul.

Kolonelleitnant E. Ahman
„Sõduri“ endine toimetaja.

Neil päevil lahkus „Sõduri“ kauaaegne toimetaja, kol. leitnant E. Ahman, asudes uuele kõrgemale kohale.

Kol. Ahman, lühikese vaheajaga, on olnud meie ajakirja tegelikuks toimetajaks, ta sisulise, majanduslise ja välise külje hooldajaks, alates 1925. aastast. Selle pika aja jooksul kol. Ahmanil on tulnud töötada kolme vastutava toimetaja juhatusel.

Ajakirja toimetamine on tunduvalt erinev neist kohustest, mis igapäeval meist tuleb täita osakonnas või väeosas. Kuigi „Sõdur“ on teatava määranis ametlik ettevõtte, mis vähemalt osalt antakse välja üldises eelarve korras, ometi ka tema, nagu kõik ajakirjad, peab kandma ideeliselt iseseisva organi iseloomu. „Sõdur“ toimetatakse kaitsevõtte staabis, kuid ideeliselt ta kuulub kõigile, kes on huvitatud ta olemasolust.

Major A. Laats
„Sõduri“ uus toimetaja.

Need asjaolud teevadki „Sõduri“ toimetaja ülesanded kahevõrra delikaatseks ja vastutavaks.

Kol. Ahman on neid ülesandeid täitnud pikema aja jooksul temale omase andumusega, asja- ja elutundmisega. Meil kõigil on veel elavalt meeles, mida endast kujutas „Sõdur“ 1925. aastal. Areng, mille meie ajakiri on läbi teinud kuni seniajani, on lahutamatu seotud kol. Ahmani isikuga. Kol. Ahmani ideaaliks oli mitte ametlik leht, kuiv ja igav, vaid iseseisev ajakiri, elav ja mitmekesine, mille veergudel kajastuksid mitte ainult ametlikud vaated, vaid kogu meie kaitsevõtte edasipüüdva, loomisrõõmsa juhtkonna tõekspidamised. Sellele ideaalile kol. Ahman jäi truuks kõigile takistustele vaatamata.

Oma kauaaegsele toimetajale ja kaastöölisele „Sõdur“ soovib uuel kohal parimat edu ja kordaminekut töös.

niiviisi, et eeskiri oleks välimusest ülevaatlik ja hõlbus käsitlemiseks tema kasutamisel õppetöö teostamisel.

Selle mõõdupuuga J.E.I juurde asudes selgub, et tema praeguses redaktsioonis tuleb teha järgmised muudatused ja täiendused:

A. Üldised.

1. Jätta välja eeskirjast peatükid: II, III, IV ja VI, sest et siin käsitlevad küsimused sisult ei kuulu J.E.I ning on leidnud või edaspidi peavad leidma käsitlemist teistes määrustikkudes, eeskirjades, juhendites ja õppekavades. Peatükk I tuleb uuesti redigeerida, eraldades temast välja väheütlavad, üldise iseloomuga laused, s. o. kõik, mis ei ole vahetult seotud riivilise ettevalmistamise alaga. Sõduri kohused lahingus (J.E.I §§ 98—105) tuleks üle viia J.E.II ossa, kuhu nad kuuluvad oma sisult.

2. Võtta sisse:

a) Uute peatükkidena raskekuulipildurite, suuskraaturite ja vooriosade koosseisu kuuluvate sõdurite individuaalne ja kollektiivne riiviline ettevalmistamine, arvestades asjaolu, et need erialad on ette nähtud jalaväe rügementide koosseisus ja nende väljaõpe ning tegevus on lahutamatu seotud laskuriosade tegevusega.

b) Praegu J.E.I leiduvate peatükkide täiendusena — üksikvõitleja ning üksuste tulevõitluseks antavad komandosõnad ja nende järgi teotsemine, komandosõnad ühes neile järgneva tegevuse kirjeldusega terarelvade, kaevuritööriista ja gaasitorbiku käsitamiseks.

Peale selle tuleks J.E.I veel käsitleda ülevaatuste ja paraadide küsimusi, kuna see on lähedalt seotud üksikmehe ja allüksuste riivilise ettevalmistuse teostamisega.

3. Paigutada ümber teistest peatükkidest omaette peatükki ühes mahutamise eeskirja lõppu üksikmehe ja üksuste tervitamine relvata ja relvaga, paigal ja liikumisel, sest et see ala ei moodusta endast riivilise väljaõppe lahutamatu osa ja sisult kuulub rohkem „Sisemäärustiku“ valdkonda.

Pärast pp. 1—3 kirjeldatud operatsiooni J.E.I siisu võtaks üldjoontes järgmise kuju:

Sissejuhatus: jalaväe riivilise ettevalmistuse jaotus; juhtimise viisid ja abinõud, lühendused ja leppemärgid.

Esimene jagu: üksikmees.

I peatükk: üksikmees koondriivis. Seisang; liikumine; suunamuutmine; asendite muutmine.

II peatükk: üksikmees hargriivis. Üldised tegevused; liikumine; relvade kasutamine: vintpüss (vp), kergekuulipilduja (kk), püstolkuulipilduja (pk), käsigranaat (kgr), püstol (pl), mõök, täak, kaevuritööriist, gaasitorbik.

Teine jagu: jagu.

III peatükk: jagu koondriivis. Jagu: koosseis; rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine; relvade kasutamine. Kkjagau: koosseis; rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine; relvade kasutamine.

IV peatükk: jagu hargriivis. Jagu: rivivormid; liikumine; suunamuutmine; relvade kasutamine. Kkjagau: rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine; relvade kasutamine.

Kolmas jagu: rühm.

V peatükk: rühm koondriivis. Koosseis; rivivormid; liikumine; suunamuutmine; relvade kasutamine.

VI peatükk: rühm hargriivis. Rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine; relvade kasutamine.

Neljas jagu: kompani.

VII peatükk: kompani koondriivis. Koosseis; rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine; relvade kasutamine.

VIII peatükk: kompani hargriivis. Rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine.

Viies jagu: rükompani.

IX peatükk: rkjagau.

X peatükk: rk-rühm.

XI peatükk: rk-kompani.

Kuues jagu: pataljon.

XII peatükk: pataljon koondriivis. Koosseis; rivivormid; liikumine; suunamuutmine; rivivormide muutmine.

Seitsmes jagu: XIII peatükk — jalaväe suurtükid.

Kaheksas jagu: XIV peatükk — rügement.

Üheksas jagu: XV peatükk — voorüksused. Üldist; rakendamata hobuste talutamine; rakendatud hobuste juhtimine.

Kümnes jagu: XVI peatükk — ülevaatused ja paraadid. Üldist; tervitamine; seisang ja liikumised lipuga; ülevaatused; paraadid.

Peale selle J.E.I peaks sisaldama veel paragrahve suuskraaturite, ratsaluurajate, pio-

Jaan Lepik †

mereväe reserv-leitn. Vabaduseristi I liigi III järgu kavaler. Suri oma talus Mudla asunduses, Saaremaal, 22. jaan. 1932. a.

Jaan Lepik sündis 1887. a. Saaremaal Mustjala vallas taluomaniku pojana. 15-aastaselt siirdus merele; lõpetas Kuresaare merekooli ja hiljem omandas Narva merekoolis kaugesõidu kapteni kutsetunnistuse. Peale seda sõitis tüürimehena Ida-Aasia laevastikus. 1915. a. mobiliseeriti Vene sõjaväkke ja määrati sõjalaevastikku. Peale vastava kursuste lõpetamist ülendati mereväe lipnikuks ja määrati transportlaeva „Kindr. Dragomirovi“ komandöriks. 1918. a. kevadel lahkus Vene mereväest ja tegutses jälle kaubalaeva juhina merel.

1918. a. sügisel astus vabatahtlikuna meie mereväkke ja määrati s.-l. „Lembitu“ peale roodu komandöriks. Talvel, kui „Lembit“ seisis, näeme leitn. Lepikut mere-meestega maal vaenlaste vastu sõdimas. Määratakse merejõudude poolt dessant-pataljoni komandöriks. Peale lõja lõppu siirdus piirivalve teenistusse ja määrati Saaremaa piirivalve ülemaks. Viimaselt kohalt lahkudes läks reservi.

Vabadusesõjas ülesnäidatud teenete eest annetati leitn. J. Lepikule I liigi III järgu Vabaduserist, normaal talu ja 400 kr. rahas autasuna.

See leitn. J. Lepiku lühike eluloo kirjeldus ei ütle palju, aga tema sõpradele, Vabadusesõja kaasvõitlejatele on Jaan Lepikust mälestus, kui ühest tublimast isamaakaitsjast. Lepik, iseloomult vaikne, väherääkija, otsekohene ja täppis-kohusetruu, suurte töökogemustega, oli kõigile armastatud ja austatud sõber. Meie raskes

Vabadusesõjas ei olnud ükski raskus Lepikule kunagi suur, keegi ei kuulnud millaski tema suust kõhklust, et kas suudame täita ülesannet. Lepik oli optimist ning temale usaldatud ülesannete täpsalt täitmise üle võis olla alati julge. Tema teened on suured meie meredessantide ajaloos. Kahju, ütlemata kahju, et Lepik nii vara on varisenud maamulda!

Puhka rahu, sa väsinud kaasvõitleja! Olgu sulle kerge kodumaa muld!

J. Klaar.

neri ja sideüksuste rivilise ettevalmistuse kohta; et aga nende üksuste lahinguline ettevalmistamine on tihedalt seotud teiste väeliikidega, siis oleks ehk otstarbekam nende rivilist väljaõpet käsitleda mujal, vastavates erieeskirjades.

B. Üksikõppus.

1. Üksikõppuse piiridesse tuleb mahutada kõik rivivõtted, mida üksikvõitleja peab oskama täita teotsemisel individuaalselt ja kollektiivselt, tule ja terarelva, kaevuritööriista ja gaasitorbikuga. Sealjuures antavad komandosõnad peavad olema lihtsad, hõlpsasti meelespeeta-

vad nii juhtidele kui ka sõduritele ja valitud niiviisi, et neid võiks kasutada, võimalust mööda muutmata kujul, ka kollektiivse väljaõppe teostamisel jao, rühma j.n.e koosseisus. Kõik üksikvõitleja rivivõtted ehk tegevused komandosõnade järgi peavad olema tingitud lahingulisest tarvidusest; nende täitmine tuleb ette näha niiviisi, et üksikõppusel omandatud teadmiste ja oskustega sõdur töötaks hõlpsasti ka allüksuste — jao, rühma j.n.e. koosseisus, ilma et temal sealjuures tarvitseks palju juurde õppida.

2. Üksikmehe riviline ettevalmistus peab võimalust mööda algusest peale sündima

relvaga, millist sõdur kasutab võitlusevahendina lahingus. Niisuguse õppeviisi juures sõdur harjub juba esimestel päevadel pärast tegevteenistusse astumist käsitama oma võitlusevahendit, mida lühikese teenistuseaja juures tuleb lugeda väga soovitavaks. Peale selle esitatud töökorralduse juures on võimalik säästa aega, sest et jääks ära täies ulatuses riviõppus relvata, mida näeb ette J. E. I praegune reaktatsioon. Tegelikult elu kogemuste najal võib oletada, et väljaõppe tasapind selle all ei kannata, kuna teenistusse ilmuvate noorte üldine arenevuse tasapind on selleks küllalt kõrge, et aru saada ka „keerukamaist“ riviõppetest ja neid õieti täita ilma osadesse jagamata. Pealegi on suur osa noori käsitanud püssi eraelus enne kaitseväeteenistusse astumist.

3. On tarvilik senisest tugevamini kriipsutada alla valvel seisangut ja taktsammu; nende riviõpete täppis, jõuline ja ilus täitmine järskude ning energiliste liigutustega mõjub distsiplineerivalt ning annab noortele ja reameestele hea sõjameheliku välimuse, mille omakord on tähtis kasvatulik mõju. Liikumise kiirus käigul 115 sammu minutis ehk 4,5 km 50 minuti vältusel. Jooksusammu pikkus 80 sm ja keskmiselt 160 sammu minutis; jooks rivi korras, kui suurt jõukulu nõudev tegevus, sünnib ainult väikestele kaugustele ja teostatakse vabasammul, kusjuures jala üheaegset mahapanemist ei nõuta. Kiirrännakud sooritatakse mitte sammu suurendamisega ja takti kiirendamisega, vaid rännakuulatuse suurendamisega, kuna kogemused õpetavad, et ühesuguses tempos automaatne liikumine eelkõndija jälgedes tunduvalt säästab jõudu rännakul.

4. Püss (kk) hoitakse valvel seisangus ja joondumisel paremas käes täägiga vastu õla, lõdvalilastud rihmaga ettepoole, kuna laekaba ja parema käe hoidmine — nagu see sündis siinemaani. Praegumaks va korra juures, kus püss hoitakse vastu padrunitsakut, on väga raske saavutada, et joonele või kolonni rivistatud ja joondatud jao, rühma, j.n.e. tiivalt vaadates püssid moodustaksid ühe sirge joone; seda takistab sõdurite mitmesugune kehaehitus vöökohast, mis ei luba joondada padrunitsakuid, järelikult ka nende vastu hoitavaid püsse. Riviõ-

võtted, aga mida ei saa täita täpsalt ja ühtlaselt, kaotavad oma distsiplineeriva ja kasvatusliku mõju; seepärast peaks aktsepteerima püssi hoidmisviisi jalal siinjuures esitatud kujul, sedaanam, et niisugusel juhul allüksuste joondamine — mis endast on raskemaid toiminguid riviõppusel — muutuks palju lihtsamaks ja hõlpsasti kätteõpetatavaks. Et püssi kabaraud siinjuures esitatud püssi hoidmisviisi juures toetub vastu maad ainult ühe otsaga, see ei tohiks olla mõeldud andev.

5. Poolpöõrete õpetamine jätta ära, sest et nendel riviõpetel ei ole otsekohesest lahingulist tähtsust; ka ei ole nad ilmtingimata tarvilikud rinde ja suuna muutmistel, mida saab täita — nagu selgub edaspidi — teisel, lihtsamal viisil. Pöõrded $\frac{1}{4}$ ringi täidetakse ainult asudes paigal; nende korraldiku täitmise kätteõpetamine liikumisel tavaliselt nõuab võrdlemisi suurt jõu- ja ajakulu, ning seepärast pole soovitav, seda enam, et lahinguolukorras — niipalju kui selle üle võib otsustada rahuaegsete taktikaliste õppuste ja manöövrite kogemuste järgi — $\frac{1}{4}$ ringi pöõrdeid tavaliselt tuleb teha harva; rinde ja suuna muutmist, nagu poolpöõretegi juures, võib teha lihtsamate võtetega.

6. Tuleks ette näha, et asumisel paigal ja liikumisel püssi võib veel hoida: seljas, kaelas ja kaenla all. Neist esimene hoidmisviis on tarvilik siis, kui sõduril mõlemad käed peavad olema vabad. Teist ja kolmandat viisi tuleks tarvitada peamiselt teotsemisel hargrivis.

7. Hargrivis komando järele „seis!“ oleks tarvilik sõdurilt nõuda kohanemist maastikule niiviisi, et ta võiks jälgida vastastase tegevust ja tarbekorraldada tulistada. Praegusel teotsemisel komando järgi „seis!“ on see halb külg, et ta harjutab sõdurit jääma varjatud kohta passiivselt lamama ninaga vastu maad, jättes jaoülemale hooleks vastase vaatluse toimetamise või selle korraldamise. Kui siinjuures esitatud uue tegevuseviisi juures peaks tulema tarvidus varjata sõdurit vastase tule eest, siis võiks see sündida erikomando järgi, mille järgi asutakse lähemasse varjatud kohta, ennast moondades ka õhuvaatluse eest. (Järgneb.)

Huvitatu.

Eestlane sõdurina.

Muistse eestlase kui võitleja iseloomustus.

Muistseile eestlasile on jäänud sõjamehe kuulsus, mis kajastub vanus kroonikais. Taani ajaloolane Saxo Grammaticus oma „Historia Danica's“ nimetab sageli eestlaste nime. Eestlaste peale vaadati kui rahvale, keda pidi arvestama ja kelle sõprus või vaenlus ei olnud Taani riigile mitte ükskõik.

Läti Hendrik (L. H.) oma „Liivimaa kroonikas“, mis on üheks põhjalikumaks algdokumendiks muistsest iseseisvuse lõpu-ajajärgust, on väga palju ruumi pühendanud sõjakäikude kirjeldusele, mis ristiriütlitelt võeti ette eestlaste vastu. Tema kroonika „vaimu“ järgi paistavad eestlased rahvusvahelise tegurina, kes organiseerivad sõjakäike Riia vastu, mille tõttu oli ristiriütlitele tarvis ennem heita alla eestlasi, kui Riiale ohtlikumas asendis asuvaid sõjakaid leedulasi.

Samuti vene kroonikud ja paljud teised annavad hulga ruumi eestlaste kirjeldamiseks.

Kokkuvõtlikumateks uurimusteks, mis teatava tervikulise pildi muistsete eestlaste kohta annavad, olgugi tendentsiõose, on dr. J. Luiga teosed, mis on ilmunud ajakirjas „Eesti Kirjandus“, nagu: 1) „Läti Hendriku kroonika kriitika“, 2) „Lembitu välispoliitika“, 3) „Lembitu surm“, 4) „Rattama kalnud“, 5) „Soome sugu usk“ j. t.

Baltlasist G. Merkel teoses „Die Vorzeit Lieflands“ annab võrdlemisi objektiivse läbilõike muistseist eestlasist. Peale nimetatud teoste leidub võrdlemisi väga palju andmeid, mis iseloomustavad eestlast võitlejana, muistseis rahvalauludes.

Kroonikud kirjeldavad rohkem sündmuste käike, kuid neid momente, mis valgestaksid eestlast psühholoogiliselt kui võitlejat, on kroonikais vähe. Eesti rahva hing jääb neilt meile avastamata, kuid siiski üksikuist märkmeist, mis leidub kroonikais ja ammutades rahvalauludest täiendusi, on konstrueeritud alljärgnev lühike läbilõike muistseist eestlasist kui võitlejaist.

Muistne eesti rahvas, kui soomesugu rahva üks haru, kujutas endast võrdlemisi puhast rassi. Meie esivanem Läänemere äärde rännates ei olnud võtnud üle ristluse kaudu teiste rahvustega veel neid negatiivseid rassikomponente, mis oleksid nõrgendanud tema tusedat iseloomu. Muistset eestlast kui rassi iseloomustab sõjakus — nad olid küllalt tugevad oma iseseisvuse

kaitseks Skandinaavia ja Vene mõjude vastu aastasade kestel. Seda tõendab kas või see ajalooline fakt, et vikinglased IX sajandil, kui nende sõjakus seisis veel kõrgel astmel, jätaavad Eesti vallutamata, purjetades siit mööda Venemaale, kus nad panevad aluse Vene riigile.

Eestlased pidasid endid Venest sõltumatuks. Kuigi Jaroslav vallutas 1030. a. osa Eestit ning rajas Jurjevi (praegune Tartu) linna, siis võeti see peagi tagasi ja sooritati karistusekspeditsioone venelaste vastu, mis lõppesid sageli venelastele suurte kaotustega.

L. H. oma kroonikas mitmes kohas kriiputab alla, et lätlased on alati eestlaste poolt „palju kiusamisi kannatanud“ ja nad olevat palunud sakslastelt abi eestlaste sõjakäikude vastu.

Rassipärasele sõjakusele seltsis suur võitlusetahe, mis iseenesest selgub juba sellest, et eestlased ligi 20 a. vahetpidamatult võitlevad ristiriütlitega, selle peale vaatamata, et neil tuli kanda sageli suuri kaotusi. Kui ristiriütlitel läheb lõpuks korda võita Taani ja Rootsi abiga meie esivanemaid, ei kaota nad lootust sellest vabanemiseks ja permanentse võitluse jätkuna puhkevad sõjaseisukorra lõkkemomendid aastatel 1241, 1250, 1260 ja 1343.

Võitlusetahte võimsust kinnitab ka vana rahvalaul:

„Ei mie' jäta järele,
Ei mie' anna peräle,
Seeni kui meil võit ja võimus.
Kui ka lõpva' mie' mehe',
Magama lät mie' maleva,
Sis tule Soomest mie' sõbra!
Tuleva' Virost mie' vele',
Ajava' merde mie' mõrdzigo'.“

L. H. peab sedasama tunnistama leedulaste suu läbi, kes Sakalamaa röövkäigult tagasi tulles teatavad (Sakala oli kohustuse annud ristimise vastuvõtuks), et: „eestlased siiski kangekaelaga ümber käia, ilma sakslaste ehk muu teiste rahvaste sõna kuulmata“.

Kui 1222./23. a. uuesti puhkenud võitluse ajal Sakala saadikud Riias käivad uut rahu sobitamas tingimusega, et nemad ristiisku vastu ei võta ja kui seda neile siiski peale sunnitakse, siis lubavad nad võidelda oma usu eest „niikaua kui maa sees veel üks

aastane ehk küünrapikkune poisikene olemas“.

Eestlaste võitlusetahe on nii tugev, et sakslased ei julge asuda siia elama enne põhjalikku Eesti laastamist.

Huvituseta ei ole siin märkida seda, et ristiriütlid, kui nad vallutasid Eesti lõplikult, asusid hoolega oma võimu kindlustamiseks. Alustatakse suurejoonelise kava järelle kantside ehitamist; nendega kattub peagi maa tihedalt. Eesti maa-alale ehitati kantse mitukorda rohkem, kui näiteks meie lõunanaabri territooriumile. Lätis, nagu teame, oli tugevamalt kindlustatud Riia linn ja ehitatud mõningad kantsid lõunapiirile, mis pidid maale kaitset pakkuma sõjakate leedulaste vastu, kuna territooriumi põhjapoolsesse ossa oli ehitatud ainult Võnnu kants ja seegi kui toetuspunkt sõjakäikude korraldamiseks eestlaste vastu. Eestis aga kerkivad üksteise järele Viljandi, Paide, Tartu, Otepää, Vastselinna ja teised kantsid. Kantsidest oli vähe; need üksi ei oleks pakkunud piiskopi ja ordumeestele sõjakorral eestlastega küllaldast kaitset. Kantside võrgu täienduseks asuti kirikute ja kloostrite ehitamiseks. Hiärn teab, et Eesti territooriumile on ehitatud kirikuid ja kloostrid palju rohkem, kui näiteks Läti maa-alale. Tema kui vältlase arvates olevat see eeskätt tingitud olnud sügavamast usutundest, mis võtnud Eestimaa rüütlike hulgas maad. Missuguse „usutundega“ oli siin tegemist, näitab ilmekalt see stiil, mis oli läinud pühakodade püstitamisel „moodi“. Nii näiteks Padise kloostrid müürid kästi ehitada võimude poolt 4 küünart paksud ja sama kõrged; Põide kirik Saaremaal on rohkem keskaja kindlus kui kirik. Rohkete kantside arv ja kloostrikirikute paksud müürid lasevad järeldada, et sakslased hindasid oma vastaste eestlaste võitlusevõimet ja tahet väarikalt.

Võitlusetahe leidis väljendust lõpmatuis sõjakäikudes, kus sageli näidati üles julgust ja vaprust. L. H. ei olnud küll erapooletu kohtumõistja meie esivanemate üle, kuid siiski peab ta tunnustama seda oma kroonikas mitmes kohas. Pala lahingu kirjelduses L. H. ei julge varjata eestlaste vaprust, kui need kihutavad liivlased põgenema, lätlaste ja sakslaste ühisele survele: „vapra võitlusega kaua vastu seisivad“. Ymera jõe silla juures tulevad eestlased sakslaste haaravale grupile „väga vaprast vastu“ j.n.e.

Toreida lahingus, kui eestlastel viskeodad kõik olid ära heidetud, „tõmbavad nemad mõõgad kätte, tungivad ligemale, lähivad sõdima, haavatud langevad, mehiseid

sõdivad paganad“, tormates raudriietes rüütlike peale.

*1223. a., kui lätlaste palve peale sakslased lähevad ühes nendega Sakalasse sõjakäigule, ei püsi eestlased kindluses vaid tormavad sealt välja vastase kallale, neid tagasi lüües: „Ja kui hommik oli saanud, näitasivad nemad (sakslased) endid Sakala kantsi Viljandi juures. Ja eestlased tulivad välja ja sõdisivad nendega kuni kolmanda tunnini. Ja nemad (sakslased) pöörasivad endid neist ära“.

Eestlaste vaprus oli kahtlemata teguriks, mis nõudis sakslastelt alati „suurt sõjaväge“ sõjakäikudeks eestlaste vastu. Nii 1211. a. eestlased kaitsevad endid Vaiga metsas „sõõru“ (ringikujuline kaitseehitis metsas) abil. „Kui nüüd kristlaste vägi sinna jõudis, astusivad nemad südilt vastu ja on sellepärast, et raske pääseda neile ligi, kaua vastu pannud; ometi ei jõudnud nemad viimaks selle hulga vastu panna, vaid pöörasivad selja. Neid oli ligi nelituhat sakslast, jalaväge niisama kui ka ratsamehi, ja liivlasi ja lätlasi teist niipalju.“

1220. a. sõjakäigul rüütelväest „mõned lähevad laevaga Koiva mööda, teised jala ja teised oma hobustega edasi ja jõuavad kaheksatuhanda mehega palvete ja töötuste koha pääle“ (lõunapool Ymerat — praegune Ehveles — „Vohlfart“), et siit edasi minna Viljandi ja Pala kantside vastu. Võitlus Viljandi kantsi vallutamisel on väga vihane ja vältab, vastase suure arvu peale vaatamata, 15 päeva: „Sest augusti kuul hakkas ümberpiiramine Peetruse ahelate pühal pääle, aga püha neitsi taevamineku päeval olivad nemad (eestlased) väsinud ja heitsivad endid alla. Et nimelt palvus väga suur oli ja hulk inimesi ja elajaid kantsis nälja ja janu pärast juba nõrkenud olivad, tõusis kantsis suur katk tapetute hirmsa haisu läbi, mispärast inimesed põdema ja surema hakkasivad; aga et need, kes veel elusse olivad jäänud, mitte enam vastu panna ei jõudnud, siis andsivad nemad endid kõigega Kristuse kätte.“

Soontagana kantsi ei suuda sakslased vallutada tormijooksuga, selle peale vaatamata, et võetakse ette rünnakuid 9 päeva järgimööda. Eestlased tulid alati „sõdides väga julgesti ette, nagu tahaksivad nemad ammuküttidele õieti ette jooksta“, ja alles siis: „kui paljud surmatud olivad ja et neil ka vesi ja toiduse vara puudus, siis endid alla heitsivad. Sellepärast sai viimaks preester Gottfried kahekümne päeval nende juure kantsi läkitatud“. Siin

V.-allohv. Voldemar Paul †

Van.-allohvitser Voldemar Paul langes 5. märtsil s. a. ülesande täitmisel Koogi alekvi raioonis salakaubavedaja kuuli läbi.

Van.-allohvitser Voldemar Paul sündis 13. novembril 1906. a. Pärit Valgamaalt, Kuigatsi vallast. Üldhariduse omandas Otepää algkoolis. 1. oktoobril 1927. a. astus kaitseväge suundaega teenima ja määrati 4. suurtükiväe gruppi. 1928. a. septembris lõpetas Allohvitseride kooli täieliku õppekursuse ja ülendati noor-allohvitseriks. Piirivalve teenistusse astus 3. aprillil 1929. a. ja määrati valvuri kohale. 1930. a. juunis määrati kordoni ülema k. t. ja 1931. a. veebruaris kinnitati kordoni ülemaks. 1931. a. novembris kõrgendati hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest van.-allohvitseriks.

V.a.o. Paul kui kohusetruu ja vilunud piirivalvur oli armastatud ja lugupeetud oma ülemusel kui ka kaasteenijate keskel. Piirivalve teenistusele andus kadunu täie innuga. Tema surmaga on piirivalve pere oma ridadest kaotanud jälle ühe parima kaasteenija. Tema kuhu aga jääb alati elama tema kaasteenijate meeltes.

peavad eestlased joogita 20 (Viljandis 15) päeva vastu — seda võib ainult kangelaslik rahvas! Sarnaseid võitluse kirjeldusi leiame pea iga kantsi võtmisel.

Kõigi maakondade mehed ei olnud ühesuguse väärtusega. Seda märkab ka L. H. Tema arvates on kirde eestlased alandlikumad: „Aga virulased ja järvalased, kes lapsed selikuma d i n i m e s e d o n j a a l a n d l i k u m a d, kui teised eestlased, ei tohtinud (julenud) mitte nõnda teha, vaid tõivad oma preestrid kokku ja saatsivad neid tervelt tagasi taanlaste kantsi“, kuna kurjad saarlased ja harjulased hukkasid oma preestrid ära (1222. a.). Dr. J. Luiga oma L. H. kroonika kriitikas arvab, et Viru vanem Tabelin oli ristiusu pooldaja ja ristitud varem kuski Skandinaavias. Sellest olevat ka tingitud leplikkus preestrite vastu.

Harjulasi, rotaalialasi ja saarlasi loeb L. H. kurjemateks „paganateks“, ta isegi tunneb headmeelt selle üle, kui 1000 eestlast lämbusid Harjumaa (Kuimetsa) koobastes: „Selle järele (kui eestlasi suitsuga lämmatati) pöörasivad liivlased sakslastega tagasi Jumalate tänades selle eest, et tema harjulaste uhked südamed ristiusu alla oli alandanud“. L. H. väga imestab selle üle, et rotaalialased „riiglastega iialgi rahu teha ei püüdnud“, kuna aga virulaste rahu sobitusi täiesti loomulikuks peab: „Siis tulivad viis vanemat viiest Viru

maakonnast oma kingitustega Riiga, need võtsivad püha ristimise vastu ja andsivad endid ja ka kõige Virumaa püha Maarja ja Liivimaa kiriku alla.“

Saarlasi loeb L. H. „kõige kurja juureks“. Nemad algatavad võitlusi, kipuvad mitu korda Riia peale. 1216. a. esimesel sõjaretkel Saaremaale kardavad ristisõjalased saarlasi ja tulevad Saaremaalt ilma suurt kahju tegemata tagasi, kui nad saavad teateid saarlaste maleva kogumisest. Saarlased üksi on 8 a. jooksul (1215—1223) pidanud 14 suuret sõda. Saarlaste sõjakunsti hinnati väga kõrgeks. Taani kuningas kogus 3 aastat omale sõjaväge (palgalisi), enne kui julges minna Saaremaale sõjakäigule (1206. a.).

Samuti sakslased korraldavad endid 3 aastat (1224—1227) ja koguvad väge, et minna alla heitma saarlasi. 1227. a. teostavad nad oma sõjakäigu erakorraliselt suure vägega — 20.000 mehega. Saarlaste mütolooogia uurimuse põhjal jõuab prof. M. J. Eisen otsusele, et „saarlastel on alati vabadus üle kõige olnud“.

Üksikutest sõjakäikude kirjeldusist selgub meile ka sakalaste sõjakus, kuna nende naabrid ugaunialased nõrgemana paistavad. Võib olla, et maakonna sõjakuse peale avaldas mõju ka maavanem. Sakalas, nagu teame, oli väga sõjakas vanem Lembit.

Sellest väikesest ülevaatest selgub, et sõjakas vaim on tugevamaid juuri ajanud ran-

namaades (Saaremaa, Rotalia, Harju), kuna teised maakonnad jäävad sellest taha. Millega seda seletada?

Delbrück väidab ja tõestab veenvalt, et põllukultuur soodustab rohkem kodanlisi kui sõjalisi voorusi.

Põllukultuur Eestis üldse, eriti aga kirdeosas oli väga kõrgel järjel. L. H. satub sellest vaimustusse ja kahetseb sakslasilt ettevõtetud hävitusi: „See Kareda küla oli sellel ajal väga ilus ja suur, ja rohke rahvaga, nagu kõik teised külad Järvsa ja kõigil Eesti maal on olnud, mis hiljemalt kõik sagedasti meie rahvast ära on hävitatud ja põletatud“. Sama otsuse annab L. H. ka Virumaa kohta, „mis üks sigitav ja väga ilus maa, kena, tasase põldudega on“.

Head ja viljarikkad põllud eeldavad püsivat ja vana põllukultuuri. Põllukultuur võib aga areneda kõlbliselt tugevas ühiskonnas ja vapustamata riigis.

Ülaltoodud väljavõtted L. H. kroonikast tõestavad meile Delbrücki väidet. Need maakonnad, kus põlluharimine kõrgel järjel, on vähem sõjakad; neis maakonnas aga, kus valitses sõjakus (Saare, Rotalia, Harju), oli põlluharimine nõrgem. Siit järeldus — põllukultuur ja sõjakus seisavad teineteisega vastuolus.

Lähemalt muistseid sõdu uurides näeme, et kõik sõjakäigud, mis võeti ette eestlaste maale, leidsid alati väärilise vastamise — iga retk vastati vasturetkega. Võime arvata, et tolleaaja eestlane oli suur vihapidaja ja kättemaksja.

Kättemaksutahe sõjapsühholoogilisest seisukohast vaadatuna on suur voorus; ühiskondlikus elus loetakse see aga paheks.

Ausus ja sõnapidamine on olnud muistse eestlase vooruseks. Rahulepingud, mida muistsed eestlased oma naabritega kindla tähtaja peale sõlmisid, leidsid alati nende poolt täitmist; L. H. ei tea nende rikumisi.

Sümboolse kujutuse muistsete eestlaste aumõistest annab ka XX lugulaul rahvaepoosses Kalevipojas, kus kirjeldatakse Kalevipoja kohtamist Koiva ääres raudrüütlitega. Kui viimased teevad Kalevipojale ettepaneku nende poole üleminekuks, saab ta väga vihaseks häbistava ettepaneku peale ja paiskab ettepaneku tegijaist:

„ühe poolel rinnul mulla sisse,
„teise poolel palgil mulla põhja,
„kolmanda mattis hoopis mulla alla.
„Mulk jäi üksi muru peale,
„kolmandamat kuulutama.

Rahva vanasõna „Meest sõnast seotakse,

härge sarvest köidetakse“ on muistseaja aususetunnistuse pärandus.

Puht sõjalistest voorustest võiks veel nimetada hästi arenenud distsipliini ja kokkusu hoiutunnet (ainult teatud territoriaalse koonnise piires), seda kinnitab üks rahvalaul:

„Ruttu, ruttu, ruttu, ruttu
„Hüüab hele sõjasarve,
„Kutsub kokku meie mehi
„Maameeste malevat.
„Kutsu kohe kuuletakse,
„Märguannet mõistetakse,
„Juba joones meie mehed,
„Valmis vaenuvennaksed.

Ja vähe edasi: „Üksmeel mehi ühendab.“

Viisadus ja kangekaelsus avalduvad eriti reljeefselt kaitsesõjas maalinnade kaitsmisel. Muistsed maalinnad ei lange ükski võitlejate moraalse nõrkuse tõttu vastase kätte, nagu see selgus juba eespooltoodud mõningast näitest. Neis võideldi viimase meheni! Kui vastane teeb piiratuile ettepaneku allaandmiseks, siis see lükatakse põlastavalt tagasi ja töötatakse võidelda seni „kui on veel järgi jäänud põlvepikkune poisike“. Nälg ja peamiselt jänu (puudusid *ju maalinnas kaevud*) on inimese füüsilisele jõule ületamatud tegurid, mis sundisid kantse alistuma. Nii siis füüsiliselt kurnatud ja nõrkenud inimesed alistusid, kuid võitlejate moraali ei suutnud hävitada vastase moodsad relvad (amb, raudrüü).

Kaine mõistus võidab momendimeeleolu tormitsused ja mõtteloogika pidurdab tundepuhangu affektsuse: „Ja Alebrand tegi oma suu lahti ja õpetas neile Kristuse usku (rahu läbirääkimise asemel). Aga kui eestlased seda kuulsivad, jooksivad nemad odadega ja mõõkadega tema kallale teda surmama. Aga mõned vanemad kaitsesivad teda ja ütlesivad: „Kui meie selle piiskopi saadiku ära tapame, kes siis veel meid usub ja saadikut meie juurde läkitab“.

L. H. oma kroonikas mitmes kohas ütleb, et eestlased kuuldes ristsõjalaste väe lähenumist või nähes neid lähenemas, on „selga pööranud“. Kas seda „selja pööramist“ tuleb lugeda arguseks? Minu arvates mitte. Tolleaja saagisõjapidamise põhimõte ei nõudnud nii palju avalikke võitlusi kui ootamatuid retki, et saada suuremat saaki. Kui saagisõjaks kihelkonnad omavahel kokku leppisid, siis esmajärjekorras peeti silmas saagi saamise võimalusi, mitte aga võitlusi vastase malevaga. Kui võitlus ees seisis, siis katsuti manööverdada nii, et see vastu võtta soodsamais tingimisis. Üheks harrastatavamaks võtteks eestlaste juures oli

taandumismanööver, mis vastasele põgenemise mulje pidi jätma. Selle manööveriga provotseeriti vastane enda jälitamisele, et siis soodsal maastikul uuesti korraldatult rünnata ootamatult vastast momendil, kui viimane ootab kõige vähem põgenevalt vastupanu. Kas see manööver oli otstarbekohane, on küsitav, kuid see oli tarvilusel ja Ymera juures andis eestlastele võidu vastase üle.

Saagisõjad keetsid mõne päeva (eestlastel 2—3, lätlastel 1 päev). Vaevalt, et vastane 1—2 päeva jooksul oma maleva suutis koondada, mis sõjaliselt oleks suutnud saagisõjasi ähvardada. Peab tulema arvamusele, et „seljapööramised“ tähendavad sõjakäigu lõppu ja lahkumist saagiga vaenlase territooriumilt.

Mis oli selleks tõukejõuks, mis sundis eestlasi meeleheitlikule võitlusele sakslastega?

L. H. järele iseseisvuse lõpuajajärku uuri-des, võime nentida võitlusepinge järkjärgulist kasvu. Esimestel sakslaste sõjaretkedel teotsevad üksikud maakonnad: meie näeme võitlemas ugaunialasi, sakalasi, läänlasi üksikult, nagu see seni oli sündinud, kui saagisõjakäikudega tulid lätlased, venelased, võib olla ka liivlased.

Endiste naabrite kui vaenlaste sõjakäikudega oldi harjutud ja neile suutis ka üksik maakond panna vastu; maalinn oli küllalt tugev kaitseks. Kuid nüüd oli olukord muutunud. Ilmnes selgesti tendents, kus saagi ja kättemaksusõja asemele tuli aggressiivset eesmärki taotlev võitlus, nagu seda näitas lõunanaabrite saatust. Mida rohkem sakslased teevad sõjakäike Eestisse, seda selgemaks eestlasile saab nende eesmärk ja seda suuremaks kasvab eestlaste vastupanu. Seda ajajärku lähemalt vaadeldes näeme, kuidas kogu maa näeb ühte vaenlast — kristlikku sakslast, kellega nüüd ka ühiselt astutakse võitlusse.

Ikka enam ja enam saadakse aru, et üksiku maakonna „kahevõitlus“ hästi korraldatud raudrüütliga on mõttetu. Eestis tõuseb liikumine kõigi eestlaste koondamiseks ühiseks võitluseks ühise vaenlase vastu.

Juba esimestest kokkupõrgetest sakslastega käib üle maa koostöö organiseerimine, konfödereerumine. Pärast esimest võitu sakslaste üle Ymera jõe ääres nähakse selgesti, et ainult kogu maa koostöö võib päästa eestlasi oma lõunanaabrite saatusest: „Siis on eestlased pärast omale maale tagasipööramist, kristlasi teotades, kõigi Eesti maakondadesse sõna saatnud, vandegea endid ühendades, et tahavad

üks süda ja üks hing olla kristlaste nime vastu.“

Muistsete eestlaste riikliku elu korraldus oli jõudnud üksikmaakondadeni ja jäänud seisma sellele arenemisastmele. Alles suure hädaohu ähvardusel märgatakse rahvuslikku killunemist ja tehakse katseid koondumiseks. Riiklikku keskviimu ei suudeta enam luua vastase löökide all; selleks ei anna vastane aega. Kuid maakonnad saavad aru, et nende vabadust on ähvardamas ühine vaenlane: tsentralistliku katolikukiriku viimuharu — Saksa ordu. Haaratakse lähemast võimalusest kinni, et vastast tõrjuda tagasi ja luuakse lähem koostöö üksikute maakondade vahel. Arusaamine ühisest vaenlasest ja oma vabaduse kaotuse ohust virgutab võitlusele ja koondama omaette elavaid maakondi. Maakondadevahelisi liite näeme 1210., 1211., 1215., 1216., 1217. ja 1222.—1224. aastal. Ärkab rahvusetunne.

Kui Liivimaa piiskop Albert koondab Kristuse nimel ristiõjalasi ühiseks võitluseks eestlaste vastu, neid võitlusele virgutades pattudeandeksandmise töötusega, kui Baltikumi sissevoolava rikkust ja kuulsust ahnitseva laviini taga seisis kõikvõimas katolikukirik ja selle „troonil“ istus Rooma paavst, kes võis panna liikuma oma suure võimuaparaadi eestlaste vastu, siis eestlasil ei olnud sellele muud vastu seada kui oma malevlaste pühades Taara hiie-tes kõvendatud rahvuslus, mida see laviin oli ähvardamas.

Vabadusearmastus, s. o. oma riigikorra paremuste eelsitamine ja rahvusetunne olid nendeks tõukejõududeks, mis tõid muistseid eestlasi aastate vältel verisete võitluseväljadele.

Mehisust võitluseks muistsed eestlased ammutasid oma usust. Pühad hiied, avarad ja ilusad, vabas looduses olid nendeks töötuse ja vandekohtadeks, kus tekkis ja kinditati eestlasi iseteadvus ja visadus võitluseks.

Kas ei olnud sel „primitiivsel“ inimesel meie esivanemaist õigus, kui ta kohmetu imestusega kõike ümbrust ja looduseseadust austas; hiie iluduses, looduseviimu avaldustes ja hingelistes emotsioonides märkas, et ta kokku kuulub kogu kosmosega, selle mivõniku ja tulevikuga, ning oma esivanemate ja looduse austamisega ta arvas võivat mõjutada oma tuleviku elu. Kadunud hingede ja looduse austamine oli muistsete eestlaste rahvusliku usu alus.

Ristiusk kiskus muistse eestlase eemale oma esivanemaist ja loodusest, sundis kum-

mardama temale tundmatuid suursi, pani temale kümnise näol (mis alatasa suurenes) kohustusi peale, millest ta enne oli vaba. Siis on ka arusaadav, miks muistne eestlane ei salli ristiusku ja parema meelega „nagatite“ andmisega püüab osta ennast vabaks, et oma hinge salajasemas sopis hoida lugu pidamist oma kangelaslike eesivanemate vastu.

Vastikus võõra usu vastu, mis tähendas iket ja orjastust, virgutab võitlusele; oma usu pühadusemõiste ja rahvuslus oli ideoloogiliseks aluseks, mis viis mehi võitlusse. Usk näitas kompassina teed!

Ja ei olnudki kustki ammutada rammu ega julgust suurtes ajalookeeristes, katastroofilises rahvastemöllus, kus kõik olevi ku aated kõiguvad, kui kaugest perspektiivist — usust. Usk kannab eneses elulisi tõdesid; usutunne on eluinstinkti avaldus, ta on suveräänne võim, käskiv ja aktiivne tegur!

Võib isegi arvata, et usk eestlasi rohkem võitlema sundis kui muud tegurid. Peab mainima, et tol ajal sõjad usulistel põhjustel olid normaalseiks nähtusiks — usu eest læk-

sid siis tuhanded ja tuhanded võitlusse. Oli ju ka „usk“ see, mis tõi raudrüütlid Baltikum!

Kokku võttes kõike ülaltoodut võib nentida, et muistne eesti rahvas näitas erilist visadust, pidades üksi 20 aasta jooksul meelehetitlikku võitlust hästiorganiseeritud raudrüütlitega, kellele lõpuks seltsib veel Taani kuningriik, asudes Eesti põhjaosa vallutamisele ja Rootsi, kes Pala lahingu ajal sidus lääne eestlasi. 1227. a. eestlane oli allaheidetud, kuid ei olnud veel võidetud.

Vaprus lahinguis, eriti kaitselahinguis, otsekohesus rahutegemisel ja ausus selle pidamisel, paindumatus allaheitmisel, vabadusearmastus ja ohvrimeelsus vabaduse eest võitlemisel, kättemaks ja vaenu pidamine nende vastu, kes õiglaselt ei talitanud, on muistse eestlase positiivsed väärtused.

Detsentralistlik ja rahvalitsuslik riigikord ei soodustanud tugeva ja püsiva kaitseseorganisatsiooni kujunemist, mis oleks võimaldanud kogu jõudude otstarbekat võitlusse rakendamist, see oli üheks suuremaks puuduseks muistse iseseisvusevõitluses.

M. H.

Veel kord ...

A. Rääk.

Kirjutades „Sõduris“ nr. 48/49 1931. a. snipingu*) arendamise võimalustest ohvitseride ja üleajateenijate laskesportiühingutes, puudusid minul andmed, kuidas on sniping organiseeritud N. Venes.

Venelastel on igas jalaväe ja ratsarügemendis sniperite õppekomando 30 õpilasega. Moskvast sniperite kooli instruktorite ettevalmistamiseks. Osoaviohimil on 19 lendkooli sniperite koolitamiseks. Viieaastakas on nähtud neil ette tuhandete sniperite ettevalmistamine. Sõjakorral oleks igas laskurikompanis kuus sniperit kolme optilise sihikuga varustatud püssiga. Täheandab, et neil on nähtud ette paaris töötamine nagu töötasid inglised sniperid läänrindel. R. K. K. A. lahingueeskiri näeb sniperitele ette täpsad kohused igasugustes lahingufaasides. Ometi mõte snipingu organiseerimiseks kerkis seal vaid 1924. a.

*) Toimetuse märkus: Teatavasti olvad hiinlaste sniperid peidetuna majadesse teotseenud väga edukalt Tšepai tänavvõitlustel, tulistades ja hävitades jaapani meresõdureid seljatangant ja külgedelt.

Kerkib küsimus, kuidas organiseerida snipingut meie kaitsesväes ja kaitseliidus.

Kujutan seda järgmiselt:

- a) Püss — tuleb võtta meie arsenalis valmistatud täpsuspüss. See on Eesti relvatööstuse meisterteos. Vintraua pikkus 640 mm, lahngupüssi laega, kaal vähe raskem kui inglise 7,69 vintpüssil. Omab dioptertäpsussihiku ja rõngaskirbu — need tuleksid sniperite lahingupüssidel asendada optiliste sihikutega. Täpsuspüssi sisselaskmisel oli nõudeks 100% tabavus 10 cm läbimõõduga ringi 300 m kauguselt lamades toelt. Arvestamata tähtsuseta praagi %, asusid suurema osa püsside fabamused kolm korda väiksema ringi pinnal. Säärast püssi polnud ka inglise sniperitel läänrindel.
- b) Optilised sihikud — tulevad osta, sest Eestis neid ei valmistata.
- c) Vaatluseabinõud — hädakorral võib kasutada 6×30 välibinooleid. Edaspidi tuleb aga muretseda jahiteleskoobid.

Soome Mäntsälä sündmusist.

Valitsuse juhte (vasakult): Kindralmajorid Östermann, Malmberg ja Oesch, president Svinhufvud, kaitseminister Lahdensuo ja kindralleitnant Sihvo.

Mäntsälä juhte (vasakult): Kosola, Sario, Vallenius, Rihtniemi (parlamentäär) ja Koivisto.

See oleks sniperite varustuse kohta. Instruktorite kaadri ettevalmistamist kujutan järgmiselt:

- a) Paaril asjasthuvitatud ohvitseril igast diviisist tuleb tutvuda kõige olemasoleva kirjandusega snipingu alal, samuti tuleb neil tutvuda vintpüsside optiliste sihikutega.
- b) Need ohvitserid oleksid esialgul instruktoriteks neljanädalalisel kursusel, kus õpilasteks ohvitserid ja üleajateenijad sportlaskurid. Õpilaste arv igal kursusel 12—15.
- c) Ohvitserid ja üleajateenijad, kes lõpetavad neljanädalalise kursuse, oleksid väeosades sniper-instruktoriteks, õpetades välja sniperiteks ajateenijaid.
- d) Ajateenijad sniperid lahkudes kaitseväest, astuksid erandita kaitseliitu, kus avaneb võimalus oma võimete alalhoidmiseks. Et see oleks tagatud, tuleb valida ajateenijatest õpilasteks kindlaid ja asjasthuvitatuid mehi.

Sääraselt suudaksime reservi ettevalmistada küllaldase arvu sniperiteid.

Lõpulik organisatsioon rahuajal oleks: igas katepataljonis, ratsarügemendis ja soomusrongi rügemendis sniperite õppekomando mitte eriuksusena, vaid üksikud sniperid kõigist üksustest kokku moodustaksid k-do, mille õppeala juhiks ohvitser, kel abiks paar sniper-allohvitseri. Õpilaste arv kuni 12.

Organisatsioon sõjaajal: igas laskurikompanis 6, ratturikompanis 12 (sakslastel 24) sniperit. Igas pataljonis üks ohvitser pataljoni snipingu juhina.

Asja käimapanemiseks oleks vaid tarvis kolm õppekava:

- a) Õppekava sniper-instruktorite väljaõpetamiseks — 4-nädalaline kursus sportlaskuritele instruktorite kaadri loomiseks.
- b) Õppekavas sniperite — ajateenijate — väljaõpetamiseks kaitseväes. Kursuse kestvus neli kuud, rohkem pole tarvis.

c) Õppekava sniperite väljaõpetamiseks kaitseliidus — mõeldud sniperite võimete alalhoidmiseks reservis. Kordamiskursuse kestvus 14 õppepäeva.

Nende kolme õppekava väljatöötamine ei peaks sünnitama ülepääsematuid raskusi. Olen neist esimese ja viimase jämedates joontes koostanud. Need vajavad muidugi viilimist ja edaspidise praktilise tööga täiendamist.

Kerkib vast küsimus, palju läheb maksmata ühe sniper-paari varustus. Umbkaudne arvestus oleks järgmine:

— täpsuspüss arsenalilt Kr. 80.—

— optiline sihik. . . . „ 80—120.

Üks kerge väljasuurtükk maksab 40.000 kr. Ühe suurtüki hinnaga võib varustada seega 200 paari snipereid, arvestades ühe paari hinnaks 200 kr. Nelisada sniperit aga ületavad igal juhul mitte ühe kerge väljasuurtüki, vaid koguni kümme. On näiteid Maailmasõjast, kus 4—6 sniperit panid seisma terve pataljoni pealetungi. See on ka tegelikult teostatav, võttes aluseks, et viis sniperit suudavad minutis anda kuni 60 lasku; sniperi lask viib pea alati vastase rivist välja, suuremalt osalt on ta surmav. Pataljon, mis halvasti moonduud ja kül-

laldaselt pole kasutanud maastikku, ei kannata välja viie sniperi tuld mitte üle veerandtunni.

Veel võib tekkida kahtlus, kas leidub küllaldaselt asjasthuvitatuid. Olen snipingu omal algatusel propaganda mõttes pidanud mõned loengud ja leidnud küllaldaselt neid, kes oleksid asja juures ihu ja hingega.

Meie relvastus kipub vägisi vananema. On kindel aga, et meie arvatav vastane oma tehnika ja hävitamisabinõude massilise tarvitamise poolest meist kaugel ees on. Massile tuleb panna vastu väärtus — o s a v u s koos tehnikaga. Kõik tehnika on aga väga kallis. Pealegi on meil mitmed tehnilised alad täitsa söõdis. Mitte sellepärast, et ei suudetaks hinnata säärase olukorra hädaohtlikkust, vaid raha puudusel. Väikeriigil on moodsate võitlusevahendite soetamine õige raske. Tuleb seega leida tee kaitsevääe lahingjõu tõstmiseks jõuküllaste tehniliste abinõude ja o s a v u s e abil.

Selleks on — kordan veel kord — s n i p i n g .

Vaatluseteenistusest jalaväes. *)

J. Tomson.

3. Jalaväe vaatlusevõime ja abinõud selle tõstmiseks.

Ülalöeldust nähtub, et jalaväe märgid on võitlusedistantside ja liikumiskiiruse suurenemise tagajärjel, jalaväe liigendumise tõttu väikesteks gruppideks j.n.e. praeguse aja lahinguväljal mitu korda halvemini nähtavad kui endistel aegadel. Tekib küsimus, kas on samal määral tõusnud ka jalaväe vaatlusevõime. Sellele peab vastama, et jalavägi omab nüüd nagu varemaltki vaid ühe vaatluseabinõu — silmad; optilised abinõud silma teritamiseks on täienenud võrdlemisi vähe. Järelikult jalaväe vaatlusevõime nüüd disaja lahinguvälja jälgimiseks pole küllaldane. See asjaolu annab end tunda igas lahinguolukorras. Esiteks jalavägi on sunnitud edasi tungima käsikaudu kobades, seega aeglasemas tempos, kartes nii „lahinguvälja tühjust“ kui ka sattumist lõksu. Ja kui sageli pole jalavägi näit. pärast rünnak-

ut jäänud seisma tühja maa-ala ees sellepärast, et tema nõrgad silmad ei võinud avastada maastiku saladust. Teiseks — puuduliku nägemisvõime tõttu jalavägi on sageli kuulipildujale mängukanniks: kogu pealetungilaine peatub vahel tundide kaupa kuulipilduja ees, sest puudub võimalus tema asukoha kindlakstegemiseks, seega ka kiireks mahasurumiseks. Kolmandaks — puudulik vaatlusevõime sunnib jalaväge kasutama oma relvi pimesi, s. o. vastast püütakse maha suruda tinahulgaga, mitte aga täpsa tulega. Lõppeks vaatlusevõime nõrkus on põhjuseks, et jalavägi pöördub sageli tühist takistuste kõrvaldamiseks suurtükiväe poole, kes aga on samuti „pime“ — raiskab palju laskemoona ja vahel tulistab koguni oma jalaväge (Laffargue).

On selge, et jalaväe vaatlusevõime tõstmisega väheneksid sellised ebaloomulikud nähted, tõuseks pealetungitempo, väheneks laskemoona kulu ja jalavägi suudaks tõs poolest „oma relvade abil lahingut ette val-

*) V. „Sõdur“ nr. 9/10 s. a.

mistada" (J. E. II § 1). Pole huvitusest märkida, et harilikult kirjutatakse lahingu ebaedu kas relvade jõuetuse või nende vähesuse arvele, selle asemel et süüdistada ka nõrka vaatlust. Tegelikult ei saa ju ükski relv anda seni rahuldavaid tagajärgi tuletoetuse näol, kuni jalaväel puudub võime kiiresti avastada ja kätte näidata märke. Märkide avastamiseks praeguse aja lahinguväljal pole aga hariliku inimese silm, nagu öeldud, enam küllalt terav.

Jättes siinkohal puudutamata, kuidas püütakse tõsta jalaväe vaatlusevõimet vaatlajatekaadri valiku ja spetsiaal-ettevalmistusega, siirdume nende abinõude vaatlemisele, milliseid pakub tänapäeva tehnika jalaväelasele silma teritamiseks.

Lähtume meie jalaväest. Ei saa jätta märkimata kõigepealt seda vaatluseabinõude kõrget hinnangut, millise annab neile J. E. II: „Vaatluse ulatus ja täpsus — see ga kogutud andmete väärtus oleneb:

— vaatlaja individuaalsetest omadustest;

— sellest, kui võrra täielikult on kasutatavad vaatluse abinõud (minu harvendus. J. T.) — niihästi need, mille abil vaadeldakse, kui ka need, mille abil registreeritakse vaatluse tagajärgi (foto)" (§ 60). „Et saavutada häid tagajärgi, ta (vaatlus) olgu pidev ja vastavalt olukorrale toimetatud võimalikult täpsate abinõudega. — Iga tähtsama V. P. varustuse hulka kuuluvad täpsad kaaridid ja tehnilised vaatluse abinõud suurema täpsuse saavutamiseks vaatlemisel" (§ 63).

Neid J. E. II osa paragrahve lugedes küsid tahtmatult, kas meie jalavägi omab sellised „täpsad abinõud" vaatlemiseks, millised nimelt ja kui suurel arvul. Vastus: meie laskuri osades, alates rühmast ja lõpetades pataljoniga, on praegu varustusel vaid binokkel ja seegi ainult juhtidel (rühmüülil, kompüülil ja patüülil); raskekuulipildujate rühmad omavad peale selle käärpiks silma ja kaugusemõõtja. Nii siis „täpsa abinõuga" binokli näol võivad laskuri osades oma silma teritada ainult juhid, kuna vaatlajate spetsialistide käsutuses pole üldse tehnilisi vaatluse abinõusid. Arusaadav, et neid võib vaatlajale välja anda tagavaradest, kui meie resursid lubavad neid soetada, ent olevate kasvade kohaselt ikkagi ainult binokli kujul. Binokkel on aga teatavasti konstrueeritud eeskätt kaugele vaatlemise hõlbustamiseks, kuna tema kasutamine lähedatel distantsidel on vaatlajale ohtlik. Vaatlus

lähedatelt distantsidelt nõuab optilisi instrumente, millised:

- lubavad vaadelda varje tagant, ilma et vaatlaja tarvitseks pead tõsta;
- suurendavad märke.

Esimese nõude põhjenduseks on küllalt meelde tuletada seda vaatlajate hulka, milline on langenud vastase kuulide ohvriks möödunud sõdades; kõikjal (muuseas ka punaväes) arenev „sniperism" mõjub kahtlematult omajagu selleks kaasa, et lähedamaa võitluses sõdur kas lihtsalt ei julge enam tõsta oma pead vaatlemiseks või piirdub vaid kiire pilgu heitmisega vastasele. Sellepärast on õigus neil, kes ütlevad: mida enam võitleja läheneb vastasele, seda vähem ta näeb, sest ta ei julge vaadata.

Ka teine nõue neile optilistele instrumentidele — nad suurendagu märke — on arusaadav, kui pidada silmas, et nägemise selgus isegi lähematel distantsidel jätab palju soovida. Nimelt mida enam pealetungiv jalavägi läheneb vastasele, seda rohkem püüavad mõlemad pooled vähendada üksteise esitatavaid märke; pealegi kaovad need pisitillukesed märgid juba iseendast detailide rägastikus ja värvide mitmekesisuses. Märkide avastamiseks võiks sellises olukorras kasulik olla binokkel, ent vaatlus binokli abil, nagu öeldud, osutub ohtlikuks. Käärpikksilm lahendaks küsimuse, ent ta on raske, kallis ja vastase poolt hõlpsasti avastatav ning tabatav.

Milliseid abinõusid vajab jalavägi vaatluseks lähedatel distantsidel selleks, et tõuseks vaatluseväärtus ja väheneksid kaotused? Prantslased julgevad väita, et jalaväge tuleb varustada periskoopidega, millised pole mitte ainult positsioonisõja abinõud, vaid igas lähedamaavõitluse olukorras jalaväele vajalikud instrumendid. Sedasama rõhutavad ka mitmed vene sõjajätkajad kirjanikud. (N. Sapozhnikov, A. Trifonov j. t.)

Märke suurendavatest optilistest abinõudest vajab jalavägi prantslaste arvates suurendavaid periskoopide (jao-, rühma- ja kompaniülemaate), nõrga suurendamisvõimega harilikke vaatlusetorusid (jaoülema abidele ja reameestele), kusjuures viimaste konstruktsioon peab võimaldama nende kasutamist:

- ühenduses hariliku periskoobiga, et saavutada lähedamaavõitluse ideaalne vaatluseabinõu, s. o. suurendav periskoop;
- iseseisva vaatluseabinõuna lähedatel distantsidel.

„Need lähedamaa vaatluseabinõud“, rõhutab kapten Laffargue, „peavad olema sõduri individuaalseks varustuseks, nagu seda on praegu vintpüss, labidas, gaasimask, käsigranaat j.n.e.“ Selle nõudmisega ühineb ka punaväe autoriteetne tegelane N. Sapožnikov (end. RKKA staabi ülem), lisades juurde: „Jalavägi peab lakkama olemast pime, missuguseks teda on teinud praeguse aja tuli“. Loomulik, et „pimedaks“ ei tohi jääda ka N. Vene võimalikkude vastaste jalavägi...

Võib juurde lisada, et harilikud ja suurendavad periskoobid, kuigi piiratud arvul, võeti jalaväes lähedamaa vaatluseabinõudena tarvitusele juba Maailmasõjas.

Vaatlemisega lähedas seoses on kuulamine. Ka siin leiame suurriikide literatuurist huvitavaid ettepanekuid ja nõudmisi, näiteks: varustada jalaväge kõlasmõõdu aparaatidega, millised võimaldaksid kindlaks määrata kui mitte vastase kuulipildujate täpsaid asukohti, siis vähemalt seda, kust suunast kostab paugukõla. Seni puuduvad aga selliste aparaatide kohta veel lähemad teated.

II.

4. Vaatluseteenistuse organid ja nende koosseis.

Vaatluseteenistuse organid on kahesugused — ühed koguvad teateid vaatlusega ja toimetavad nad edasi (neid oleks õigem nimetada vaatluseorganiteks), teised töötavad läbi vaatluse ja muul teel saadud andmed (vaatluseteenistuse, alias luureteenistuse organid, nagu luureohvitserid rügementides ja luurejaoskonnad väekoondistes). Kuna viimaste töö on üksikasjaliselt normeeritud meie „Luureteenistuse-eeskirjas“, milline peatselt ilmumas, siis peatun ainult neil organitel, mis hangivad teateid vaatluse kaudu.

Selle tagamiseks, et vaatlus toimuks ülal kirjeldatud (p. 1) printsiipide järgi, ta koondatakse vaatlusepunktidesse (V.P.), kus kas pannakse välja erilised vaatlusepostid, või seal toimetab vaatlust vastav juht isiklikult. Jalaväe vähemates üksustes (rühm, kompani, pataljon) moodustatakse vaatlusepostid sidevaatlejatest; tähtsamatesse V. P.-sse määratakse ka ohvitseri (J. E. II §§ 63, 65, 68), „Lahingueeskiri“ (1932), milline käsitleb väekoondiste tegevust, räägib vaid juhi staabi koosseisu kuuluvate ohvitseride määramisest V. P.-sse, kui juhi isiklik vaatlus pole võimalik (§§ 149, 163).

Vastavalt olukorrale jalaväe juht valib (määrab) endale kas ühe või mitu V. P.

(„Lahingueesk.“ § 163, J. E. II § 69). J. E. II § 246 mõtte järgi peaks see nõue käima ka varus olevate osade juhtide kohta. Prantslased on väljendanud nõudmise vaatluse organiseringimise kohta varu juures täiesti kategooriliselt (Pr. jlv.-eesk. II — 1928 § 124).

Vaatluseposti koosseisu peab kuuluma minimaalselt kaks meest, kellest üks on vaatluseposti vanemaks (J. E. II § 65). On selge, et siin mõeldakse ainult vaatlusejaid, kes täidavad oma ülesannet kahes vahetuses. Sel ajal, kui üks toimetab vaatlust, võib teine hädakorral ka vaatluse tagajärgi edasi anda (leppemärkidega, telefoni teel), ent tema kasutamine näit. virgatsina teatiste viimiseks kaugema maa peale pole võimalik ega ka soovitatav. Kogemuste põhjal on jõutud veendumusele, et vaatlemine on niivõrra vaimu ja nägemismeelt väsitav töö, et ta ei peaks kestma vahetpidamata üle 30 minuti. Kui töötatakse kahes vahetuses, siis loomulikult ei suuda puhkav vaatleja poole tunni jooksul täita virgatsi ülesandeid. Selleks tuleb määrata V. P. juurde omaette sõdureid.

Vaatluseposti koosseisu küsimuse mitmekülgsemaks valgustamiseks olgu toodud siin venelaste ja prantslaste vaateid.

RKKA jalaväe-eeskiri II (1927) märgib, et vaatlusepunkti teenib üks vaatleja, keda vahetatakse teatud ajavahemiku järele, olenevalt töö pinevusest. Vaatlusepunkti läheduses olgu varjatud koht vahetuste ja side meeste paigutamiseks (§ 222). Prantsuse jalaväe-eeskiri II (1928) piirdub vaid märkusega, et „spetsiaalselt ettevalmistatud isiklik koosseis vaatluseks on kõigis osades, alates rühmast“ (§ 125). Üksikasjad jäetakse siin samuti lahtiseks, nagu meiegi eeskirjades. Neid tuleb otsida vastavast kirjandusest. Näiteks N. Sapožnikovi raamatust „Razvedov. služba štaba korpusa, div. i polka“ (Gos. izd. 1928) leiame venelaste V. P.-de üksikasjalise koosseisu nii rügemendis kui ka tema allüksustes. Samasuguseid andmeid pakuvad ka prantsuse autorid Laffargue ja Paquet oma artiklites („La revue d'infanterie“ 1927—1931).

Rügemendi V. P. koosseisu kuulub venelastel Sapožnikovi andmetel kolm vahetust vaatlejaid a 1 mees (nende hulgas V. P. ülem), kaks sidemeest ja üks virgats; ka loetakse soovitavaks määrata V. P. koosseisu gaasivaatlejaid. Kokku seega (ilma gaasivaatlejata) 6 meest. Kolonel Paquet, väljendades prantslaste vaateid, märgib, et rügemendi V. P. koosseisu kuuluvad: vaatluseposti ülem, vaatlejad, signaliseerijad, telefonistid ja virgatsid, kes peavad alati suutma

üksteist asendada. Kapten Laffargue leiab, et ühe vaatlusepunkti teenimine nõuab normaalselt 6 meest.

V. P. koosseis pataljonis on venelastel samasugune kui rügemendis; ära jääda võivad virgats, kelle ülesandeid täidab siis üks sidemeestest. Sama väidavad ka prantslased (Laffargue).

Laskurikompani V. P. koosseis näitab N. Sapožnikov järgmisi isikuid: 3 vaatlejat, 1 telefonist ja 2 gaasivaatlejat. See koosseis võimaldab organiseerida pideva vaatluse kolmes vahetuses ja teatiste saatmise (ühe mehega) patüli V. P.-sse, kui telefonistide peaks katkema. Kui V. P. langeb ühte K. P.-ga, siis loomulikult pole vajadust telefonisti ja virgatsi järgi. Prantslastel on Laffargue'i andmetel kompani koosseis vaatlusepersonali järgmiselt: 1 kapral ja kaks vaatlejat; nende abil, pluss mõningad mehed kompüli juhatuserühmast, organiseeritakse vaatlusepostid nagu pataljonis ja rügemendis.

Jääb selgitada, kust võtab ühe või teise astme juht vaatlusepunkti meeskonna. Meie kompüli seisukohast on see küsimus lahendatud nii koosseisudega (sidevaatlejad) kui ka J. E. II näpunäidetega (§ 68). Maha arvatud sidevaatlejad sideks rühmadega ($2 \text{ m.} \times 3 = 6$ meest) ja patüliga (2 meest), jääb kompüli käsutusse neli sidevaatlejat, kellest ta võib moodustada V. P. meeskonna. Tavaliselt kasutatakse neid õppustel selleks ülesandeks (kahes vahetuses à 2 meest, kui kompüliil pole vaja välja panna üle ühe V. P.). Patüli V. P. meeskonna moodustamise alal võivad kõne alla tulla need sidevaatlejad, kes saadetakse kompanitest sideks patüliga, kompüliide abid, kes lahinguolukorras ilmuvad patüli käsutusse j.n.e. Tähelepanekud kohtadelt näitavad, et selles küsimuses puudub veel ühtlus. Vaatlejaid spetsialiste pataljoni staabi koosseisus kahjuks pole. Veel keerukam on see probleem rügi seisukohalt: laiad rinded nõuavad vaatlusepunktide võrgu olemasolu, kuid koosseis puuduvad spetsialistid vaatlejad. Manöövril jäävad selle tõttu V. P.-d, nagu juba öeldud, sageli paberile.

Siin ei saa jällegi toomata jätta võrdlusandmeid. Eespool juba kuulsime, et prantsuse jalaväeeskiri (§ 125) näeb ette vaatlejad spetsialistid kõikide juhatusastmete juures. Kolonel Paquet selgitab üksikasjaliselt, millist meeskonda vajab kahepataljoni line jalaväerügement vaatluseteenistuseks:

— töökonnad kahe pataljoni jaoks à 6 vaatlejat, 6 signaliseerijat ja 6 telefonisti, seega kokku ($18 \times 2 =$) 36 meest;

— kaks täiendusetöökonda rügemendi jaoks: 6 telefonisti, 6 signaliseerijat ja 6 sidemeest, kokku ($9 \times 2 =$) 18 meest;

— kuue kompani töökonnad: 12 vaatlejat (2×6), 12 signaliseerijat (2×6), tähendab ($2 \times 12 =$) 24 meest, peale selle allohvitserid, nimelt üks allohvitser iga kompani peale ja kaks allohvitseri kummagi pataljoni.

Ülde kahepataljonilises rügemendis 78 reameest ja 10 allohvitseri. Kolme pataljoni kohta tuleks üldsummas 117 meest. „Need arvud võivad paista liialdusena, kuid meie kaldume arvamusele, et kogemused näitavad koguni nende mittejätkuvust“, väidab kolonel Paquet („La revue d'inf.“ 1931 nr. 462).

Kapten Laffargue, vaadeldes küsimust ainult rügemendi juhatus vajaduste seisukohalt, leiab, et kui rügement teotseb 2 km rindel, siis ta vajab kaks vaatluseposti à 2 lüli; kummagi vaatlusepostis üks lüh on alaliselt tegevusevalmis, kuna teine liigub edasi koos rügemendi osadega. Sellise eesloneeritud vaatluse teostamiseks loetakse vajalikuks vaatlejate rühm järgmises koosseisus: 1 ohvitser, 6 allohvitseri ja 19 vaatlejat. Iga ülalmainitud lüli koosneks sel juhtumil 6 mehest, nende hulgas osa side-teenistuseks. Pataljon vajab sama autori arvates vaatluseteenistuseks järgmisi spetsialiste: 1 ohvitser, 1 allohvitser, 1 kapral ja 4 vaatlejat, kes peavad kuuluma pataljoni staabi koosseisu. Mis puutub raskekuulipildujate ja saaterelvade rühmadesse, siis vajavad nad Laffargue'i kalkultatsioonidel samasugust vaatiusejagu nagu pataljon. Venelaste arvates vajab laskuripataljon vaatlejate jagu järgmises koosseisus: 2—4, isegi 6 vaatlejat ja jaoulem; optilistest abinõudest nõutakse vaatlejate-jaole stereoskopi ja 1—2 periskoopi („V. Vestn.“ 1932 nr. 3).

Nende võrdlusandmete toomisega pole tahetud öelda, et meie peaksime küsimuse lahendamiseks analoogiliselt prantslastele või venelastele. Meie vajadused vaatlejate spetsialistide kaadri suuruse kohta pataljonis, väeosas ja väekoondises võivad selguda ainult tegeliku õppetöö juures väeosades. Et need spetsialistid vajalikud on, selles ei ole kahtlust.

5. V. P. valik ja organiseerimine.

Vaatlusepunkti esialgne valik jalaväes toimub samuti kui suurtükiväes kaardi järgi, kuna tema lõplik valik võib teostuda alles pärast maastikuluuret. Kui allüksuses, väeosas või väekoondises on ette nähtud vaatlejad spetsialistid (näit. prantsuse jalaväes),

siis toimetavad vaatlusepunktide luuret normaalselt vaatlejad-ohvitserid (=allohvitserid). Meie olukorras teeb seda kas juht, ohvitser tema staabist (normaalselt luureteenistuse organi esindaja) või koguni vaatluseposti ülem ise (kiiresti muutuvus olukorras). Ametlikud eeskirjad seda küsimust ligemalt ei käsitle, küll aga esitatakse rida nõudeid, mis tuleb V. P. valikul maastikul silmas pida. Nimelt V. P. valikuga tuleb tagada pidev vaatlus kogu rindel, vaatlus naabrite lahingupiirkondadesse ja vastase asetuse sügavusse, tema tiibadele ja lähenemisteedele; samuti seatakse üles sügavuse nõue vaatluse organiseerimisel (J. E. II § 64). Muud määrustikulised nõuded V. P.-le on: hea vaatlusevõimalus (kauge vaatlus laiemas ümbruskonnas), varjatud juurdepääs tagalast ja asetsemine moondatult.

Harilikult valitakse V. P. asukoht väe koondise (väeosa, allüksuse) tegevuseriba sügavuses, võimalikult mõnes ulatuslikumas kohalikus esemes (metsasalu, külaserv j.n.e.). Valitud asupaik ei pea eralduma teiste kohalikkude esemete hulgast. Ka on tähtis, et V. P. asuks tegevuse raskusepunkti läheduses.

Looduslikeks vaatlusepunktideks võivad olla kõik maastikuesemed, millistest avaneb võimalus jälgida vastase liikumist ja töid teatud kauguses. Peale ülalnimetatud esemete (metsad, hooned j.n.e.) pakuvad harilikult kõrgendikud soodsaid vaatlusevõimalusi ja sellega ongi seletatav sõdivate poolte visa võitlus nende pärast.

Ehituseviisilt V. P.-d võivad olla lahtised (katteks vaid mask), killukindlad (kerge kate, mis kaitseb vaatlejat mürasukildude ja šrapnellikuulide eest), pihtamiskindlad ja pommikindlad. Lahtised ja killukindlad V. P.-d ehitatakse tavaliselt jalaväe enda poolt, teised kas pioneeride poolt või nende juhatusel. Jalaväe V. P. ehitatakse kas ainult vaatlemiseks, või nii, et ta võimaldaks ka lahingu juhtimist (näiteks allüksustes, kus V. P. ja K. P. ühtuvad); viimasel juhul ta peab suutma ära mahutada juhi lähemad abilised (2–3 staabitegelast ja 1–2 telefonisti) ja omama vastava sisseade (lauad, pingid j.n.e.). Kaevikutes võib toi-

metada vaatlust ka ilma eriliste töödeta V. P. organiseerimiseks — lihtsalt läbi laskeavauste või üle brustveri, kuid selline vaatlus pikapeale väsitab, sest vaatleja peab olema kogu aeg küüarakil. Sellepärast vaatlemisel läbi laskepilude on otstarbekas teha vaatleja tarvis süvend kaeviku põhja niisuguse arvestusega, et püstiseisva või istuva vaatleja silmad jääksid avause kõrgusele; kui sama avaust tuleb kasutada laskmiseks, siis võib süvendi käepärast oleva materjaliga (lauad j.n.e.) kinni katta. Esiosade V. P. võib asetseda ka väljaspool kaevikut, kui seal avaneb parem ringvaade. Sel juhul võib teda kujutella näiteks jooksukraavi tüüpi kaevikuna (ilma brustverita, kuid astmega istumiseks, astme kohal kate). Et varjata sellist V. P.-d vastase eest, antakse talle mõne kohaliku eseme (kännu, mätta, kivi j.n.e.) kuju, s. o. kaeviku kohale asetatakse n. n. „skulptuur-mask“, näiteks õones kändavausega j.n.e.

Vaatlusepunkti vanem (jutt on vaatlusepostist sellises koosseisus, nagu ta eksisteerib venelastel ja prantslastel), asunud oma kohale, määrab kindlaks meeskonna tegevuse (ülesanded vaatlejale, sidemeestele ja virgatsitele), koostab töökava V. P. organiseerimiseks, määrab teed liikumiseks virgatsitele, puhkuse korra meeskonnas j.n.e. Kogu tegevuse kestvusel V. P. vanem hoolitseb selle eest, et meeskond oma tegevusega ei demaskeeriks V. P. asukohta (optiliste vaatluseabinõude ettevaatlik kasutamine päikese paistel, keeld suitsetada ja teha tuld, virgatsite liikumine varjatult j.n.e.).

Pärast V. P. asukoha lõplikku valikut pole igakord aega tema organiseerimiseks, vaid vahel tuleb asuda kohe vaatluse toimetamisele. Kui olukorra kohaselt osutuvad vajalikuks tööd vaatlusepunkti loomiseks, siis esimeses järjekorras täidetakse see, mis kergendab vaatlust, tagab varjatud tegevuse ja saadud teadete edasiandmise (side juhi K. P. või V. P.-ga), teises järjekorras — põhjalik moondamine, kindlustamine ja paremate töötamisvõimaluste (alused optilistele abinõudele, laud, pink) ning puhkamistingimuste loomine vaatlusepunkti meeskonnale.

(Järgneb.)

Taktika alalt.

Taktikaline ülesanne nr. 1.*)

Kõvendatud pataljoni järelväena.

SIDE JÄRELVAES.

1. Üldised põhimõtted.

Side organiseerimine lahinguolukorras on kõige tihedamas seoses väeosade või väekoondiste tegevusega. Selles mõttes võib märkida kaks täiesti erinevat olukorda:

- 1) kui lahingutegevus on seotud liikumisega pealetungil ja taandumisel;
- 2) kui tegevus areneb paigal — kaitsel.

Pealetungil ja taandumisel side saavutatakse järkjärguliste sidevahendite nihutamise edasi või tagasi, ja uute sidevõrkude loomisega. Sealjuures pealetungil luuakse hüpetena etteulatuvaid uusi ühendusi, kuna taandumisel toetatakse varemalt ehitatud ja sügavusse järgustatud sidevõrgule (S. E. II § 239).

Antud olukorras meie ülesandeks on side loomine järelväes. Ülesande kohaselt järelväe moodustab kõvendatud pataljon, mis asub rügemendi varus. Järelvägi peab:

- a) organiseerima kaitse kattepositsioonil, ja
- b) takistama vastase pealetungi viimase võimaluseni, taandudes järkjärgult uutele positsioonidele.

Vastavalt järelväe ülesandele kujuneb ka side organiseerimine:

1. kaitsel — kattepositsioonil, ja
2. taandumisel.

Kattepositsioonil kaitsel asunud järelväe üksused peavad sidet oma juhiga samuti kui kaitsel. Juhil KP-st arendatud sidevõrk ulatub allüksuste juhtide KP-deni. Siinjuures tuleb tähendada, et allüksused teotsevad harilikult kaugel järelväe juhist, ja selletõttu traatside loomine siderühmale osutub sagedasti väga raskeks ülesandeks; seepärast tarbekorral järelväe siderühma tuleb täiendada lisa meeskonna ja varustusega.

Järelväe taandumisel salkade teenistuses olevad sidetöökonrad taanduvad koos salkade juhtidega ja peavad sidet järelväe juhi KP-ga viimase võimaluseni.

Samal ajal vaba sidemeeskond organiseerib uue sidevõrgu järgmisel järelväe vastupanu joonel.

Harilikult taandumisel hüpete vahe on suurem kui pealetungil, sellepärast hüppe ajal traatside järelväe ja allüksuste vahel katkeb, ning teostub uuesti järgmisel kattepositsioonil.

Peale tavalise pataljoni sidevarustuse, järelväes kasutatakse sidepidamiseks hea eduks ka raadiojaamu ja tuvisid.

Üldiselt aga tuleb raadiosidet kasutada teatud ettevaatusega, sest järkjärguline jaamade ümberpaigutamine annab ära taanduvate üksuste liikumise (S. E. II § 245).

Erilise tähtsuse taandumisel omavad aga virgatsid (S. E. II § 248), mispärast järelväe juhust kaugemal teotsevate salkade ülemate käsutusse määratakse teatav arv ratsanikke sidepidamiseks.

Järelväe traatside kõrgema üksusega saavutatakse sidesõlmede või sidepostide kaudu, mis asutatakse kõrgemalt üksuselt varem ehitatud liinidele. Taandumisel on liiga vane liinide mahavõtmine keelatud, kuna see katkestaks enneaegu ühenduse järelväe ja peajõudude vahel (S. E. II § 243).

Osa brigaadi sidemeeskonnast ja varustusest jääb tarviliste ühenduste loomiseks taanduvatele peajõududele ja järelväele.

Kui vastase survele järelväe osad on sunnitud kiiresti taanduma, ja tuli teeb liinide mahavõtmise võimatuks, siis ei tohi neid tervelt vastase kasutada jätta, vaid tuleb nad rikkuda.

Üldiselt võib öelda, et side organiseerimisel järelväes omab erilise tähtsuse see sidevõrk, mis loodud järelväe tegevuse raionis enne taandumisele asumist.

2. Olukorra selgituseks.

Enne taandumist 6. rügem. asub kaitsel Paistu—Õisu üldjoonel; rügüli KP Loodi asunduses.

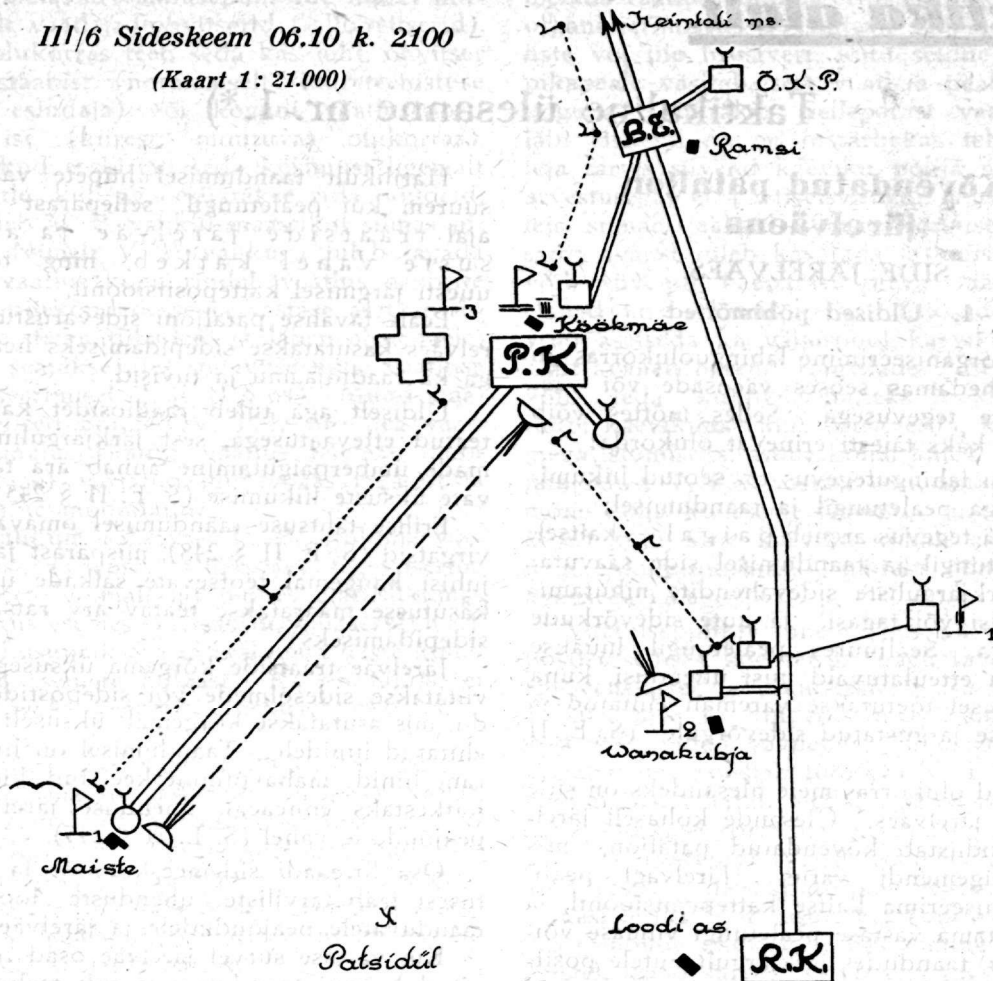
Brigüli KP ja allüksuste KP-de vahel on kahejuhtmeline kaabelliin. Brigaadi eeljaam Ramsil. Brigaadi eeljaamast rügemendi keskjaama Loodi as. liin ehitatud brigaadi sidemeeskonnalt. (Informatsioon saadud rügsidülilt.) III/6 telefoni ühenduses rügüli KP-ga brigaadi magistraali kaudu.

Pataljoni siderühm täie sidevarustusega asub pataljoni juures Vanakubjal (väljaarvatud kolm helklampi, mis on antud välja kompülide sidevaatlejaile). Sidevarus-

*) Vaata „Sõdur“ nr.nr. 3/4, 5/6, 9/10 s. a.

III/6 Sideskeem 06.10 k. 2100

(Kaart 1: 21.000)

tus on täiesti korraldatud ja pakitud kaarikutesse. Meeskonnal kaotusi ei ole olnud.

Patüli käsu sideparagrahv määrab patüli KP — Kõõkmäe, alates 06.10. k. 1700, külgsalküli KP — Maiste, järelsalküli KP — Vanakubja, ning käseb luua KP-de vahel telefoniühenduse.

Pataljoni siderühmale see ülesanne on kaunis raske:

1. — pikaldase vihma tagajärjel on kõik sood muutunud läbipääsmatuks; jõed tugevasti paisunud. Mahalangenud kaabel võib saada kergesti kõrval või lühiühendusi, sest maapind on märg ja kaabli isolatsioon võib olla tublisti vigastatud pikemaajalisest tarvitamisest;

2. — teedevõrk ebasoodus traatside loomiseks, — salkade KP-d kaugel patüli KP-st: Kõõkmäe—Vanakubja otsejoones 2,75 km, teid mööda umbes 3,5 km; Kõõkmäe—Maiste otsejoones 4 km, kasutades osaliselt Tõlba—Vardi as. teed, umbes 5 km.

3. — aega pimedat tulekuni umbes 3 tundi. Helkside loomiseks Kõõkmäe—Vanakubja vahel väljavaateid ei ole, maastik kinnine. Kõõkmäe—Maiste vahel helkside siiski võimalik.

Virgatssideks Kõõkmäe—Vanakubja teed soodsad, võib kasutada ka jalgrattureid. Kõõkmäe—Maiste vahel teed halvemad.

6.10. k. 1500 Vanakubjal patülit käsu vastu võtnud, teen korralduse rühmavanemale rühma liikumisvalmis seadmiseks.

Tutvudes kaardi järgi olukorraga, annan järgmise suusõnalise käsu:

Vanakubja,
6.10. k. 1510.

Käsk nr. 1 siderühmale.

1. — Pataljon asub täna õhtul kaitsele, kattes rügemendi osade uutele positsioonidele asumist. Patüli ja 3 kompüli KP on k. 1700 Kõõkmäel (näidata käega suund), otsejoones umbes 3 km. 2 kompüli (järelsalka) KP Maistel (näidata käega suund),

otsejoones umbes 3,5 km. — Salkade taandumisel rohelised raketid, vastase pealetungil punased raketid. Loodi ja Paidreas. (näidata käega suund) raioonist.

Tunnus- ja tähislinade väljapanemiseks signaalid endised — lennukilt kollane raket. (Lennukite märgid ja signaalid antud eelmise käsuga.)

2. — Siderühma ülesanne on: luua side KP-de vahel.
3. — Signalisatsiooni jaotumal — neljale helkjaama töökonnale anda välja täielik varustus; määrata KP-dele helkjaamade väljaütsetused. KOOD nr. 7.

Kaks töökonda kompül 1 käsutusse — ühele töökonnale ülesandeks — luua helkside patüli KP-ga; teine töökond kompani sisemiseks sideks rühmadega.

Kaks töökonda kompül 2 käsutusse, samade ülesannetega.

4. — Rühma vanemal sidevoori ja meeskonnaga, maha jättes tuvid, koerad ja üks meeskumastki keskjaama töökonnast telefonistideks kompül 2 käsutusse, kohe liikuda Kõõkmäele, kuhu jõuda hiljemalt k. 1600.
5. — Brigaadi tuvibaasist juure antud 1 korv tuvisid annan külgsalga ülema käsutusse.
6. — 1 sidekoera annan järeisalga ülema käsutusse ja 1 sidekoera külgsalga ülema käsutusse.

Kell 1520 sõidan välja Kõõkmäele; kasutades vaba aega rühma kohale jõudmise seni, tutvun kohapeal täiendavalt olukorraga, ning vastavalt ülesandele teen meeskonna ning varustuse jaotuse 2 gruppi (S. E. II § 242):

I grupi meeskond: 2 keskjaama töökonda — 8 meest; 5 helkjaama töökonda — 10 meest; 2 liini töökonda — 8 meest; varustus — 1 kommutaator, 2 induktorlist telefoni aparati, 4 foonilist telefoni aparati, 8 helkaparati, 18 km välikaablit, siia hulka kuulub ka see meeskond ja varustus, mis läks järele ja külgsalga ülemate käsutusse Vana Kubjal.

II gruppi — ülejäänud meeskond ja varustus.

Rühma jaotus 2 gruppi on tehtud järgmisil kaalutlusil:

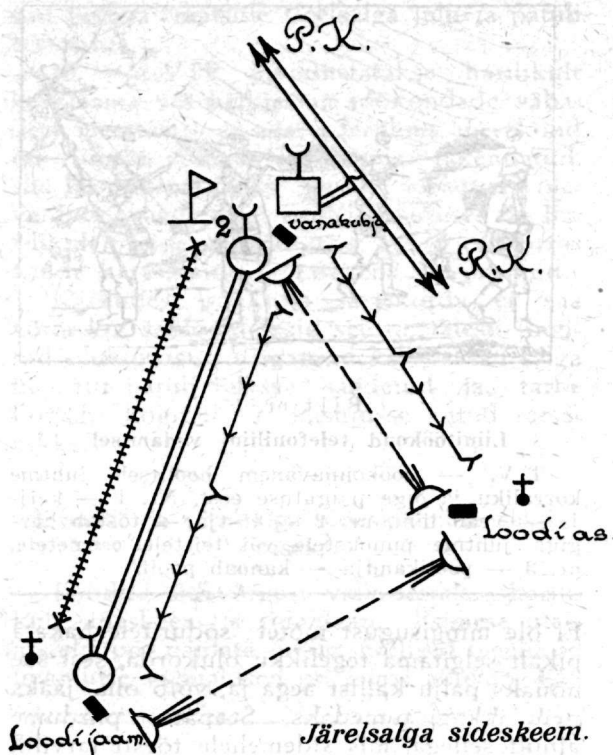
I grupp peab:

1. — ehitama kahejuhtmelise kaabelliini Kõõkmäe—Maiste vahel umbes 5 km, — ühejuhtmelist kaablit läheb 12 km ja kaks liini töökonda — 8 meest;

2. — kahejuhtmelise kaabelliini Kõõkmäe—Ramsi vahel — umbes 1,5 km, — ühejuhtmelist kaablit läheb 4 km ja kolm meest vabast keskjaama töökonnast;

3. — välja panema ühe 3-mehelise keskjaama töökonna kommutaatoriga patüli KP-s; 4. — üles seadma patüli KP-s helkjaama, — töökond 2 meest ja 1 helkaparati.

Peale selle varemalt ehitatud kahejuhtmeline kaabelliin Vana Kubja — brigaadi

magistraali vahel, — kaablit 2 km, töökonnaks 2 meest (1 mees kumastki keskjaama töökonnast), 1 induktorline aparaat kompül 1. KP-s ja 1 patüli KP-s, 2 foonilist aparati liini töökonnades ja 2 patüli KP-s.

II grupi kõige tõenäolisemaks ülesandeks näib kujunevat uue sidevõrgu loomine Heimtali ms., Vardias ja Oru raioonis, kus traatside loomine võimalik normaalse töökonna, varustuse ja meeskonnaga.

Kõõkmäe,
6.10. k. 1600.

Käsk nr. 2 siderühmale.

1. — Rühma vanemal jagada meeskond ja varustus 2 gruppi, (minu ülaltoodud jaotuse kohaselt).
2. — I grupi liinitöökondade vanematel ehitada kahejuhtmeline kaabelliin Kõõkmäe — Maiste, — valmis hiljemalt k. 1800.
3. — Keskjaama jao ülemal — üles seada keskjaam Kõõkmäel, vabast keskjaama töökonnast moodustada kolmemeheline liinitöökond ja luua kahejuhtmeline liin patüli KP-st brigaadi eeljaama Ramsile.
4. — Signalisatsiooni jao ülemal — avada patüli KP juures helkjaam, sideks külj- ja järelsalkade KP-dega. VTP (viskateiste punkti) moodustan patüli käsutusse ilmunud kompüli abide sidevaatlejaist.

Järelväe sideülevaate käskude selgituseks.

1. — Esimene käsk Vana Kubjal 6.10. k. 1500 sisaldab õige lühikesi andmeid III/6 ülesandest. Juhtide KP-de asukohad ja raketsignaalid (patüli käsu sideparagrahv).

Pilt nr. 3.

Liinitöökond telefoniliini mahakerimisel.

T. V. liigub ees. Nr. 1 kerib telefoniliini poolile nr. 3 kaasabil, nr. 2 tõstab okstelt maha juhtme.

võrgu loomiseks uuest KP-st. Teise grupi varustuse ja meeskonna jätsin nimetamata, sest täpsat rühma koosseisu ei ole antud. Kuid teise grupi suurus ka minimaalseima koosseisu juures võimaldab arvatava ülesande täitmist.

7. — K ö ö k m ä e — M a i s t e kahejuhtmelise liini ehitamiseks määrasin kaks töökonda 12 km kaabliga. Kergekaabel on ühejuhtmeline ja sellepärast kahejuhtmeliste liinide ehitamiseks töökonnad peavad olema varustatud kahe värtnaga; sideüksuste varustuses aga seda ei ole ette nähtud, mispärast käesolevagi ülesande lahendamisel värtnatest tuleb tingimata puudus, kui meie kasutaks ettenähtud kindlaid varustuse koosseise. Teiseks peab tähendama, et liinitöökonna normaalne kaablivarustus ei rahulda sagedasti neid nõudeid, mis seab üles tegelik olukord. Kui keskmiseks jalaväe hüppe pikkuseks lugeda 2 km, siis kahejuhtmelist kaablit patüli KP ja allüksuste juhtide vahel ei lähe mitte 2 km, vaid vähemalt 3 km. — Siit nähtub, et töökonna liinivarustust tuleb igal juhul täiendada ühe kilomeetri kahejuhtmelise kaabliga.

8. — Liini ehitamiseks patüli KP-st brigaadi eeljaama, moodustasin kolmemehelise liinitöökonna, vabast keskjaama töökonnast; seepärast, et pataljoni siderühmas on ettenähtud ainult üks kommutaator, ja selle ülesseadmiseks ning teenimiseks jätkub ühest töökonnast.

9. — Ühendades patüli KP brigaadi eeljaamaga loon side teadete kogumise eelpunktiga Heimtali ms. ja järelsalgale ülemaga Vanakubjal, ning esialgu ka rügemaliga Loodi as. Brigaadi liinitöökonnad, taandudes koos järelsalgale juhiga, võimaldavad

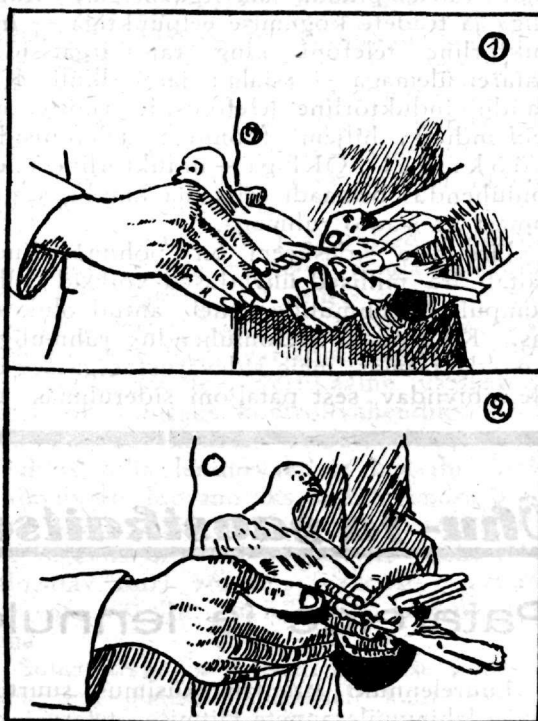
pidada traatside järelsalgale juhi ja patüli KP vahel.

10. — VTP moodustatakse harilikult keskjaama või helkjaama töökondade vabast meestest; et aga siderühma meeskond on viimase võimaluseni tööle rakendatud, siis kasutasin selleks patüli käsutuses olevaid sidevaatlejaid. Patüli käsutuses on harilikult 6 sidevaatlejat ning antud olukorras nende kasutamine virgatsitena on piiratud.

Käskudes punktide järjekorda ei saa võtta kui šablooni, vaid see on täiesti tingitud olukorrast. Virgatsideks kasutan salga ülemailt patüli KP-sse saadetud ja, tarbekorral, kompül 3 käsutusse antud ratsanikke.

Järelväe ja järelsalgale sideskeemide selgituseks.

Loodud sidevõrgust valmistatakse harilikult sideskeem ja sideplaan. Esimese ülesandeks on: näidata juhile, millised tegelikud ühenduse võimalused on temal alluvate KP-s

Pilt nr. 4.

Postituvide käsitlemine.

1. Postituvi õigest käitlemisest ja peohoidmisest oleneb tuvi iga ja tervis ning lennuvõime.

2. Erilist hoolt ja tähelepanu nõuab teatisekesta kinnitamine tuvi jala külge. Ainult hoolikas ja ettevaatlik postituvi käitlemine teatisekesta kinnitamisel tagab teatise kohalejõudmise.

dega ja kõrgema juhiga. Sideplaan näitab liinide ja teiste sidevahendite tegelikku paigutust ning tegevuse suunda maastikul; peale orienteerimise punktide kopeeritakse plaanile tarbekorral ka tähtsamad teed, asulad, j.n.e. Sideplaan on tähtis kõigepealt sideülemale endale ja meeskonnale, liinide parandamisel ja teiste sidevahendite tegevuse kontrollimisel.

Järelväe sideskeemil on näidatud, millised ühendused on patüülil allüksuste juhtidega: järelsalküliga — induktorline telefoni-side läbi brigaadi eeljaama ja side ratsavirgatsitega. Helksidet ei ole, kuid niipea, kui järelsalk oma asukohta muudab, ja sellega avanevad soodsamad võimalused, helkjaama töökonna kohus on — viibimata luua side patüül KP-ga. Külgsalgaga — fooniline telefoni-side, helkside ja side ratsavirgatsitega. (Kaardi järgi on raske otsustada, kus kohas külgsalküli helkjaama asukoht võiks olla, kuid siiski, kõige halvemal juhul, oleks see umbes 1 km Maistest kirde pool, metsa serval; säärasel juhul sidet helkjaama ja KP vahel tuleks pidada jalavirgatsitega.) Rügüliga ja teadete kogumise eelpunktiga — induktorline telefoni- ning ratsavirgatside. Patarei ülemaga — esialgu järelsalküli KP kaudu, induktorline telefoni-side (mitte otseühendus), hiljem fooniline telefoni-side Kõõkmäel. ÖKP-ga — induktorline telefoniühendus brigaadi eeljaama kaudu, sealt samast ka s/auto rühmaga.

Järelsalka sideskeem on põhimõtteline; näitab ära, millised ühendused võiksid olla kompüli ja rühmülide vahel antud olukorras. Kõigepealt telefoniühendus rühmüliga Loodi jaamas; meie sidevarustusega see ei ole läbiviidav, sest pataljoni siderühmas ei

jatkuks niipalju kaablit ja meeskonda, et nendega varustada kompaneid. Kuid olukord on sageli säärane, et traatside rühmadega osutub hädavajaliseks. Selle küsimuse lahendamiseks pataljoni siderühmas võiks olla teatud hulk erilist peenikest ja kergest kaablit, mida tarbekorral võiks kasutada sääraetes olukordades. Side jalavirgatsitega Vanakubja—Loodi jaama vahel on raskendatud, sest puuduvad teed, kuna Vanakubja—Loodi as. vahel nende kasutamine on soodsam. — Kompanis sisemiseks sideks on kaks helk-aparaati, üks neist kompüli sidevaatlejail ja teine siderühmast juure antud meeskonnal, (pluss 1 helkjaam sideks patüüliga). Nende aparaatidega on loodud helkside Vanakubja — Loodi as. vahel. — Peale selle, skeemis on näidatud helkside rühmülide vahel, — siin on arvestatud taskusignaallampe, millistega peaksid olema varustatud kõik rühmülid. (Signaliseerimine taskulampidega on võimalik ainult pimedas, sest nende ulatavus päeval on väike.) Eriti tähtis on antud olukorras koerside; et Loodi jaamaga virgatside raskendatud, helkside võimalused väga piiratud, seepärast ongi antud koer sideks tähendatud punktiga. — Suurte kauguste tõttu on lippude kasutamine sideks rühmadega ja rühmade vahel võimatu.

Leppemärgid sideskeemidel — vaata „Juhendid taktikaliste leppemärkide kasutamiseks“.

Järgmises „Sõduri“ numbris tuleb käsitlusele välikindlustamine järelväes, võttes aluseks sel alal uues Pioneri-eeskirjas leiduvad põhimõtted.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Patareide ja lennuki koostööst lahingus.

Luurelennuki kasutamisküsimus suurtülväe lahinguülesannete täitmise otstarveteks on meil jõudmas ajajärku, kus võiks juba kõne alla tulla pealkirjas nimetatud koostöö põhimõtete ja nende põhimõtete teostamisreeglite väljendamisvõimalus avalikus eeskirjas.

Kuna siin on tegemist kahe erineva väeliigi kokkukõlastatud tegevusega, siis pole ehk üleliigne valgustada mõningaid mõisteid ja asjaolusid mõtete vahetamiseks; seda

enam, et käesolevate ridade autor kui lennukiväelane ei pretendeeri olla kompetentne suurtükiväe alal ja ei ole mitte kindel selles, et mõned tema tõekspidamised ei vääri ehk revideerimist.

Selge on, et lennumasina omaduste isäraldused võrreldes maapealse vaatluse vahenditega ei või jääda kasutamata suurtükiväe otstarbeiks; on ju ainult lennuk see, mis võimaldab maastikuobjektide vertikaalset vaatlust, s. t. sääraeste esemete avastamist,

mis maapealse vaatluse eest ühel või teisel viisil on varjatud.

Heade omaduste kõrval on lennukil kui vaatlusevahendil muidugi ka hulk puudusi, mis teatud oludes tema kasutamist võivad tunduvalt piirata, isegi võimatuks teha. Suurtükiväe tulistamisobjektid asuvad eranditult vaenlase territooriumil ja nende vaatlemine nõuab lendamist vaenlase territooriumi kohal. Töötakistus vaenlase hävitajate poolt on siin möödapääsemata, eriti kui silmas pidada suurtükiväe lennuki enamvähem kestvat „tiirlemist“ üksikute laskeobjektide kohal.

Tähendatud takistuse paraliseerimise peamiseks abinõuks on lendamine võimalikult suuremal kõrgusel, kui võrt see võimalik on pilvituse ja nähtavuse seisukohalt. On selgejuures koostöö ülesanne konstrueeritud nii, et lendurvaatlejal on tegemist vaid enne väljalendu kindlaksmääratud objektidega, siis ei tee temale suuremaid raskusi opereerimine 4000—4500 m kõrgusel. Olles säärasel kõrgusel eesliinide kohal, ei tarvitsegi lendurvaatleja süveneda vaenlase seisukohadesse, kuna esemed 4—5 km vaenlase rinde taga paistavad silma umbes 45°, s. o. küllalt järsu nurga all. Keskmiste vaatluse tingimuste juures on sääraselt kõrguselt rahuldavalt näha 3" suurtükkide 12 mürsu ja 6" suurtükkide 4 mürsu lõhkemiste grupeerimisi (2000 m kõrguselt on nähtavus täiesti hea).

Teotsedes suurel kõrgusel eesliini vertikaali läheduses on lendurvaatleja enamvähem kaitstud vaenlase hävitajate eest, kuna siin on temal võimalus leida toetust oma hävitajatelt; vaatleja suudab oma tähelepanu enam koondada maastikule, — on ju vaateväli allapoole seda avaram, mida suurem kõrgus. Hädakorral jääb temale isegi pikeerimise võimalus oma vägede seisukohtade poole, kui surve vaenlase lennuväe poolt muutub väljakannatamatuks; on see surve möödunud, saab ta oma võimsa masina abil mõne minutiga endise kõrguse tagasi ja jätkab katkenud koostööd.

Elmist silmas pidades võime konstateerida, et tagajärjekama koostöö saavutamiseks on lendurvaatleja seisukohast soovitatavam, kui koostöö ülesanne piirdub vaid varemalt tuntud ja maastikul hästi nähtavate objektide vaatlusega. Palju raskem on õhuluure läbiviimine, kus laskeobjektide ülesotsimise tarvidus sunnib lendurvaatlejat laske kuma madalamale; samasugust efekti avaldab veel madal temperatuur liig suuritel kõrgustel (talvel kuni 50° C), halb nähtavus vine ja udu tõttu, madal pilvitus.

Madalama lennu juures on lendurvaatleja sunnitud süvenema vaenlase seisukohtadesse, kuna olles näit. 1000 m kõrgusel, suudab ta soodsa vaatlusenurga all näha raudisel mitte üle 1—2 km. Mida madalam lend, seda kitsamaks jääb vaatluseväli, seda sügavamalt peab sooritama lendurvaatleja omad tuurid, seda hädaohtlikumaks muutuvad temale vaenlase hävitajad, milledele seltsivad oma kaastegevusega õhukaitse maapealsed vahendid. Säärasel olukorras tuleb püüda lendurvaatlejale anda lühema kestvusega vaatluseülesandeid (tulekontroll), jättes kõik kestvama vaatlusega seotud operatsioonid võimalikult ikka maapealsete vaatlusevahendite tegevusevalda.

Oma tuletajajärgede vaatlemiseks on suurtükiväel üldiselt kasutada mitmekesised maapealsed optilised ja akustilised kontrollvahendid. Omaduste ja erinevuste poolest on need kontrollvahendid otstarbekad teatud tingimustes; on muidugi olukordi, kus neid saab kasutada vaid vaevaliselt, isegi tagajärjetult.

Kuid arvesse võttes, et suurtükivägi võib omale kaasabiks saada lennukeid vaid õige piiratud arvul (grupi kohta üks, maximum kaks lendu päevas, kestusega mitte üle 2½ tunni), peab ta oma maapealsed kontrollvahendid ära kasutama viimase määrani ja võib olla isegi siis, kui lennuki kaasabi ilmselt paremust suudaks anda.

Ainult juhul, kui maapealsed kontrollvahendid üldse ei suuda abistada suurtükiväge selle tulistamisel, tuleb appi kutsuda lendurvaatleja. Nii, tulistamisel maapealse vaatluse eest hästi varjatud märkide pihta võib lendurvaatleja vertikaalne vaatlemine sageli olla ainsaks kontrollvahendiks. Allpool püüame näidata, et suurtükiväel võib tarvidus tulla lendurvaatleja kaasabi järele lahinguvälja luuramiseks ja tulistamise üldiseks vaatlemiseks momentidel, kus suurtükiväge tegevus on eriti intensiivne (näit. ettevalmsitav tuli) või kus tegemist ootamata ilmuvate või kiiresti liikuvate laskeobjektidega.

Suurtükiväe ja lennuki vahelise koostöö ülesanded järgunevad üldiselt kahte suuremasse liiki. Üks liik ülesandeid on need, kus tegemist niihästi patareile kui lendurvaatlejale varemalt tuntud laskeobjektidega; need ülesanded, nagu öeldud, on lendurvaatlejale võrdlemisi kergemad täita; neid nimetame ühise terminiga *tulekorrekteerimised*.

Teine liik koostöö ülesandeid on need, kus lendurvaatleja tegevuse eesmärgiks on uute laskeobjektide ülesotsimine ja vasta-

Kindral... Vabariigi algpäevil varustas sõjapäeväge lahing-, kõhu- ja ihutarvetega, nüüd sepsitseb kaitseväele seadusi, seadlusi, määrusi ja teisi tarbeid.

vate teadete üleandmine suurtükiväele. Erakorraliselt võib juhtuda, et suurtükiväe patarail enesel tekib vajadus juhtida õhus viibiva lendurvaatleja tähelepanu uuele laskeobjektile, millise näpunäite järgi viimane peab otsima üles temale kättejuhatatud objekti ja vaatlema. Kõik säärased ülesanded nimetaksime suurtükiväeliseks õhuluureks.

Tavaliselt ei lepi suurtükivägi ainult õhuluurega, vaid nõuab lendurvaatlejalt koostöötegevuse jätkamist objekti suhtes, mis ühelt osavõtjalt „välja luuratud“ ja teisele üle antud. Seega on õhuluure peaaegu alati seotud tulekorrekterimisega, kuigi ta on mõeldav ja teatud juhtudel teostatav ka ilma selleta. Näiteks, lendurvaatleja tegi avalikuks vaenlase tegeva patarei ja andis raadio teel koordinaatide abil üle patarei asukoha oma suur-

tükiväele, kes selle teate vastuvõtmist lendurvaatlejale kviteeris. See on õhuluure. Grupi või patareiuülem, kes käesolevas koostöös lendurvaatleja „kontragendiks“, võib sellest teatest teha järeldusi. Muu seas võib ta lendurvaatlejale ette panna, et viimane ühel või teisel viisil (eellaskmine, paremdus tuli, kontrolltuli) edasi vaatleks tulistamist vast leitud objekti pihta, mis aga nüüd niisasti suurtükiväele kui lendurvaatlejale on teatavaks saanud; ühe sõnaga, algab tulekorrekterimine.

Mis puutub tulekorrekterimisse endasse, siis on selle eesmärgiks tule tagajärgede hindamine lendurvaatleja poolt ja hindamise andmete üleandmine lennukilt patareile selle laskeelementide parandamiseks. Olenevalt taktalisest olukorrast on ka tulekorrekterimise viisid üsna mitmekesised. Tähtsatu erinevuse peamomendiks on ajategur. Mida rohkem on aega ühe laskeobjekti tulekorrekterimiseks ühe patarei jaoks, seda täpsamalt juhitakse tähendatud patarei tuli lendurvaatlejalt laskeobjektile.

Tulekorrekterimise elementaarseks kuks on normaalne eellaskmine. Selle tüübilise ülesande eesmärgiks on patareitule hajumusepinna toomine lendurvaatleja kaasabil märki lähedusse, kuna laskeelementid on patareile esialgul alles täpsalt teadmata. Lendurvaatleja seisukohast sünnib eellaskmise läbiviimine enam-vähem ühesuguse meetodi järgi kuni selle momendini, kui patareitule hajumusepind hakkab märki katma nii, et lendurvaatleja võib hinnata vahetunde viimase järjekorra või seeria eel- ja tagalangete vahel. Kuni selle momendini väikesed erinevused mitmesugustel juhtudel olenevad vaid sellest, kas näit. lendurvaatlejal on teada patarei asukoht või mitte; kas patarei soovib lõhkemiste keskpunkti või üksiku lõhkemise asukoha hindamist j.n.e. Kogu tegevus koosneb koostöö osavõtjate järkjärgulistest toimingutest, mis perioodiliselt korduvad momendist, kus patarei on valmis lendurvaatleja nõudmise peale andma ühe järjekorra või seeria, — momendini, kus lendurvaatleja on üle annud korrektuuri ja patarei on laskeelementid parandanud ning enese valmis seadnud uue tule andmiseks. Tule kõrvalekaldumist hindab lendurvaatleja sellejuures koordinaatide põhimõttel pikkusemõõdus (meetrites).

Jättes seekord kõrvale kirjeldatud eellaskmise analüüsi, võime konstateerida, et see koostöö tüüp võtab üsna rohkesti aega. Lõhkemiste pinna toomiseks märgile on vaja tavaliselt 2—3, isegi 4 korrektuuri; see nõue eeldab muidugi väga soodsaid töötingimusi

ja pole kaugeltki igakord teostatav. Vähe-
magi takistuse juures on patarei sunnitud
tegevusetu ootama, kui ta ei taha pooleli
jätta kord alustatud ülesannet.

On suurtükitali märgi suhtes jõudnud nii
lähedale, et lendurvaatleja suudab hinnata
kui palju oli viimases järjekorras või seerias
eellangeid, tagalangeid ja parajaid laske, siis
on lendurvaatleja sellega alustanud lõhke-
miste keskpunkti hindamist mitte enam
koordinaatidega (meetritega), vaid hoopis
teise meetodi järgi. Lendurvaatleja ei suu-
dakski enam hinnata lõhkemiste keskpunkti
kõrvalekaldumist meetrites patareiuülemat ra-
huldava täpsusega; olenevalt vaatluse kõrgu-
sust ja kaugusest ning meeolust on siin
10–30 m eksimused võimalikud; tule lange-
mise pildi hindamine eel- ja tagalangetega
on temale kergem ja täpsam.

Lendurvaatleja seisukohast vaadates eris-
taksime viimast tegevust eespoolkirjeldatud
eellaskmisest ja nimetaksime seda paremdus-
tuleks. Tavaliselt sünnib see tulekorrektee-
rimise kuhu eellaskmise jätkuna, kuigi ta on
võimalik ka esialgse eellaskmiseta (näit. ju-
hul, kui patarei on laskelemendid hästi ette-
valmistanud ja väljaarvestanud). Suurema
täpsuse saavutamiseks on patareiuülemal siin
otstarbekas anda tuld suurendatud seeriaga
(24 pauku) ja nõuda korrektoori üks kord
või kaks korda, enne kui lasta lendurvaat-
leja vabaks. Paremdusetule täitmine võtab
vähem aega ega takista patareile omal ära-
nagemisel asuda oma otsekoheste ülesannete
täitmisele, näit. mõjuvale tulele.

Mõlemad tulekorrekteeerimise kujud, eel-
laskmine ja paremdustuli, eeldavad lennuki
enam või vähem kestvat kasutamisevõima-
lust koostööst osavõtva patareiuülema poolt.
Lahinguolukorras võib aga juhtuda, et len-
nukit ei saa anda patareiuülemale kasutada
isegi lühemaks ajaks. Eriti võib säärane
olukord tekkida siis, kui tahetakse ühte len-
nukit kasutada lühikese aja vältel mitme pa-
tarei tarviduste rahuldamiseks; see võib
väga hõlpsasti juhtuda, kui silmas pidada
eespoolnimetatud kitsaid võimalusi. Kuidas
oleks mõeldav säärases olukorras lendur-
vaatleja töö?

Arvame, et siin võiks kõne alla tulla vaid
üksiku järjekorra või seeria vaatlus ühele
või teisele patareile lendurvaatleja poolt.
Võib tekkida olukord, et patareid on val-
mistanud ette tarvilised laskelemendid peen-
susteni ja ootavad tuleavamise käsku või
ongi alustanud ettenähtud tuleoperatsiooni.
Nemad ei lase oma tegevuses endid mitte
eksitada õhuvaatleja tiirlemisest nende sektori
kohal; küll aga võib ühel või teisel patarei-

Kohtu- ja siseministeeriumis on nüüd kahes
isikus kolm kindralit; kindralkuberner, kindral-
prokurör ja kindralmajor.

Viimane kaitseb meie piiri eriti „muliseva“
ja „suliseva“ sissevoolu (mitte väljavoolu) eest.

ülemal tekkida kahtlus — kas ja kuivõrt
vastavad valitud laskelemendid määratud
tulistamisobjektidele. Säärase kahtluse kõr-
valdamiseks võib vastava eelkokkuleppe jä-
rele suurtükiväe üldist tegevust juhtiv ülem
(grupiülem) ühele või teisele patareile anda
lennuki ühekordset kaasabi selleks, et ära
näha ühe või teise märgi või kontrollpunkti
suhtes, kuivõrt õiged on laskelemendid
teiste algeliste ülesannete otstarveks.

See ühele või teisele patareile lendurvaat-
leja poolt toimetatud ühekordne tulevaatlus
ja üksiku korrektoori andmine alt näidatud
või varemalt kokkulepitud laskeobjekti suh-
tes on n. n. tulekontroll. Lendurvaat-
leja ei pruugi siin teada, millise patareiga
temal on koostöö; tema ülesandeks on vaid
peale passida, kui temale signaliseeritakse
alt:

— Oleme valmis andma kontrolltuld selle ja selle märgile!

Lennates selle järgi märgi poole, nõuab lendurvaatleja „tuld!“ ja annab üle vastava korrektoori ning jääb ootama signaali korradamist: „Oleme valmis andma kontrolltuld!“

Laskeobjektid võivad muutuda, kuid võib piirduda mõnikord ka ühega, näit. kui patareidele on antud üks ühine kontrollpunkt. Tulejuhatajal (grupiülem) jääb siin vaid hoiatada ühte või teist patareidülemat, et järjekorras on tulemas temale kontroll; peale kontrolltule andmist ja korrektoori kättesaamist vabastab tulejuhataja patareidülema koostööst lennukiga, mille järgi patareid asub oma normaalse ülesande täitmisele või jätkamisele. Üksik tulekontroll ühele patarele ei peaks kestma üle 5 minuti, nii et üks lendurvaatleja ühel lennul suudaks toimeta sääras kontrolli mitmele, kuid mitte kõikidele oma sektori patareidele ja isegi võib olla mõnele patarele kontrolli korrata.

Muidugi võib üks või teine patareid ise katkestada oma mõjuva tule või turmlaskmise või teise tegevuse kahtluse puhul, kas tema laskeelemendid pole ehk õiged. Ta võib grupiülema kaudu paluda omale lendurvaatleja kaasabi tule kontrollimiseks ühe või teise märgi pihta, mida temale loodetavasti ka ei keelata.

Võib veel juhtuda, et eespooltähendatud patareid tegevuse isegi 5-minutine katkestamine pole võimalik ega soovitav, näit. kui tegemist on tulekoondamisega teatud objektidele, ettevalmistuseta j.n.e. Siin pole igakord võimalik patareid tegevust katkestada selleks, et peale lendurvaatleja signaali „tuld!“ saabumist alles anda oma järjekorra ja jääda ootama korrektoori.

Säärasel olukorras võib lendurvaatleja tegevus sündida lihtsamal kujul. Lendurvaatleja „tiirleb“ kogu aeg laskeobjektide ja oma signaalplatsi vahel ja vaatleb lahinguväljal oma suurtükitle tagajärgi. Märgates

mõne lõhkemiste grupi langemist ühe või teise objekti läheduses, annab lendurvaatleja vastava korrektoori, näiteks:

— „näen, et 75 mm tuli tabab märki nr. 7“; või

— „näen, et lõhkemiste keskpunkt asub sillast $x = 58$, $y = 73$ 120 m lääne pool ja 210 m põhja pool“; või

— „ei näe, et tuli tabaks märki nr. 3“; või

— „näen, et tuli langeb märgist nr. 2 100 m ida pool, teine koordinaat null; uus märk vaenlase patareid $x = 60$, $y = 89$, leppenumbr 82“ j.n.e. j.n.e.

Need korrektoorid antakse üle vastavatele patareidülematele, kes sellejärele teevad oma järeldused ja otsused. Lendurvaatleja siin ühtki „tuld!“ ei nõua; tema käib signaalplatsi kohal vaid kontrollimas, kas korrektoor on võetud vastu. Patareid tegevus on kogu aeg lendurvaatlejast rippumatu.

Kokku võttes võiksime konstataida, et tulekorrektoerimise ülesanded järgunevad lendurvaatleja seisukohast vaadates üldiselt — eellaskmisteks, paremdustuledeks ja tulekontrollideks. Viimased omakord võivad olla mitmet tüüpi: patareid kordamööda võimaldatud üksiku korrektoori andmine; patareid algatusel üksiku korrektoori nõudmine ja saamine; lahinguvälja suurtükitle üldine vaatlus. Tulekontroll tuleb igal juhul käsitamisele, kui tegemist on suure arvu patareidega ja üksiku lennukiga.

Nagu öeldud, võivad korrektoerimised kombineeruda luuretegevusega, — mis loomulik, kui on tegemist lahinguväljal areneva intensiivse operatsiooniga, kus võivad ilmuda uued ja tähtsad tulistamisobjektid. Siin sünnib lendurvaatleja tegevus vaheldamisi kord luureorganina, kord vaatluseorganina ja jätkub seni, kui alt pole signaliseeritud: „Teie abi meie enam ei tarvita!“, või kui muud tehnilised või taktikalised põhjused pole teda sundinud koostööd lõpetama.

H. J.

Kk õpetamisest noortele.

Toimetuse märkus: Käesolev artikkel on tulnud kaader-allohvitseriilt — tegelikult õpetajalt — drillijalt, seega isikult kes tunneb meil valitsevaid puudusi kk väljaõpetamisel noortele. Osalt ongi kuulda kätteosade kaadrilt nurinat noorte reameeste kk käsitamise oskuse puudulikkuse üle.

Toimetus leiab, et siin ei või olla takistuseks olemasolevad õppekavad, sest teemade järjekord üldistes õppekavades ei

määra veel, millises korras neid läbi võtta. Viimase küsimuse otsustajateks on ikkagi pataljonide ja kompanide ülemad. Maksivad õppekavu tuleb käsitleda sisuliselt ja neid mitte võtta šabloonina. Toimetus näeks heameelega edaspidigi säärase küsimuste käsitlemist „Sõduri“ veergudel.

„Sõduri“ veergudel on juba kirjutatud automaatrelvadega tegeliku laskmise juures lasketa-

kistusist, millised tulevad ette isegi kaadri juures, rääkimata veel ajateenijaist, kes käsitleb relva juhina vaevalt üks aasta.

Lahingus kk edukalt töötamine nõuab tema juhitl relva põhjalikku tundmist, head praktilist vilumust ja kiiret ettetulevate rikete põhjuste leidmist ning kõrvaldamist.

Relva põhjalikku tundmist ja laitmata praktilist vilumust pole võimalik omandada mõne üksiku õppetunniga. See nõuab pikemat relva praktilist käsitamist. Parim relv-mehaanik, kes igapäev ja aastaid töötab töökojas relva kordaseadmise ja parandamise ajal, kelle teoreetilised teadmised relva tundmiseks ulatuvad kõige peenemate saladusteni — pole rahuajal õppeväljal, seda vähem veel lahingus, hea laskur, milline iga relva juht peab olema.

Selle suurimaks põhjuseks on asjaolu, et automaatrelvade praktiline käsitamine rahuaegses töös suure padruni kulu tõttu on rohkem piiratud kui see on vintpüssi juures iga relvajuhile, sel määral, et tegeliku laskmise juures omada vilumust ja kogemusi praktilise töötamise ajal. Rahuaegses töös tuleb pöörduda automaatrelva tundmaõppimiseks peamiselt määrustiku järgi ja nii öelda „kuiva drilliga“, mis on palju teistsugusem, kui tegelik laskmine.

Kuidas siis toimub meil praegune kk meeskonna õpetamine ja kas ei toimu see ehk vähe ebaõieti?

Meil on kk „Madseni“ materjalosa, osade koostöö ja praktiliste oskuste omamiseks olemas vastavad määrustikud (Jalaväe relvade materjalosa, kk „Madsen“ ja J. E. jalaväe relvadele II vihik. Viimane õpetab tohutsema ainult praktiliselt maastikult).

Kk „Madseni“ õpetamine noortele algab peale väeosa tulekut juba teisel õppenädalal. Nädala töökavade koostamine tunni andmiseks sünnib noorte üldise 4-kuulise õppekava kohaselt, kuhu on „Madseni“ määrustikud kõik materjalosa ja osade koostöösse puutuvad §§ sisse võetud ja teemadeks jaotatud.

Teem 1 käsitleb üldkirjeldust, järgmine puhtmaterjalosa, kolmas koostvõtmist ja kokkupanemist, siis tuleb osade koostöö ja kõige lõpuks lasketakistused. Niisugune õpetamine viis, kus suurem enamus tundidest, mida üldse on lubatud „Madseni“ õpetamiseks, — kulub ära ainult puhtmaterjalosa õppimiseks, kus sõdur juba paar kuud õpib ainult osade ja pindade nimetusi, on vahest ekslik. Kuna tähtsam osa — just relva osade koostöö, s. o. iga üksikut töötamisfunktsioonist õige arusaamine, samuti kindlalt teada olevate lasketakistuste tundmise ja kõrvaldamise oskus on jäetud kõige lõpuks.

Niisuguse süstemaatilise määrustiku §§-viisi sõna-sõnalt õppimisega omab sõdur küll kõik nimetused ja üksikult iga osa ülesande, kuid töötamise funktsioonidest õige arusaamine jääb temale just vähese aja tõttu puudulikuks. Ja kui käia praeguse üldise 4-kuulise õppekava kohaselt, kus osade koostöö ja lasketakistuste tundmaõppimine on alles kursuse lõpul, siis see mees kahtlemata pole veel relva juht laskmisel, kuigi tema teab peast paljugi.

Jalaväe inspektor on selle kohta juba varem võtnud sõna, et iga relva tundmaõppimisel on tarvilik teada relva töötamise funktsioonid ning mis-sugused rikked töötamisel iga funktsiooni juures võivad tulla ette, ning sellega ühes siis õppida ära ettetulevate osade ja pindade nimetused ja seda esimesest tunnist peale.

Selle kohta on toodud ka need funktsioonid, mis on olemas iga relva töötamisel. Kuid, kui-

das selle kohta oleks otstarbekohasem töökava koostada ja tunde anda, see on paljudel oma moodi.

Kindel tohiks aga olla see, et õpilane juba esimesest tunnist peale hakkab õppima esimest töötamise funktsiooni ja selle juures ettetulevaid takistusi ning samal ajal ettetulevate osade nimetusi. Näiteks, peale esimest tundi, millal harilikult tutvustatakse relva üldiselt, kuna teisel tunnil juba osade tegevust: kuidas pääseb padruni magasinist kuulipilduja osade korraldusse, siis kuidas ja missugused osad viivad padruni padruni pessa j.n.e, ning samal ajal, missugused rikked selle juures võivad tulla ette.

Kui need tunnid, millised enim kulutati ainult osade nimede pähetuupimiseks kasutatakse töötamise funktsioonide arutamiseks, on sellel kahtlemata paremad tulemused.

Toon siin näiteks teemad kk „Madseni“ kohta, millesse oleksid paigutatud kõik need funktsioonid, mis võivad olla „Madseni“ töötamiseks ja tihedamini ettetulevad rikked iga funktsiooni juures. Teemad on nii koostatud, et juba esimese õppetunni juures, millal käsitletakse teatud funktsiooni, võib ära õppida ühel ajal ka materjalosa tähtsamad nimetused.

Teem nr. 1.

Üldine tutvunemine.

- Relva päritolu ja tähtsamad mõõdud.
- Töötamise põhimõtted.
- Jahutamise võimalused.
- Tulekiirus.
- Tabavuse võimalused.
- Laskevalmis seadmine.

Teem nr. 2.

Kk koostvõtmine ja kokkupanemine.

- Koostvõtmine igapäevaseks puhastamiseks.
- Koostvõtmine täielikuks puhastamiseks.
- Koostvõtmine nende osade vahetamiseks, mida meeskond kannab kaasas.

Teem nr. 3.

Padruni väljapääs magasinist.

- Magasini kk peale asetamine.
- Padruni hooldingi vabanemine.
- Magasini vedrusurve padrunite peale.
- Magasini pesa põhja tähtsus (jagaja padruniase).

Takistused.

- Magasin mõlks.
- Vedru lühike, nõrk või katki.
- Mustus (liiv) magasinis.
- Magasin ei asu korrapäraselt oma pesas.

Teem nr. 4.

Padruni viimine padruni pessa ja padruni pesa sulgemine.

- Esimene laadimine (vintraua tagasitõmbamine).
- Vintraua ette liikumine (taandurvedru surve).
- Jägaja jälje ja käitaja hamba töö.
- Jägaja töö jägaja vedru surve.
- Padruni pesa avamine (luku ja luku juhtplaadi töö).
- Padruni viimine padruni pessa (padruni saatja töö).
- Padruni liikumise tee padruni pessa.
- Padruni pesa sulgemine (luku ja luku juhtplaadi töö).

Takistused.

- Vintraud ei liigu etteseisu: liikuvad pinnad õlitamata, mustus liikuvate osade vahel.
- Jägaja vedru nõrk või katki.
- Jägaja jälg ehk käitaja hammas kulunud.
- Padruni pesas mustus.
- Padruni pesas katkine ehk väljatulemata terve kest. (Tõmbik katki.)
- Tühi kest pooleli väljatulemas (aeglane vintraua tagasi liikumine).
- Padrun on jäme ehk padruni kübar paks.

Teem nr. 5.

Löökmehhanismi vinnamine sütikule löögiandmiseks.

- Vintraua tagasiliikumisel löökhoova vinnamine (esimesel laadimisel ja gaaside surveel).
- Vintraua korrapärase liikumise võimalus juhtsooned ja juhtliistud).
- Löökhoova päästik ja päästiku hammas.
- Löökhoova vinna jäämine.
- Lööktila vabanemine ja lööknõela tagasiliikumine.

Takistused.

- Vintraud ei liigu tagasi: (gaaside surveel), tõrge, lööknõel lühikene või eelmise lasu ajal murdunud.
- Osade kulumised või murdmised päästemehhanismis.
- Mustus (liiv, tolm) liikuvate osade vahel.

Teem nr. 6.

Löögiandmine sütikule.

- Triikli peale vajutamisel löökhoova vabanemine.
- Löökhoova ette liikumine vedru surveel.
- Lööktila ja lööknõela töö.

Takistused.

- Lööktila murdunud.

- Lööknõel murdunud või lühikene.
- Kaitse riivis.

Teem nr. 7.

Padruni pesa avamine ja tühja kesta väljaheitmine.

- Vintraua tagasiliikumisel luku juhtplaadi ja juhttapi töö.
- Tõmbiku ja tõmbiku käpa töö.
- Tõmbiku jälje ja külgliistu ülesanne.
- Kesta väljajuhtija.
- Luku rõhutise ülesanne.

Takistused.

- Tõmbiku küün murdunud.
- Tõmbiku käpp murdunud.
- Kest purunenud.
- Padruni pesa servad täkitud. (Kest ei tule välja ja tõmbik murdub.)

Teem nr. 8.

Automaat ja üksiktuli.

- Tule andmise võimalus automaatselt (rõhutisnäsa ja tahkpinna ülesanne).
- Üksiklaskudega laskmine (automaat ja üksiklasu rõhutise töö).
- Ümberseadja ja selle ülesanne.

Takistused.

- Ümberseadja vale asetus.
- Osade kulumine või murdumine päästemehhanismis.

Teem nr. 9.

Teemades tähendatud lasketakistuste kõrvaldamise drill.

- Murdunud või kulunud osade vahetamine uutega, mida meeskond kaasas kannab.
- Takistuste kõrvaldamine, mis olenevad laskemoonast, relvaga hooletust ümberkäimisest ja meeskonna vilumatusest.

Sõdur rindelt jutustab...¹⁾

Luurel.²⁾

See oli mais 1915 Põhja-Prantsusmaal. Rindel oli võrdlemisi rahulik. Ainult öösiti vastane vahetevahel tuletas meile meelde oma olemasolu suurtükis, kuulipilduja ja püstisulega.

Mina oma kahe sõbraga olime andunud vabatahtlikult luurespordile. Selle eest saime sageli nii mõnegi kergenduse ja eesõiguse osaliseks positsiooniteenistuses.³⁾ Meid vabastati vahipostidel olemisest, kaevikute puhastamisest j.n.e. Ka sattus nii mõnigi ekstra-sigarett või sigar hõlpsamini meie kätte.

Vastutasuks sellele pidime sagedamini kui teised oma nahal läbi elama ohtlikke

olukordi. Kuid meil oli senini „vedanud“. Oma ohtlikelt käikudelt olime ikka tagasi jõudnud tervetena või halvemal juhtudel vaid kerge te kriimustustega. Hea tuju ja võitluserõõm aitas lõpuks unustada kõik ohud ja raskused. Teadmine, et „võidab elu

¹⁾ Selle üldise pealkirja all „Sõduri“ toimetuses avaldab edaspidi huvitavaid vähemaid episoode Maailmasõjast ja Vabadusesõjast, mis iseloomustavad nooremate juhtide ja reavõitlejate tegevust lahingus. Toimetuse palub lugejaid saata sellelgi alal temale kaastööd kas isiklike läbielamuste või literatuuris loetud episoode kirjeldamise näol.

²⁾ Vaba tõlge saksakeelest.

³⁾ LE § 356.

ainult see, kes ta oskab kaalule panna", kihutas meid ikka uutele tegudele...

Üks meie rohkeist luurekäikudest on jäänud meelde eriti elavalt. Mõlemaid sõpru, kes sellest osa võtsid, pean vähemalt lühidalt iseloomustama.

Üks neist S. oli enne sõda olnud kirgeline salakütt. Teda nimetasime „metsikuks“. Kuid see nimi ei olnud hoopiski mitte mõeldud alandavana. Sõjas selliseid asju hinnatakse sootu teisiti kui rahuajal. Pealegi S. oli julge poiss ja eeskujulik kütt, kes nii mõnegi mehe „teisel pool traati“ oli pannud vaikima igavesti.

Teine sõber oli F., endine maadleja, kes ka varus ja puhkusel olles seda sporti harrastas andumusega. Teda kutsusime „atleediks“.

Mind ennast nimetati „piibupeaks“, sest mul oli harjumus mõnel juhul seda väljendust tarvitada teiste kohta.

Mina, S. ja F. kokku moodustasime lahutamatu „kolmiku“. Olime otsustanud omavahel kokku hoida elus ja surmas, koos jagada rõõmu ja kurvastust.

Ühel ilusal selgel mai ööl pidime jälle *minema luurkäigule*.

Enne väljaastumist vaatasime hoolega järele oma relvad ja laskemoona. Tuju oli kõige parem, vaatamata surisevale kõhule, mis nõudis „oma õigust“. Oli nimelt niiviisi juhtunud, et sel päeval vastane oli meid jätnud õhtuse toiduta, võttes peale lõunast alates ägeda tule alla kogu tee, kust pidid tulema meie juurde köögid ja toidukandjad. Lõbu läks meile maksma koguni mõned surnud ja haavatud, kusjuures kõige halvem oli see, et jäime siiski õhtusöögita.

Meie tänase luurkäigu eesmärgiks oli selgitada, kas ja kus kohas vastane teeb miinid. Ka pidime parajal juhul vangistama mõne minööri, et temalt saada tööde kohta lähemaid andmeid.

Oli jõudnud kätte kesköö.

Meie ümber valitses täieline vaikus. Oleksime võinud kuulda sirgu laulu rohus või maisitika lendu läbi sooja kevadõhu, kui neid loomakesi oleks leidunud rindel.

Korraga — vastaspoolel hakkasid ragisema kuulipildujad ja püssid. Samal ajal lendas õhku lugematu hulk mitmevärvilisi rakette, millele sekka kostusid hüüded: „Elagu Itaalia!“ „Elagu Itaalia!“ Olime ajalehtedest nii mõndagi kuulnud meie endise liitlase Itaalia kahtlasest käitumisest. Nüüd ta oli siis otsustavalt läinud vastaste leeri.⁴⁾

Selle öö tuju oli rikutud ja luurest ei tulnud midagi välja.

Järgmisel ööl lahkusime oma kaevikuist

Intervjuul . . .

„ . . . Põhihariduselt olen jurist, kuid muuseumis olen lõpetanud ka“

kesköö paiku. Ilm oli pilves ja pimedus näis soodustavat meie ettevõtet. Teisel pool traati — vaikus. Pidime siiski roomama, et jõuda võimalikult lähemale vastasele.

Kõik eeldas kõige paremat kordaminekut. Seal korraga — mu sõber „atleet“ hakkas hirmsasti aevastama. Kõik ta meeleheitlikud katsed aevastusehooge tagasi suruda jäid tagajärjetuks! Veel ja ikka veel kord! Järgmisel hetkel lendasid õhku valgustuseraketid ja meid külvati üle ägeda püssi ja kuulipildujatulega. Kuulid vihisesid ja plaksusid meie ümber, hulgasid ja vingusid kõrvus. Oli tundmus, nagu tabaks igaüks sind ja just sind. Raske oli end sundida jääma paigale. Kuid just neil hetkeil ainsam pääs on end maa külge litsuda nii madalale ja tugevasti kui iganes võimalik.

Lõpuks, ka seekord pääsime terve nahaga. Kuid järgmise käiguga tuli veidi oodata, et anda vastasele aega rahunemiseks.

⁴⁾ Miinigaleriid kaevatakse vastase kaitsepositsiooni alla seal, kus vastaspoolte kaevikud asuvad üksteisele väga lähedal. Galerii täidetakse lõhkeainega ja lastakse siis õhku, mille järele vastase positsioonis tekib auk, mis vallutatakse. Kumbki pool püüab miinigalerii viia sügavamalt kui vastane ning ta õhkida enim.

⁵⁾ Itaalia kuulutas sõja Austriale 24. mail 1915. a.

Kolmandal ööl olime uuesti jalul või õigemini „kõhul“. Ilm oli meile soodus selles mõttes, et valitses pimedus, kuid ühtlasi niris sadada peenikest vihma, mis pehme savise pinnase oli muutnud sitkeks, pehmeks pudruks. Roomamine selles pudrus ei pakkunud mingit lõbu. „Nagu kiisli-pada“ — nurises „metsik“ minu kõrval; „ainult puudub veel piim“ — tähendas „atleet“.

Vastane sel ööl oli asunud parajasti parandama oma lõhutud traattõkkeid. Meie ülesanne neile võimalikult lähemale hiilida ei olnud kerge — ta nõudis rahu ja ettevaatust. Üldiselt mehed sealpool traataeda tundsid end päris koduselt. Nad lobisesid alalõpmata omavahel, kuigi mahasurutud häälel. Tumedalt kõlasid öises vaikuses puunuiade löögid, millega maasse taoti aiataid. Oleks ükski neist mõttele tulnud oma ümbrust kas või taskulambiga valgustada — meie oleksime olnud kadunud, sest lamasime neist ainult mõnekümne meetri kaugusel.

Olime vaiksed kui hiired, surudes end maapinna vastu. Põlevate sigarettide järgi võisime selgesti määrata iga töölise asukoha. Vahetevahel kuulus tüsedat vandumist — arvatavasti oli keegi end kriimustanud traadist või pimeduses teiba asemel tabanud nuiaga oma sõrme.

Pidime ootama, kuni lõpetatakse töö ja sõdurid lähevad tagasi oma kaevikusse. Minutid — veerandtunnid möödusid, tundudes igavikuna.

Korraga — mingi lohisev sahin märjas rohus minust paremal. Lähenev vaenlane? Ei — ainult suur rasvane rott, kes siin kaevikute maailmas tundub päris koduloomana. Ka meie kaevikuis neid oli rohkesti. Heameelega oleksin ta surmanud, kuid sellega oleksin tõmbanud endale vastase tähelepanu.

Pimedusest hoolimata panin viimaks tähele, kuidas kaks inimkogu hiilisisid läbi traataia ja mõnikümmend meetrit meie kõrval laskusid maha.

Julgestusepost, nähtavasti.

Kuid oma ülesannet nad igatahes täitsid halvasti. Selle asemel, et liikumatult paigale jääda ning kogu oma tähelepanu koondata lähema ümbruse tundmaõppimisele, lobisesid need mehed järelejätmatult omavahel, suitsetades sigarette, mis tuli punktidenä avastasiid kaugel nende asukohad. Tuul kandis meieni koguni iga räägitud sõna. Kahjuks keegi meist ei tunnud prantsusekeelt, mis antud juhtumil muidugi oleks olnud väga kasulik.

Aeg venis ja venis.

Viimaks juhtis „atleet“ mu tähelepanu sellele, et sõdurid traataia juures asusid järkjärgult lõpetama oma tööd ning kadusid ükshaaval kaevikusse. Kuid julgestusepost traataia ees jäi endiselt oma kohale. Koguni nende lobiseminegi ei katkenud ning näis puudutavat üsna meeldivaid asju, sest saagi kuuludus sealt lõbusat naerulaginat.

„Ilus vahipost!“, sosistas sõber mulle kõrva sisse. „Poisid näivad olevat kaotanud igasuguse ettevaatuse,“ tähendasin, „paras suutäis meile! Kuigi oma esialgset ülesannet meil ei ole läinud korda täide viia, päris tühja kätega meie siiski vististi koju ei lähe.“

Meie sõjaplaan oli silmapilkselt valmis. Mõlemad hooletud lobisedjad tulevad kinni võtta. Selleks neile vaikselt läheneda roomates seljatagant, millise ülesande pidime täitma mina ja „atleet“. „Metsik“ pidi jääma valvele, et meie ettevõtte ei nurjuks hetkel, kus olime kogu oma tähelepanu koondanud „saagile“.

Ettevaatlikult, vältides vähematki müra, lähenesime neile. Lobisedjad vahepeal olid lõpetanud suitsetamise ja, nähtavasti väsinud, ka nende jutt muutus vaiksemaks.

Veel ainult neli viis meetrit lahutab meid pimeduses. Närvid on kistud pinevile äärmuseni. Südamelöögid tõusevad kurguni. Mis siis, kui ilus plaan nurjub siiski veel viimasel silmapilgul!

Lühike märguanne kallaletungiks sõbra poolt. Meie hüppame üles kui pantrid oma ohvrite kallale. „Vaikus või — surm!“ kähistan neile ähvardavalt. Mõlemad on hirmust ja ootamatusest kangestunud. Meie ilmumine nagu maa alt halvast nende vastupanuvõime täielikult.

Meie võtame neilt relvad ja sunnime nad kõhuli. „Edasi!“ Mõlemad roomavad meie ees nii hästi ja kiiresti kui vähegi võimalik. Meie kaevikute läheduses kargame püsti ja kaome joostes ühendusekraavi.

Kompaniülem kuulas vangid üle kohe. Need olid veel „noorurid“ rindel ning seega vähe harjunud kaeviku eluga. Heameelega nad vastasid igale küsimusele, mis neile esitati.

Järgmisel hommikul vastane nähtavasti sai teada kahe mehe kaotusest. Ta külvast üle raskesuurtüki tulega, mis meilt vastutasuks nõudis kuus kergesti ja kaks raskesti haavatut. Ma olin õnneks esimeste hulgas ning jäin kohale, jätkates oma ohtlikke luurekäike.

Suurtükiväe mõõtekomandode arenemine Maailmasõjas saksa kaitseväes.

„Söduri“ veergudel on katkendlikult käsitletud mõnda suurtükiväe lasketehnilist meetodit vaatlusega mõõtekomandode abil. Mõõtekomandode ülesanded on aga hulga laiaulatuslikumad, kui ainult oma suurtükiväe tulekontroll või eelaskmine; siia kuulub esimeses järjekorras vastase parteide kindlakstegemine optilise ja akustilise loike abil. Käesoleva artikli eesmärgiks on tutvustada lugejaskonda mõõtekomandode arenemiskäiguga Maailmasõjas saksa sõjaväes, pannes erilist rõhku selle järkjärgulisele arenemisele. Kuna kirjanduslikku materjali käesoleva küsimuse kohta on leida äärmiselt vähe, tugenedes peamiselt andmetele, mida olen hankinud raamatutest: Vorschritt für Artillerie-Messtrups (Licht- und Schallmesstrups), 1. XII 1917 ja Ingenieur und Soldat. Otto Schwab.

Kõlamõõte arenemine enne Maailmasõda ja Maailmasõja kestusel.

Detsembri kuus 1914. a. kasutasid mõned suurtükiväelased vastase patareide kindlakstegemiseks järgnevat viisi: käärpikksilm juhiti suunda, kust vastase patareid laskekõla oli kuulda; järgnevalt vaadeldi maastikku, kuni patareid laskehelk oli näha. Kuna suund vastase patareile oli seega käes, polnud siiski võimalik määrata selle asukohta ühest punktist, sest puudusid andmed kauguse kohta. Abiks võeti seepärast taskukell, märgiti sekundite arv laskehelgi nägemisest kuni kõla kuulmiseni, korrutati märgitud sekundite arvu 333-ga*) ja saadi niimoodi umbkaudne kaugus vaatlust vastase suurtükini. Kasutades kaarti, käärpikksilmaga mõõdetud nurka ja saadud kaugust, leitigi vastase suurtüki asukoht kaardil. Stoppereid aja täpsaks mõõtmiseks polnud patareides olemas, sest rahual ajal ei mõeldud säärasele lihtsale luureabinõule. Insener Berger oma raamatus**) tõendab, et juba 1870/71. a., toimetatud mõningaid mõõtmisi kirjeldatud viisil, mispärast aga selle edasi arendamine jäi soiku, pole teada.

Insener Schwab oma raamatus kirjeldab kuidas tema sattunud ideele, mis lõpuks kujunes välja kõlamõõtmise meetodiks ajavahemikkudega. 1915. a. jaanuaris, kui ta istunud suurtükiväe vaatlusena veskis, võetud see kord tegeva suurtüki tule alla ühest vastase patareist. Võttes telefoniühenduse teise vaatluspunkti selgunud, et ka seal olud kuuldav sama patareid tulistamine. Vastastikuse kokkurääkimise järgi otsustatud määrata laskekõla suund kindlaks magnetasimuudiga — bussooliga. Tulemus näidanud, et mõlemates vaatluspunktides mõõdetud suund erinevad tunduvalt. Loomulikult pidi see nii olema. Seega oli leitud uus meetod vastase patareid kindlakstegemiseks, sest märkides mõlemad vaatluspunktid kaardile ning tõmmates vastavalt magnetasimuudid on otsitav patareid mõlemate suundade loikepunktis. On selge, et see polnud kuigi täppis, kuid täiendav suund mõnest kolmandast või isegi neljandast punktist andis loo-

tust suurema täpsuse saavutamiseks. Pealegi leidis veel Schwab, et naabrus-vaatluspunktis oli laskekõla kuulda mitu sekundit hiljem, teiste sõnadega — kõla kuulmise vahel tema ja naabripoolt oli teatud ajavahemik. Sellele ajavahemikule rajas ta kogu oma teooria (mis tegelikult on ju tuntud geomeetiline lahendus). Tema arutus oli järgmine: olgu A, B, C — kolm vaatlejat S — kõlalaine, mis parajasti läbib punkti A (seega vaatleja punktis A kuuleb laskekõla), t¹ ja t² ajavahemikud sekundites, mille võrra vaatlejad B ja C kuulevad laskekõla hiljem kui punkt A. Kõlaallikas peab asuma ringi tsentrumis, mille ringjoon läbib punkti A ja riivab ühtlasi kaht teist ringjoont, mis on kujutatud punktide B ja C ümber ja mille raadiused on vastavalt d¹ ja d². Seejuures on d¹ = t¹ 333 m. Hiljem pandi toime kõlamõõtmise katsed rinde taga, kasutades kõla tekitamiseks karabiini.

Märtsi kuus 1915. a. oli asi sedavõrt kaugel, et võis alustada tegelikku katsetega rindel. Oli ehitatud poolmehaaniline kõlamõõduaparaat salternuppudega, lahenduspunktis oleva registratuuraparaadiga; põhiprintsiibil samasugune, nagu meie kõlamõõduaparaat Mark I. Mõõtmise meetod oli järgmine: viis kõlamõõte punkti olid ühendatud lahenduspunkti aparaadiga telefoni kaabli abil. Kuulis mõni kõlapunkt laskekõla, vajutati seal salternupule ja samal silmapilgul lahenduspunkti aparaadi sulg tegi märgi liikuvale paberilindile. Kuna igal punktil oli erisulg, leiti lindilt, võttes arvesse selle jooksukiirus, täpsalt ajavahemikkude suurused. Kuigi see n. n. objektiivne meetod oli hulga parem n. n. subjektiivsest meetodist stopperitega, oli selle täpsus siiski liig väikene. Seepärast kasutati kõlamõõte abil kindlakstehitud patareide andmeid selleks, et helkmõõtmisele anda kätte täpsamad vaatlusraionid. Kuna tol ajal patareid seisid positsioonidel võrdlemisi halvasti moondatult, siis leidsid helkmõõte vaatluspunktid otsitavad patareid kergesti. Seega oli pandud kindel alus vastase patareide täpsale leidmisele, ühtlasi ka kõlamõõtmisele, nagu see praegugi leiab käsitlemist. Kuna registratuuraparaat nõudis viimistlemist, pidid sakslased võtma tarvitusele subjektiivse meetodi stopperitega, mis ka kasutamist leidis, alates aprillist 1915. a.

Ühel ajal ins. Schwabe leitudisega ja vast veel varemgi tehti katseid ka teistes kohtades. Eriti agar olevat olnud leitnant Dr. Löwenstein, kes sel alal oli katsetanud juba hulga varemgi. 1907. a. tegi tema katseid, kuidas määrata kõlaallika asukoht mitmest punktist ajavahemikkude kaudu, luges seda aga lahinguvälja jaoks kõlbmatuks. 1913. a. detsembris esitas ta oma kava „Suurtükiväe katsekomisjonile“, võttes sellele eeskätt patendi. Katsekomisjon saatis aga esitise tagasi märkusega, et tulevases sõjas, mis kahtlemata on manööversõda, pole aega kõlasüsteemi asutamiseks. Seega jäi asi soiku. Sama Löwenstein oli ka esimene Saksamaal, kes 1914. a. oktoobris edelapool Lille'i tarvitusele võttis kõlamõõtmise.

Tema meetodi põhimõte on järgmine: Punktis A ja C on seatud üles mikrofonid-kõlavastu-

*) Kõla levinemise kiirus 1 sekundi jooksul.

**) Die Schalltechnik, Verlag Vieweg lk. 90.

võtjad, mis on erijuhtmega ühendatud punktiga B; viimases istub vaateleja, hoides käes kahe osutiga stopperit. On kõlalaine jõudnud näiteks punkti A, kuuleb vaateleja laskekõla ja vajutab stopperi käima; kuuldes kõla punktis C, vajutab stopperi ühe osuti seisma; kuuldes ise pauku, vajutab ka teise osuti seisma. Seega ongi käes ajavahekiik, mis näitavad mitme sekundi võrra kõla saabumise punkti C ja punkti B hiljem kui punkti A. Seega võis alata kõlaallika leidmist graafilisel teel. Peale nende leituste oli veel teisi, nagu prof. Fredenhagen'i oma, mis oli rajatud seismograafi printsiibile; viimane olnud paremaid, kuid „Suurtükiväe katsekomisjon“ võttis selle meetodi uuesti kaalumisele alles 1918. a., mille tõttu see sõja lõpuni laiemat levimist ei leidnud.

Õpiseid kõlamõõte alal 1915. a.

Suve jooksul 1915. a. jätkati katseid subjektiivse (stoppermeetod) mõõtmise alal, mis andsid järgmisi õpiseid:

1) Mida kaugemal ja rohkem tiivapoole mõõtesüsteemist asusid patareid, seda ebatäpsamalt võis neid määrata. Kindlakstegemise meetodideks kasutati kas kõla tuleku suunda või ajavahekiikude määramist, viimast siiski enam. Üldiselt oli kõlamõõtmine väga kasulikuks täienduseks helkmõõtmisele.

2) Turmtuld vastase patarei pihta, mis määrati kindlaks ainult kõlamõõte abil, ei toimetatud, sest leitud andmed (koordinaadid) olid ikkagi liig ebatäpsad. Kuna turmamiseks märgi asukoht olgu teada 25 m täpsusega (laskmisel vaatluseta) ja kõlamõõtmisega võis leida patareid 50—100 m täpsusega, ei toimetatud ka eellaskmist kõlamõõte „vaatlusega“. Seejuures olgu tähendatud, et lasketabelid olid halvad ja mõõtjate reaktsioonajad*) kõikusid 0,1—0,2 sek. vahel, mis suurendab viga isegi 40—70 m võrra.

3) Kõlamõõte punktide koordinaatide kiireks leidmiseks kasutati järgmist viisi: lahenduspunkti juurest, täpsalt väljamõõdetud (koordinaatidena tuntud) baasi otsapunktides, (samuti ka igas kõlamõõte-punktis). süüdati lõhkelaeng elektrilise süüteabinõuga. Kuna kõik kõlamõõte punktid olid ühendatud telefonijuhtme abil baasi otsapunktidega ja seega ka omavahel, kuulsid kõik lõhkemist ühel ja samal ajal. Lõhkemise silmapilgul pandi stopperid käima, lõhkemise kõla kuulmisel vajutati stopperid seisma. Lahendus sündis graafilisel teel planšetil.

4) Kõlamõõte raiooni laius, kus töötas üks komando viie punktiga, oli 8—10 km. Punktide kaugused eelliinilt olid umbes 1,5—2,0 km. Seejuures tuleb neid alati asetada lähemale vaenlasele, et mõõtmise sügavus oleks suurem. Eriti otstarbekohane on mõõtesüsteemi paigutamine haaravalt.

5) Raskusi sünnitas meeskonna valik, sest seejuures omas suure tähtsuse mõõtja reaktsiooniaeg. Valiti mehi, kelle reaktsiooniaeg oli umbes ühesugune. Meeskonda tuli järjest kontrollida reaktsiooniaja pikkuse suhtes; selleks kasutati elektrilist kontakti, mis võimaldas lindil lugeda reaktsiooniaega kuni 1/1000 sek. täpsusega. Kontrolli toimetati iga ½ tunni tagant, kusjuures 30% meestel oli see võrdne kuni 0,1", 50%: 0,1" — 0,2" ja ülejäänutel üle selle.

*) Stopperi käimapaneku hilinemine laskekõla kuulmisel.

Alates 1915. a. sügisest püüti ikka rohkem viimistleda subjektiivset meetodit, mis pikemaajalise vilumuse järele andiski häid tagajärgi, mille tõttu anti välja rida insruksioone. Tuleb märkida, et mõnes armees oli ühelajal kasutamisel neli või rohkem viisi, kuid 1917. a. 1. detsembri insruksiooniga „Vorschrift für Artillerie-Messtrups“ loeti kõik teised insruksioonid maksuvetuks. Siiski ka selles insruksioonis on kolm viisi, kuid peaviisiks loeti ikkagi ajavahekiikude meetodit.

Mõõtekomandode ülemad polnud sugugi rahul uue insruksiooniga, sest loodeti saada elektrilisi aparate, mis töötavad mikrofonidega. See jäi aga teostamata.

Optilise sälkimise arenemine enne Maailmasõda ja Maailmasõja kestusel.

Geodeetiliste ja matemaatiliste võtete kasutamine märkide kindlakstegemiseks omab nüüdisaegses lahingus äärmiselt suurt tähtsust. Enne Maailmasõda kasutati mõõdutehnikat kindluse patareide tulepositsioonide ja vaatluspunktide kindlakstegemiseks ja püüti primitiivsel viisil teha kindlaks vastase patareidid ka laskehelgi sälkimisega. Seda tööd tundsid aga ainult üksikud ohvitserid. Kuivõrt vähe tulemusi kõrgem suurtükiväe juhatus neist mõõtmistest lootis saada, näitab kujukalt 1906. a. väljaantud eeskiri**). Olgu toodud mõned väljavõtted sellest eeskirjast: „... on küllalt, kui leitakse suurtükiväe (mitme patarei) asetuse rafoon“, või „... üldiselt kujuneb raskeks üksikute patareide eraldamine“, või „... tulemus on täpsam, kui kõik punktid enam-vähem ühel ajal sälkimisi toimetaksid“ (seega polnudki nõutud üheaegset sälkimist), või „... ükski pikksilm pole kõlvulik öiseks sälkimiseks“ (sel ajal ei tuntud veel öisest valgustust suurtükiväe optiliste abinõudele).

Nimetatud eeskirja põhjal kasutati nurkade mõõtmiseks nurgamõõtja ringi, millel liikus alidaad. Sideks mõõtepunktide ja lahenduspunkti vahel kasutati ratsakäskjalgu või rattureid, kes teatud aegade järgi mõõtmise tulemusi lahenduspunkti toimetasid. See oli siis ka kõik, mis enne Maailmasõda nüüdisaegset mõõteasjandust meelde tuletab, mis aga Maailmasõja ajal oli põhjapanevaks aluseks uue luureabinõu ellukutsumisel.

Optilise mõõtmise sünd Ypres'i ja Verdun'i all 1914/15. aasta talvel.

Kuna novembri kuus 1914. a. rinded olid „jooksnud kinni“ ja manööversõda andis ruumi positsioon sõjale, tulid ka kindlussõja probleemid uuesti päevavalgele. Detsembri kuus 1914. a. tehti esimesi katseid vastase patareide laskehelgi sälkimiseks üksikutest punktides ja püüti kaugust vastase patareini hinnata maastiku ja kaardi võrdlemise teel. See andis, teadagi, vähe tulemusi. Hiljem koguti üksikuid mõõtmisi, et leida sobivaid. Raskusi sünnitas aga asjaolu, et vaatluspunktid, kust saadi andmed, olid liiga lähedal üksteisele, mille tõttu löiked osutusid kõlbmatuks (5°—10°); peale seda oli raske teha kindlaks, kas vastavad mõõtmised olid ka üheaegsed. Paremaid tulemusi saadi juba siis, kui mõõtmiseks kasutati topograafe, kes toimetasid mõõtmisi laiemal baasil. Kuigi löiked osutusid paremateks,

**) Mõõteplaani kasutamine ja töö mõõtepunktis.

olid vaatluseabinõud äärmiselt halvad, sest kasutati eelnimetatud nurgamõõtja ringe; alles juuni kuus 1915. a. võeti tarvitusele käärpikksilmad. Esimene mõtekomando, mis koosnes helk- ja kõlarühmast, astus tegevusse 1915. a. mai kuus. Seda komandot nimetati „Mõõte plaaniks“. 14. juunil 1915. a. tehakse kõikidele armeedele kohuseks kutsuda ellu mõtekomandod, kelle ülesanded kujunesid järgmisteks:

1) vastase patareide kindlakstegemine optilise ja akustilise sälkimisega; 2) nähtavate ja markantsete esemete koordinaatide määramine; 3) vaatluse toimetamine eellaskmisel ja turmtule kontroll (laskmisel granaadiga); 4) igasuguste luurandmete kogumine vaatluse abil; 5) kildude korjamine. Manööversõjas polnud võimalik sedavõrt süstemaatiline töö, sest mõtekomando valmiseadmine võttis palju aega, veoabinõud puudusid ja suurtükiväe trigonomeetrid ei suutnud anda täpsat geodeetilist materjali sedavõrt kiiresti, kui see osutus tarvilikuks. Kuni novembri kuuni 1915. a. olid eelmistele juurde tulnud järgmised õpised:

Organisatsioon. Koosseis 3 ohv. ja 60—70 meest. Rinde laius 9 km, millel töötasid 7 mõtepunkti, milledest viiel toimetati nii helk kui ka kõlamõõtmist ja kahel ainult kõlamõõtmist. Side oli kahekordne: otsene lahenduspunkti ja põikside mõtepunktide vahel. Sälkimiseks oli käärpikksilm 1914. a. konstruktsiooniga ja öise valgustusseadega.

Luuretegevus. Sälkimist toimetati peamiselt öösi. Instruksiooni D. V. 197. K. nõudest, mis eeldas üksikmõõtmiste koondamist ja kogumist, loobuti ja võeti tarvitusele lahinguväljal leiutatud meetod n. n. pealõikega. Selle viisi abil oli võimalik määrata ka intensiivsema vastase tulistamise juures mitte ainult patarei tiibu, vaid koguni iga üksiku suurtüki asukoht. Meetodi põhimõte on järgmine: mõõtmist juhib mõõte-ohvitser lahenduspunktist. Suurtükiväe tulistamise algusega iga mõtepunkt mõõdab 5 min. iseseisvalt ja teatab andmed lahenduspunkti, millede abil mõõte-ohvitser saab üldise ülevaate patareide arvu ja nende üldise asukoha suhtes. Seejärgi otsustab mõtekomando ülem, missugusele raioonile tuleks koondada mõõtmist ja vaatlust. Ragoon määratakse käärpikksilma nurkallakuga aluspunktist, mille järgi mõõtepunktide mõõtjad omavahel (peamõõtja juhatusel), üksteist informeerivad nähete kohta, mis pandud tähele selles raioonis (laskehelgi nägemine, patarei laskeviis, kaliiber, suurtükkide arv, helgi iseloom j. n. e.). See tagab sama helgi sälkimist kõikide mõõtjate poolt. Ühelajal kõikide mõõtepunktide poolt sälgitud lasud nummerdatakse järjestikku ja kantakse lahenduspunkti raamatusse, et koguda igale üksikule laskehelgile kuuluvad lõiked. Kuna mõõtjad kogu aeg peavad asuma käärpikksilma juures, said nad ka varustatud kõrvakuulajatega.

Laskmise kontroll. Laskmise kontroll oleks väga lihtis, kui kõik punktid näeksid lõhkemisi. Asi pole aga alati nii ja seepärast on tarvis, et ka teiste suurtükiväe vaatluspunktide koordinaadid oleksid teada mõtekomandole, et neid tarbekorral mõõtmiseks ära kasutada. Niisugusel juhul patarei, mille laskmise kontroll tuleb läbi viia, annab kontrollpunkti pihta (mille asukoht vaatlejatele eeskätt teatatud) ühe järjekorra. Punktid, mis nägid lõhkemisi, teatavad sellest lahenduspunkti ja järgnevalt võib kont-

rolli alata. Lööklaskmine öösi annab rahuldavaid tulemusi ainult, kui raioon on väga hästi nähtav ja maapind lage ja kõva, ja kui kasutatakse helksüütajaid.

Oma patareide moondamine vaenlase mõõteluure eest. Pikaleveniv üksikuli kergendab mõõtmist märksa. Kui üksiku patareiga tuleb pikemat aega anda segavtuld, tuleb tulistada ebaühtlaste vaheaegadega; on hea, kui grupi ülem neid vaheaegu reguleeriks kogu grupis. Valepatareide tegevus laskmise järeleaimamiseks on tulukas ainult siis, kui laskeköla ei erine suurtüki laskekölast. Vaenlase eksteete viimiseks tuleb valepatarei asetada õigest patareist umbes 500 m. kõrvale — taha. Kasutades valepatareide laskusid moondamiseks, on soovitatav, et varem „tulistaks“ vale- ja siis viibimata tõeline patarei; niisugusel juhul vastase kõlamõõtjad mõõdavad esimese lasu köla ja saadud andmed osutuvad järelikult ebaõigeteks.

Fotoala. 1916. a. kevadel laienes mõtekomandode tegevus fotograafia kasutamisele. Võeti tarvitusele Zeissi käärpikksilma fotokaamerad. Nende abil valmistati kõikidest mõõtepunktidest panoraam-ülevõtteid, mis varustati nurkjaotistega. Need panoraamid olid eriti kasulikud suurtükiväe kõrgematele ülematele, kes seega alati omasid selge pildi maastikust, mis oli nähtav teatud vaatluspunktist. Eriti hästi töötasid need kaamerad positsioonisõjas, näidates järkjärguliste ülevõtete võrdlemisel kõiki vaenlase pool ette võetud muutusi.

Kõrgete õhingutega eellaskmise meetodi leiutamine. Lõhkemiste keskpunkti üleviimise meetodit (laskmisel granaadiga), oli raske kasutada raioonides, kus märk oli kaetud. Niisugusel korral püüti asja lahendada õhingutega. Anti rida õhinguid, tehti kindlaks õhingute grupi keskkoha projektsioon märgist, ja leitud kallangute põhjal muudeti tõstet ja suunda; järgnevalt vähendati loe seadet õhingute grupi keskmise kõrguse võrra ja alustati turmamist granaadiga. Kuna see viis polnud kuigi täppis ja kuna pealegi vabrikutes väljasaadetud lendsuutajad muutusid üha halvemaks, loobuti sellest meetodist ja asuti uue leiutamisele. 1915. a. sügisel pandigi alus uuele laskeviisile, mida leiutaja nime järgi hakati nimetama Schwabe viisiks. (Hiljem nimetati seda viisi „Laskeviisiks õhingutega, kõrguste mõõteplaani abil“). Selle viisi põhimõte on järgmine: ühesugustel seadetel väljalastud kuue mürsu keskkoha koordinaadid x, y, z tehti kindlaks ja arvutati koht, kus lendjooon oleks kohanud märgi taseme; järgnevalt tehti vastav tõste- ja suunaparandus ning loeti eellaskmine lõpetatuks. Et uus viis leiaks kiiremini poolehoidu, demonstreeriti esimest laskmist raskehaubitsa patareiga, kusjuures kõik suurtükiväe vaatlejad mõtekomando asetuse raioonis olid kohustatud vaatlema laskmist. Tulemus oli väga hea, sest valiti lahtine, nähtav märk; löök-tulele ülemines olid lõhkemised märgis. Kuni 1916. a. 1. veebruarini toimetati neid laskmisi (ühe mõtekomando poolt) üle 40 ja alati olid tulemused väga head. See tõstiski usaldust uue meetodi vastu. Raskusi tekitas ainult arvutuseviis, mis nõudis vilunud mehi ja palju aega. Ka siin oskas meetodi leiutaja raskustest üle saada: ta ehitas erilise „kõrguste mõõteplaani“, mille tarvitamisel igasugune arvutamine osutus üleliigseks ja mille tõttu meetod levines kiiresti. Üldiselt võeti uus meetod ametlikult katsetami-

sele alles aprillis 1917. a., sest „Suurtükiväe katsekommisjon“, nagu igasugusele uuendusele, vaatas ka sellele asjale skeptiliselt. Instruksiooniga mõõtekomanodole 1. XII 1917. a., reglamenteeriti see meetod.

Suurtükiväe mõõtekooli asutamine.

Kuna rindele nõuti ikka rohkem mõõtekomanodid (sõja lõpuks oli hekk- ja kõlarühmi üle 300), sai tunduvalt tarvidus keskasutise järgi, mis oleks täiendanud kaotusi ja annud täienduseks määratud kontingentidele vastava hariduse. Juba suvel 1915. a. oli asutatud „Suurtükiväe katsekommisjoni“ juures Kammersdorf'is mõõtekool, mis aga ei töötanud kuigi hästi, sest puudusid rindel kogemusi ammutanud õpetajad. Oktoobri kuus 1916. a. viidi kool üle Vahni ja selle ülemaks määrati kapten Kaiser. Mõõtekooli ülesandeks oli õpetada välja ohvitseri, allohvitseri ja sõdureid mõõtte alal. Peale selle olid samas kursused luureohvitseridele, lendurvaatlejatele ja suurtükiväe trigonometristidele. Erilist rõhku pandi seal suurtükiväe luuretehnilisele ja taktikalisele küljele kui ka luureorganiseerimisele. Seega kujunes see kool keskkohaks suurtükiväe lasketehniliste uuduste elluviimiseks.

Koordinaatvõrgu loomine rakettide abil manööversõjas.

Suurtükiväe vastu võitlemine manööversõjas on rippuv luure kiirusest ja täpsusest. Tundmata maaalal, kus käsitamiseks olid halvad kaardid, oli kitsendatud ka lennuki tegevus. Öösiine või päevane mõõte töö trigonomeetriliselt ettevalmistamata piirkonnas oli kuni 1916. a. alguseni täiesti võimatu. Siis leiutati uus mõõtesüsteemi loomise viis, mis võimaldas 3—8 tunni jooksul asuda süstemaatilisele mõõtetööle ka manööversõjas. Uus meetod oli järgmine:

Pärast mõõtepunkti luuret ja asumist punktidesse lasti järjekorras igast mõõtepunktist välja rida rakette, mida kõik teised punktid sälkisid. Seega saadi hulk kolmnurki, milleks olid mõõdetud kõik kolm nurka. Kauguste maastabi saamiseks lasti rakette ja mõõdeti nurki veel lähenduspunkti juures sisseseatud 500 m pikkusel „baasil“. Seega oligi saadud plaanmaterjal ja vastase patareide sälkimine võis sündida nagu positsioonisõjas.

Õhingute vaatluse toimetamine 100 km peale.

Suvel 1917. a. leiutati ballooni laskemeetod, mis sarnanes meetodile kõrguste mõõteplaani. On selge, et mõõtmiste arvutamisel võeti arvesse refraktsioon, sest kaugused balloonideni küünisid kuni 17 km. Kuna õhingute vaatlemine niisugustel kaugustel ei sünnitanud mingisuguseid raskusi, tehti katseid vaatlemiseks 55 ja 105 km peale; selleks tulistati 21 cm suurtükist (lendsüütaja granaadiga), kusjuures õhingute kõrgus oli vastavalt 1000 ja 2000 m. Kuna katse andis rahuldavaid tulemusi, taheti neid õpiseid kasutada ka laskmisel „Pariisi“ suurtükiga; sõja lõppemise jäi see kavatsus teostamata. Kuivõrt suurt organisatsiooni õhingute vaatlus niisugusele kaugusele nõuab, näitab alltoodud näide: 1. ja 2. VII 1918. a. toimetati kõige raskemate kaugelask-suurtükkidega (28 cm ja 17 cm kaliiber) kaugete märkide pommitamist. Kellamehhanismidega, laitmatult töötavate lendsüütajate õhingud olid öösi selgesti näha 42 km ja päeval hea

vaatluse juures kuni 30 km kauguseni. Seejuures aga olid ametis 12 mõõtepunkti, mis asetustid 52 km pikkusel rindel! Tuleb pidada silmas, et vaatluspunktid asusid patarei taga.

Õpiseid mõõtekomanodide kasutamiseks pärast kevadist pealetungi 1918. a.

Pärast läbimurde teostamist ja edasiliikumise ajal võis selgesti märgata täielikku süsteemitust luures. Eeskujulikult kokkukõlastatud positsioonisõja luurevõrk oli edasiliikumisega kärsenenud ja luure tsentraliseeritud juhtimist polnud võimalik läbiviia. Mõõtekomanodid olid kas täiesti unustatud, ei saanudki käske või liikumisabinõude puudusel pidid jääma kohale. Neis väeosis aga, kus aimati mõõtekomanodide suurt kasu ka pealetungil ja liikumisel, ja kus hoiti mõõtjaid alati ees, olid tulemused sootuks teised. Nii olid mõned mõõtekomanodid ühe pealetungi perioodi vältusel tegevusse rakendatud kuni kuus korda! Kus aga mõõtekomanodo tsentraliseeritud juhtimine puudus, haigutas tühjus luurevõrgus; iga diviisi komando töötas eraldi ega teatud midagi naabrist paremal ega vasakul. Oli juhuseid, kus kahe mõõtekomanodo lahenduspunkti vahelaugus oli 800 m ja ei teatud teineteisest midagi. Niisugune olukord pidi loomulikult mõjujuma halvavalt ka kogu pealetungile, sest puudus luure, mis oleks teinud kindlaks vastase suurtükiväe asetuse uuel vastupanuribal, pärast esimese vallutamist.

Kuigi 1918. a. kevadel oli üle 300 hekk- ja kõlarühma, polnud siiski reglementeeritud nende tsentraliseeritud juhtimine. Oli tarvis mitu mõõtekomanodit allutada ühele ülemale, kelle ülesandeks oleks olnud luuretoode koordineerimine. See oli aga raskesti läbiviidav, sest puudusid mõõte teenistuses täiel määral kompetentsed kindralstaabi ohvitserid, või vähemalt aukraadi poolest, selle alaga tuttavad, vanemad ohvitserid. Mõõtekomanodide ülemate seas leidusid ainult mõned, kes selle tööga oleksid saanud hakkama; teised, olles liig noored, ei saanud suruda läbi oma tahtmist vanemate diviisi- ja korpuse ülemate juures. Tavaliselt saadeti mõõtekomanodid pealetungil liig hilja lahingusse; diviiside vahetamisel või ümberpaigunemisel pidid kaasa minema ka mõõtekomanodid, kusjuures oli tavaliseks nähteks, et pikemat aega rindel viibinud meeskond pidi loovutama koha teisele, kes kogu luuretood pidi alustama otsast peale.

Pärast sakslaste suurt pealetungi 1918. a. kevadel kujunesid välja järgmised põhimõtted mõõtekomanodide kasutamiseks liikumisel:

- 1) Et saavutada suurimat tulemust väikseima arvu laskemoonaga, peab turmamine otsekohe järgnema vaadeldud eellaskmisele.
- 2) Parimaid tagajärgi saavutatakse siis, kui märgi tulistamist toimetatakse selle vaatluseabinõuga, mis tegi märgi kindlaks.
- 3) Kuna vaatluseta laskmise aluseks on plaan, ja kuna liikuvus sõjas on plaani ja selle aluse loomine seotud äärmiselt suurte raskustega, siis on selge, et niisuguse olukorras ei või juttugi olla täpsast vaatluseta laskmisest. Seepärast peab lasketehniline arenemine manööversõjas suunduma mitte vaatluseta, vaid vaadeldud laskmisele. Siinjuures ei tohi aga arvata, nagu olekski plaanlaskmine vaatluseta laskmine; ei — plaan (planšett) võimaldab just kergendada laskmist ka manööversõjas, kui vastava raioon on trigonomeetriliselt küllaldaselt ette val-

mistatud. 4) Koordinaatvõrgustiku loomine püstloodis üleslastud raketitega on tõendanud oma elujulisust. Vastase poolt pole tulnud ette takistusi, s. o. pole võetud tule alla kohti, kust raketid lasti. Mõõtmist alustati tavaliselt õhtul ja 3—8 tunni pärast oli kogu mõõte-süsteem vaatlusvalmis.

Mõõtekomandode organisatsioon. Armeed jagasid neile allutatud mõõtekomandod armee rindele, määrasid nende piirjooned, allutasid neid väekoondistele ja viimased — diviisidele. Igale diviisile oli määratud üks helkrühm; kõlarühme oli vähem ja need anti harilikult juurde mõnele helkrühmale, kes siis nimetati „suurtükiväe mõõtekomandoks“. Kui mõõtekomandosid oli vähe, töötas üks komando ka mitmele diviisile korraga. Diviisis allus mõõtekomando suurtükiväe ülemale, kusjuures lahenduspunkt pidi asuma viimase läheduses. Majanduslikult allusid nad ühele kohalisele väeosale.

Rahulistel rinnetel oli ühele helkrühmale määratud raiooni laius 15—20 km ja intensiivse tegevuse ajal 5—6 km. Seejuures pole tähtis rinde laius, vaid patareide arv, milledega komandod pidid töötama koos. Mõõtepunktide kaugus jalaväe eellinidest oli harilikult 2—5 km. Katkematuks tööks oli tarvilik, et mõõtekomandos oleksid alati töötamas 5—7 punkti. Vastase intensiivse tegevuse ajal suurendati mõõtepunktide arvu kuni 8—10, sest tihti tuli arvestada seda, et telefoni juhtme katkemise tõttu kuni 50% mõõtepunkte langes välja. Kõlamõõte rüh-

ma rinde laius oli 10—12 km, mõõtmise sügavus 8 km, kõlamõõte punkte oli 4, eelteatajaid 1—3. Mõõte süsteemid asetati ühteist tiibadel katvalt, nii et 100 km rindel asusid 40 kõlamõõte punkti ja 15 eelteatajat. Rahulikumatel rinnetel suurendati kõlamõõte punktide arvu kuueni ja rinde laiust kuni 20 km.

*

Suurtükiväe mõõteasjanduse tehnika on saavutanud teatud kõrgusejärgu ja selle edaspidist arenemist tuleb oodata organisatsioonilisel teel. On selge, et mõõteasjandusele lahingus peab andma aluse geodetilisi küsimusi taotlev asutis. Neist andmetest väljamõeldes alles võib asuda tööle suurtükiväe mõõteasjandus. Siin tuleb täpsalt piiritleda töid, mis kuuluvad ühele või teisele organile. Suurtükiväe mõõteasjandus areneb täiuslikuks ainult siis, kui selle allutamine ja juhtimine on otstarbekohane, kui on olemas küllalt tarvisminevat materjali ja liikumise abinõud. Tuleb alati pidada silmas, et mõõtekomandod ei tööta ainult suurtükiväe tarvis, vaid koguvad andmeid igasuguste nähete kohta lahingus. Kahtlemata on edasirühkivale jalaväele paremaks toeks otsustusevõimeline patarei ülem, kes järgneb jalaväele kannapeal ja silmapilkselt tulistab, kuhu tarvis; temale järgneb aga vähe aeglasemalt, kuid kindlalt teaduslik suurtükiväelane, kes otsib nii päeval kui öösi nägematut vaenlast füüsiliste ja matemaatiliste meetodide abil.

Üksikasju Port-Arturi kindluse kapituleerumisest Jaapanlastele aastal 1905.

Fr. Pau.

Hetkel, kui paljude pilgud huviga jälgivad sündmuste käiku Kauges-Idas, Mandžuurias, mis on kujunemas alaliseks huvide ristumiskohaks eluvõimsale Jaapanile ja tema naabritele, pole huvitusest tuletada meelde mõningaid iseloomustavaid episoode veerandsajandi eest sealsamas asetleidnud sündmustest.

Tookord, Vene—Jaapani sõja ajal, üheks tähelepanuväärivamaks sündmuseks oli Port-Arturi kindluse piiramine ja vallutamine, mitte ainult seepärast, et siin venelaste kaitsetegevus oli silmapaistev, vaid veel enam selle tõttu, et kindluse kapituleerimist hiljem hakati pidama enne-aegseks või koguni „äraandlikuks“, mis põhjustas kindluse kaitsjate vanemate ohvitseride, eesotsas kindral Stösseliga, sõjakohtu alla andmist.

Port-Arturi sadamalinn, Vene Kauge-Ida sõjalaevastiku baas ja kindlus asub teatavasti Liao-tungi poolsaare lõunapoolses tipus. Ta moodustab Kauge-Ida raudteeharu lõpupunkti. Poolsaar, millel asub linn ja sadam ning kindlustused, on umbes 60—70 km pikk ning umbes 30 km lai ning Liao-tungi suure-poolsaarega on ta ühenduses vaid 3 km laiuse kaela kaudu.

See punkt, mille sattumine venelaste kätte pärast seda, kui jaapanlased (1894) olid ta ära võtnud hiinlastelt, oli sõja puhkemise peamiseks põhjuseks ning leidis jaapanlaste tähelepanu

kohe sõja algades; ta sai korduvate kallaletungide osaliseks mere poolt, kuna maapoolt tema vastu võeti ette pealetung, mis venelaste kindlustuste ees kujunes pikaldaseks ja jaapanlastelt suuri ohvreid nõudvaks piiramiseks.

Juunikuul 1904 (sõda algas veebruaris), kuna jaapanlastele olid saanud selgeks kindluse vallutamise seotud raskused, maabus eriline seks otstarbeks määratud kindral Nogi armee ning algas pealetung.

Juulikuu lõpul, rea ägedate lahingute järele, jaapanlased olid jõudnud läbimurda vaid välimiste kindlustuste ribast, mida venelased olid kiires korras ehitanud oma päris-kindlustuste ette. Kindral Nogi, olles mitte küllalt informeeritud venelaste garnisoni suurusest ega ka kindlustuste iseloomust, otsustas asuda üldisele rünnakule, mis algas 19. augustil pommitamisega ning millele 21.—1. järgnes üldine pealetung. Kuid venelaste visa vastupanu ja ägedate vastukallaletungide tõttu see pealetung kuu lõpuks vaibus ilma nimetamisväärsete tagajärgedeta, tuues vaid suuri kaotusi jaapanlastele. Operatsiooni algusest kindral Nogi armee oli kaotanud juba 15000 meest.

See sundis jaapanlasi meetodilisele piiramisele ning oma jõudude, eriti piiramissuurtükiväe alal, täiendamisele.

Kui sõdurid söövad portselan-nõudest. —

„Portselan-vaagna lõhkumise eest pean feilt kinni 6 kuu palga.“

26. oktoobril algas teine üldine pealetung, mis samuti vaheldus venelaste vastukallaletungidega ning ei aidanud jaapanlasi kuigi palju ligemale eesmärgile.

Samal ajal jaapanlaste üldine olukord ähvardas halveneda, sest kindral Kuropatkini väed põhjapool olid uuesti koondunud, ning juba oktoobri keskel oli Liibavist lahkunud Vene Baltimere laevastik, eesmärgiga ilmuda Kaugesse-Itta. Marssal Oyama nõudis kiiret võitu Port-Arturi all. Kindral Nogi armee suurendati 100.000 meheni ning novembri lõpul asuti kolmandale otsustavale pealetungile. Juba teisel päeval tõusid kaotused 12.000 meheni ning venelaste kuulipildujate-tuli traat-tõkete ees ning üldine äge vastupanu sundisid pealetungi katkestama.

Kuid edasilükata kogu ettevõtet ei lubanud üldine olukord. Olles katsetanud kõikide punktide ees, lõpuks pöörati kogu kallaletungi raskus n.n. 203-m kõrgendiku vastu, mis domineeris teiste kohtade üle.

Selle kindlustuse vastu koondati massiline suurtükiväe tuli ja muud abinõud ning 5. detsembril õnnestus seda kindlustust vallutada.

See kujunes piiramise pöördepunktiks. Pärast 203-m kõrgendiku vallutamist jaapani suurtükivägi võis edukalt tulistada kõiki muid kindlustusi, muu seas ka sadamas seisvat sõjalaevastikku, ning sest ajast peale hakkab venelaste kaitse-rinne rebenema. Kindlustused langesid üksteise järele jaapanlaste kätte, kuigi igalpool ägeda vastupanu järele ja suurte kaotustega pealetungijaile.

Detsembril lõpupoole venelased astusid läbi-äärkimistesse allaandmise asjus, ning jaanuari

esimeste päevade kestel anti kindlus jaapanlastele üle. Vene Baltimere laevastikku kohtas Port-Arturi langemise teade Madagaskari saarel.

Kindluse kapituleerumist seatakse ühendusse kaitse „hinge“ kindral Kondratenko surmaga, kes langes 15. detsembril, kuna kindluse esialgselt garnisonist (47.000) oli veel alles 24.000 ühes kergelt haavatutega ning peale selle 15.000 haavatut ja haiget. Samuti ka toidumoonana ning varustuse tagavarad olid küllaldased, nagu seda näitavad üleandmise puhul koostatud sõjamaterjalide nimestikud, mis põhjustaski kaitsjate sõjakohtu kätte andmist enneaegse allaandmise pärast.

Niisugune oli üldjoontes operatsiooni käik, mille järellugu on küllaltki romantiline, et sellel peatuda üksikasjalikumalt. Nimelt, pärast allaandmist leidis aset kahe vastase, võitja ja võidetu kokkusaamine ühise sõbraliku koosviibimise näol, millest võtsid osa ka nende ligemad abilised.

Huvitav on selle episoodi kirjeldust jälgida jaapani kaasaegse ingliskeelse perioodilise väljaande „The Russo—Japanese War“ veergudel (Märts, 1905), milline esitab selle „täieliku ametliku kirjeldusena“ järgnevalt:

Nogi ja Stösseli intervjuu.

2. jaanuaril kl. 1115 kindral Nogi sai telegrammi markii Yamagata'lt, milles teatati keisri soovist, et kindral Stösseliga vahva kaitse tunnustuseks tuleb käsutada kõigi sõjaväeliste auavaldustega.

See teade saadeti 3. jaanuaril kapten Tsu-

mulikult peab suurt lugu hobustest. Minule need loomad eriti meeldivad, ning ma pean neid oma perekonna liigeteks. Viimasel suvel ma kaotasin oma lemmik-ratsu. Ta oli ühe Jaapani-Hiina sõjast kaasatoodud hobuse järeltulija, kes oli kaks korda mürsu kildudest haavatud. Looma kaotus kurvastas mind väga ning kaua tundsin temast suurt puudust. Seliepärast tunnen kaasa Teie hoolitsusele Teie ratsu suhtes. Kuigi ma ei saa teda vastu võtta vahetult Teilt, kuid edaspidi omandan ta kindlasti ning kingin talle parima hoolitsuse. Palun olla selles kindel."

Kindral Stössel: „Vaatamata üleandmise toimingule, ma olen rõõmus, kui hobune lõpuks siiski satub Teie enese kätte.“

Kindral Nogi märkis ära, et paljude venelaste hauad on maad mööda laialipillatud ning et neid tuleks kokkukoguda ja ühes kohas mulda sängitada.

Kindral Stössel tänas kindral Nogi't kavatsuse eest ning teatas, et edelapool Tungchikuashani Põhja fordist asub „Romani“ (?) küngas, mis on nii nimetatud kindral Kondratenko mälestuseks. Sellel küngal on maetud kindral ühes oma kaaslastega, kokku kaheksa, kes said surma ühest jaapani mürsust, mis tabas Põhja forti. Seepärast, ta loodab, et nende ohvitseride hauad jäävad puutumata.

Kindral Nogi lubas, et see teostub.

Pärast seda kindral Stössel mainis, et Põhja-Hiina sõja ajal 1900. a. ta on koos tegutsenud kadunud kindral parun Yamaguchi'ga, kindralmajor Fukushima'ga ning teiste jaapani ohvitseridega, ning seepärast oli täiesti teadlik jaapani vägede võitlusevõimest. Ta avaldas kahetsust, et Jaapani ja Venemaa vahel on aset leidnud kokkupõrge, kuid avaldas lootust, et mõlemad rahvad ligemas tulevikus saavad liitlasteks.

Kindral Nogi märkis huumoriga, et kui kindral Stösseli soov peaks täituma, siis liiduväed omaksid üsna omapärase väljanägemise, kuna venelased kasvult on silmapaistvalt suured, jaapanlased sellevastu aga väikese kehakasvuga. Siiski, lisas kindral, jaapani väed, vaatamata nende kasvule, on üsna tugevad ja jõudsad. See vaade leidis kindral Stösselilt sooja tunnustuse.

Kindral Nogi ütles, et pärast sõja lõppu tema uuesti heameelel kohtaks kindral Stösselit, ning avaldas lootust, et rahu peagi seatakse jalule.

Pärast seda pakuti tiffinit¹⁾, millele järgnes päevapildistamine sündmuse jäädvustamiseks. Selle järgi laskis kindral Stössel ühel oma staabi-ohvitseril tuua hobuse, mida ta oli lubanud kinkida kindral Nogi'le. Kindral Stössel istus sadulasse ning pärast palus sedasama katsuda ka

kindral Nogi'l. Kl. 1320 toimus lahkumine, ning mõlemad kindralid sõitsid tagasi oma asukohtadesse. Enne lahkumist kindral Nogi märkas aumärki kindral Stösseli käskjala rinnal ning küsis sellelt, mil puhul ta selle saanud. Käskjalg tervitas ning vastas kindral Stösseli kaudu, et see aumärk annetati temale bokserite mässu ajal.

Kapten Tsunoda, üks jaapani staabi-ohvitseridest, saatis kindral Stösselit kuni vene laagri. Jõudes Sungshushani ford juures lagedale väljale, kindral Stössel veel kord demonstreeris kapten Tsunoda'le oma hobuse häid omadusi galopeerides mitu korda üle välja, ning paludes oma muljet edasi anda kindral Nogi'le.

Jõudes tagasi oma peakorterisse, kindral Stössel avaldas südamlõikku tänu kindral Nogi'le ning ütles kapten Tsunoda'le, et kuigi ta kindral Nogi't nägi esmakordselt, tal oli tundmus, nagu oleks ta kohanud vana sõpra. Edasi seletas kindral Stössel, et kindral Nogi on hiilgavamaid ohvitseri, ning et midagi ei võiks olla meeldivam „kui teenida säärase väljapaistva juhi all.

Üks vene staabi-ohvitseridest mainis, et kindral Nogi on väejuhi ülim tüüp, omades vahvuse, väärikuse ja lahkuse, ning et ta mõnes suhtes sarnanes kindral Stösselile.

See kirjeldus nii sisult kui stiililt iseloomustab jaapanlasi. Ta esitab meile jaapanlasi tsiviliseeritud inimestena, kes sõjapidamises oskavad näha mitte vaid „tapmist“ tapmise enese pärast, vaid mõistavad teda kui poliitilise võistluse ägedamat faasi, teatud eesmärgi saavutamise viimast abinõu.

See episood iseloomustab ka sõda, kui ühiskondlikku nähet. Ning iseloomustab teda sellest küljest, mis tavalisele vaatlejale tihti jääb tähelepanematuks, ning võib olla, isegi paistab mõistmatuna: milleks, küsime, võitlus elu ja surma peale, kui see nii kergesti võib vahelduda vastaste sõbraliku koosviibimisega?

Sõda on vaid ühiskondlikes vahekordades valitseva olukorra paratamatu järeldus, ta on selle olukorra lahenedmine, tekkinud pingete tasakaalustumine.

Ühtlasi ta on akt, mis suurimal määral tõstab esile üle kõigi pisihuvide ühiskondlikud huvid, nõudes eranditult kõigi erahuvide tingimusteta alistumist neile üldistele huvidele.

Ta on kui äikese-hoog, mis ilmub silmapiirile ähvardavana ja kohutavana, mis süütab, lõhub, rebib ja ujutab, kuid selle juures siiski elustab ja kasvatab. Tema olemus on kuidagi sarnane jalgpallivõistlusele, kus pärast ägedat võistlust võitjad ja kaotajad ühes tervete ja vigastutega hüüavad üksteisele vastastikku „elagu“.

¹⁾ Teat. jook.

Iga söök

meie suurveski värsketest kaerahelvetest lisab jõudu ja tervist.

Ostke juba täna...

J. PUHK & POJAD.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus. Kas ohvitseride teenistusekäigu seadluse § 184 p. 2 põhjal ravimiseks kuni 6 kuud antud puhkuse ajal ohvitser on õigustatud saama edasi palka?

Vastus. Uue kaitseväge palgaseadluse eelnõu järgi, mille kinnitamist Vabariigi Valitsuse poolt on loota lähematel päevadel, makstakse tervisparanduslikule puhkusele lubatud ohvitserile esimese kahe kuu jooksul palk täiel määral ja järgnevate kuude jooksul kuni kuue kuu möödumiseni — $\frac{2}{3}$ palka. Eelnõu kinnitamise juhul Vabariigi Valitsuse poolt hakkab seadlus maksma tagant järgi 2. novembrist 1931. a., s. o. päevast, millal hakkas maksma uus ohvitseride teenistusekäigu seadlus.

2. Küsimus. Kas ohvitser on õigustatud saama läkitamise päevaraha juhul, kui tema ohvitseride teenistusekäigu seadluse § 152 p. 4 põhjal oli 35 päeva jooksul läkitatud omast väeosast teise garnisoni ajutiseks teenimiseks teises väeosas?

Vastus. On õigustatud saama Riigiteenijate ametisõitude tasu seaduse § 1 („R. T.“ nr. 54 — 1927) ja § 9 („R. T.“ 113 — 1921) põhjal, mis näeb ette päevarahade maksmist läkitamise puhul teenistuse huvides erakordsete ülesannete täitmiseks alalisest teenistusekohast vähemalt 5 kilomeetri kaugusele, kusjuures läkitamine ei või kesta üle 45 päeva.

3. Küsimus. Kas maksvate seadluste järgi on võimaldatud kaadri ohvitseride ettevalmistamise kursuse lõpetamine eksterminina?

Vastus. Maksva ohvitseride teenistusekäigu seadluse („R. T.“ nr. 85 — 1931) §§ 25 ja 26 järgi võib nooremleitnandiks kaadriohvitseri õigustega ülendada peale Sõjakooli kasvandikkude ka eksterne, kes on sooritanud katsed ja läbi teinud vastava praktika Sõjakooli täieliku kursuse kavade ulatuses ning on tunnustatud ohvitseri kutse vääriliseks ülemuse poolt. Eksternina lubatakse ohvitseri eksamile ainult neid, kes vastavad Sõjakooli vastuvõtmise tingimustele, väljaarvatud vanaduse määr, mis nende kohta ei ole maksev, ja ohvitseri eksami võivad nad õiendada ainult kolm korda. Sõjakooli vastuvõtmise tingimused on ettenähtud Ohvitseride ettevalmistamise seadluses („R. T.“ nr. 71 — 1930).

4. Küsimus. Kas vallalise üleajateenija ema loetakse tema perekonna liikmeks toetuste ja abirahade saamise mõttes juhul, kui ema elab tema juures ja on tema ülalpi-

damisel, on üle 60 a. vana ja haige ning kui temal teisi lapsi, oma varandust ega sissetulekuid ei ole?

Vastus. Kuigi ema, kes tegelikult elab oma poja — üleajateenija juures ja selle ülalpidamisel, on faktiliselt poja perekonna liige, kuid maksvate seaduste järgi ei loo see asjaolu üleajateenijale (samuti ohvitserile) õiguse saada abirahasid ja toetusi ema pealt. Kõne alla võivad tulla: perekonna abiraha ema pealt, riigi kulul arstiabi andmine emale ja toetuse maksmine ema surma korral. Perekonna abiraha seaduse § 1 põhjal („R. T.“ nr. 53 — 1927) makstakse perekonna abiraha ainult riigiteenija või kaitseväelase laste pealt. Haiguse korral kindlustamise määruste § 2 põhjal („R. T.“ nr. 26/27 — 1920 ja „R. T.“ nr. 123 — 1922) antakse riigiteenijatele ja nende perekondadele arstiabi ja toetust haiguse ja surma korral, kuid perekonna liikmeks loetakse nende määruste järgi ainult riigiteenija abikaasa ja lihased lapsed. Sellega ei näe maksvad seadused ette toetuste ja abirahade maksmist kaitseväelastele nende ülalpidamisel olevate vanemate pealt, kuigi viimased on varanduseta ja tegelikult töö võimetud.

5. Küsimus. Mis aja jooksul saab kodanik tagasi Riigikogu valimisel hääleõiguse, kui ta rahukohtuniku poolt on varguses süüdlaseks mõistetud, kuid karistuse kandmisest vabastatud tingimusi, kui ta kolme aasta jooksul kohtu otsuse päevast arvates ei pane toime uusi süütegusi?

Vastus. Riigikogu valimise, rahvahäälendamise ja rahvaalgatamise seaduse („R. T.“ nr. 16 — 1926) § 4 põhjal jäävad hääleõigusest ilma kodanikud, kes on süüdlaseks mõistetud varguses — kolme aasta jooksul pärast karistuseaja lõppu. Sellest tuleb järeldada, et kui kodanik on kohtu otsusega varguse eest määratud karistusest vabastatud tingimusi, et ta 3 aasta jooksul ei pane toime uusi süütegusi ja kui ta seda tingimust on täitnud, siis saab ta hääleõiguse tagasi pärast kolme aasta möödumist kohtuotsuse tegemise päevast, sest alles kolme aasta möödumisel selgub, kas tingimusi määratud karistus jääb kandmata või mitte.

6. Küsimus. Kas üleajateenija, kes on üleajateenistuses vahetpidamata 1920. a. alates ja kellele makseti 1930. a. ühekordne lisatasu 10 a. vahetpidamata teenistuse eest, arvates 10 aasta perioodi alguseks tegelikult üleajateenistusse astumise päeva 1920. a., kuid kellele kolmeaastase vahetpidamata tee-

nistuse eest lisatasu maksmisel kolmeaastaste perioodide alguseks on arvatud 7. mai 1931. a., on õigustatud nõudma järjekorras oleva kolmeaastase vahetpidamata teenistuse lisatasu juba kahe aasta möödumisel peale viimast maksmist, arvestades ka kolmeaastaste perioodide alguseks tegelik teenistusse astumise päev 1920. aastal?

Vastus: Eitav, sest lisatasu nõudmise õigus mitte arvesse võetud ühe aasta eest tekis 1923. a. ja on seega Sõjav. seadl. 19. raam. § 8 põhjal aegunud. Selle paragrahvi järgi aeguvad kõik kaitseväelastele väljamaksmata jäänud teenistuse tasude nõudmise õigused ühe aasta jooksul, arvates õiguse tekkimise päevast. — a —

Kaitseväe elu.

Valimiste tulemusi ohvitseridekogudes.

I. Varustusvalitsuses:

O. K. J. esimees — mjr K. Tiitso, liikmed — majorid J. Org ja J. Ostrat ja ltn. E. Lübek. Kandidaadid — mjr F. Kuhlberg ja kol.-ltn. K. Kruum.

Revisjoni komisjoni liikmed — kv. ametnikud J. Hoffmann, V. Lepberg ja A. Uster. Kandidaadid — kv. ametnikud E. Tohver ja J. Kaus.

II. Aegnasaare komandantuuris:

O. K. J. esimees — kapt. V. Brockner, liikmed — kaptenid N. Mednis ja J. Pöder ja ltn. A. Haasman. Kandidaadid leitnandid Pau ja Brückel.

Revisjoni komisjoni liikmed — ltn. K. Viil, n.-ltn. J. Kibena ja kv. am. J. Miller. Kandidaadid — ltn. E. Loo-rits ja n.-ltn. A. Silmato.

III. Scouts üks. jal. pataljonis:

O. K. J. esimees — kapten Takel, liikmed — kaptenid Vall, Süllaots ja Hein. Kandidaadid — ltn. Gruno ja n.-ltn. Elken.

Revisjoni komisjoni liikmed — mjr Pinding, kapt. Tamm ja ltn. Rostok. Kandidaadid — kapt. Pek ja n.-ltn. Brinkmann.

IV. 1. suurtükiväe gruppis:

O. K. J. esimees — kapten Rubach, liikmed — kpt. Amberg ja leitnandid Kiviväli ja Randmer. Kandidaadid — ltn. Pajo ja ltn. Oksenberg.

Revisjoni komisjoni liikmed — mjr Jegorov, kv. ametnikud Aren ja Verev. Kandidaadid — leitnandid Rohmets ja Kangur.

V. Mereväes:

O. K. J. esimees — mer. kpt. R. Borgmann, liikmed — v.-leitnandid Sandbank, B. Linneberg ja Lukas. Kan-

didaadid — van.-ltn. Pontak ja kpt.-mjr Strobel.

Revisjoni komisjoni liikmed — kv. ametnikud Raabe, Metsapa ja Treiberg. Kandidaadid — leitnandid Vel-lij ja Rank.

VI. Kalevi üks. jal. pataljonis:

O. K. J. esimees — kapten Hansen, liikmed — san.-ltn. Kallas, leitnandid Peterson ja Persidsky. Kandidaadid — kaptenid Veidenstrauch ja Kendra.

Revisjoni komisjoni liikmed — kv. am. Luik, kaptenid Aro ja Temant. Kandidaadid — kpt. Lest ja ltn. Elstein.

Pärnu õhuasjanduse Ühing.

Pärnu õhuasjanduse ühing pidas 13. märtsil s. a. Pärnu maleva õppesaalis korralist peakoosolekut.

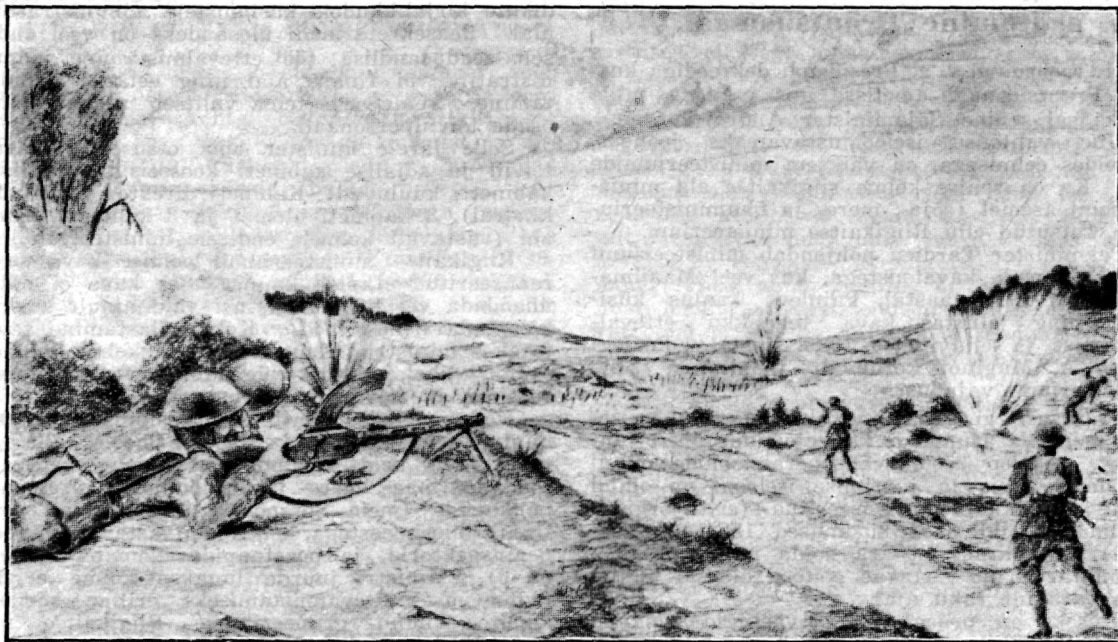
Koosoleku avas lühikese kõnega ajutise juhatuse esimees linnapea O. Kask. Koosoleku juhatajaks valiti J. Jakobson ja protokollijaks V. Vanatoa. O. Kask'i poolt antud tegevuse aruandest selgus, et ühingu liikmeks on senini 91 isikut vastu võetud. Piiratud ainelistel võimalustel juures on ajutine juhatuse pidanud piirduma peasjalikult selgitusetööga gaasiasjanduse alal ja gaasikaitse vahendite propageerimisega, milleks on korraldatud rida loenguid kaitseväe gaasiasjanduse instruktorite poolt. Eelseisvaks tegevusekavaks märgib esimees ära lennupäeva korraldamise eeloleval suvel kaitseväe lendurite kaasabil ja eeltööde tegemise ja kava koostamise aerodroomi asutamiseks Pärnus. Ühing püüab aidata, et asjast huvitatud liikmed pääseks kursustele aviomotoristi ja lenduri kutse omandamiseks. Erilist rõhku tahab ühing panna gaasiasjandusele, milleks gaasihädaohu selgitamiseks ja gaasikaitse vahendite demonstreerimiseks korraldatakse loenguid Pärnus ja Pärnumaa rahvarikkamates keskkohades.

Järgnevatel valimistel valiti 3 aastaks juhatuse: linnapea O. Kask, garnisoniülem kolonel V. Trossi, kapten J. Jako, linna maleva pealiku abi J. Jakobson, maavalitsuse esimees J. Markson ja linna maleva sekretär V. Vanatoa. Revisjonikomisjoni valiti härrad Peterson, Kalev ja Frosch.

Ühel häälel otsustati astuda õhuasjanduse ühingute Liidu liikmeks. E—dt.

2. diviisi rändauhindade jooniseid.

(Vähendatud kujul.)

Nende joonistega kaunistatud rändauhinnad antakse diviisi ülemalt parimale väeosale laskmises A klassis kk (ülemine) ja rk (kõrval) aladel.

Väeosadel tuleb kaitsta rändauhindu kaks korda järjest või kolm korda vaheldamisi.

Mõlemate rändauhindade jooniste — graveerituna hõbeplaatidele, millised asetatud puust kilpidele — ülemise poole pildid on ühesugused ja kujutavad sümbolina: „Situs, kohusetunne ja meisterlik tuli viivad võidule!“ Pildi idee on võetud inglise kunstniku Wallconsins'i kuulsast maalist: „Vabadus ja Iseseisvus.“

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Riigikaitse ministeeriumi asutamine Prantsusmaal.

21. veebruaril s. a. Presidendi dekreediga kutsuti Prantsusmaal ametisse uus valitsus, mille juhiks sai senine Sõjaminister André Tardieu.

Uue valitsuse iseloomustavamaks jooneks, võrreldes eelmisega, on väiksem ministeeriumide arv. Ka on senise kolme riigikaitse ala ministeeriumi asemel (sõja-, mere- ja õhuministeeriumid) kutsutud ellu Riigikaitse ministeerium.

Peaminister Tardieu põhjendab ministeeriumi loomist vanade kavatsustega, kus veel Maailmasõja ajal, 1917. aastal, Painlevé kaalus küsimust ning alustas kava tegelikku ettevalmistamist ja elluviimist 1925. aastal. Pealegi olevat A. Maginot korduvalt toonitanud selle ministeeriumi vajadust.

Prantsuse geograafiline olukord vajab siserigi, mere- ja asumaade kaitsejõudude ühist juhtimist. Ajaloo kestel välisoperatsioonide puhul vägede koosseis ja juhtimise iseloom on olnud alati juhuslikud, improviseeritud (eriti organisatsioonid olid need küsimused 1854—55 aastatel). Seepärast, et ära hoida improvisatsiooni, on tarvis, et vastavad eeltööd oleksid tehtud juba varakult rahu ajal.

Teiseks on praegu kõik väeliigid omanud keerukaid tehnilisi võitlusevahendeid, mis on võrdlemisi kallid. Sellest tingitud eelarve suurenenine nõuab tungivalt, et need tehnilised küsimused oleksid tsentraliseeritud.

Rahvusvahelises elus on Prantsusmaa alati loobunud kokkulepetest, mis on püüdnud piirata või käsitada ainult ühte liiki kaitsejõude (Prantsusmaa pole ühinenud merekonverentside otsustega), toonitades, et üksiku maa riigikaitset iseloomustab tema kõigi vägede kompleks. Nii peaks Prantsusmaa ka oma kodus olema loogiline ja siduma kõik riigikaitse abinõud ühte.

Uus Riigikaitse minister F. Pietri seletas ajakirjanikkudele, et uue ministeeriumi päämiseks ülesandeks on igasuguse riigikaitse tegevuse kokkukõlastamine ja kokkuhoiu võimaluste leidmine. Minister ütles, et tuleb kaotada olukord, kus kolm ministeeriumi turul üksteisega võistleksid, ostes näiteks toitu ja riietust erihindadega j. n. e.

25. veebruaril Vabariigi President Riigikaitse ministri ettepanekul avaldas esimesed dekreedid ministeeriumi korraldamise alal. Oma motiivides minister muu seas tõendas, et valitsus on esitanud Parlamendile tarvilikud seaduste eelnõud ministeeriumi organisatsiooni alal. Nende ettepanekute sisu pole veel teada.

President oma esimese dekreediga määras kindlaks ministeeriumi Peasekretäri funktsioonid. Analooiliselt senisele korrale kolmes ministeeriumis uue ministeeriumi Peasekretär on ministeeriumi administratsiooni ülem. Tema kirjutab alla ministri eest ja peab kirjavahetust Riigi

nõukoguga, annab kirjalikke vastusi rahvasaadikute kirjalikkudele küsimustele administratiiv-alal. Peasekretäriaadi ülesandeks on veel endiselt seadusandlase töö ettevalmistamine administratiiv või finans alal ning eelarve valmistamine. Peale selle tema valitseb ministeeriumi osade tsiviilpersonaali.

Selle järele minister oma otsusega määras tsiviil ja sõjalise kabineti koosseisu. Sõjalisse kabinetti kuuluvad: Kabineti direktor (brigaadikindral), 3 kabineti ülemat ja 3 kabineti ülema abi (vastavalt kolmele endisele ministeeriumile).

Riigikaitse ministeeriumi loomise kava saab realiseeritud etapide kaupa. See kava ei püüa ühendada või liita teenistusi vaid ainult kokkukõlastada nende tööd. Kokkukõlastamine teostatatakse ministri üldautoriteedi all kolme juhtiva organi vahel, mis on: vägede juhatus, administratsioon ja relvastus (varustus).

Kõik vägede juhtimise küsimused jäävad ministri otskohele ja isiklike hoole alla ja tema saab neid küsimusi käsitleda vastavate jõudude (maa-, mere- ja õhujõudude) kõrgemate nõukogude (meie Sõjanõukogule vastavad asutised) abiesimeestega, kelleks on vastavate vägede peainspektorid, ja peastaabide ülematega (need on 3). Ministri juurde luuakse kolme eriväe üldtegevuse ettevalmistamiseks eriline kõrgem komitee, kuhu grupeeritakse Riigikaitse ministri eesistumisel rida kindraleid ja admirale.

Riigikaitse ministeeriumi alamsekretäridest (ministri abidest):

— üks juhib ministeeriumi administratsiooni kasutada oleva eelarve ressursse ja

— teine kokkukõlastab ja ühtlustab materjalosa valmistamist nii rahuaja nõuete, kui ka mobilisatsiooni vajaduste rahuldamiseks, silmaspidades vägede juhatuste nõudmisi. Tema tegevus suunatakse nende teenistuste tehniliste alade peale, millest olenevad valmistamised ja ehitamised. Tema juurde luuakse tehniline komitee vastavatest teenistuste direktoritest ja vägede juhatuste esindajatest.

Säärane üldorganisatsioon peaks täielikult rahuldama maa-, mere- ja õhujõudude traditsiooni ja iseloomu.

Tardieu valitsuse korraldusel Riigikaitse ministeeriumi loomise alal on kooskõlas Sõjaministeeriumi eelarve aruandja väidetega Saadikutekojas. Tema kõneleb oma esitises samuti ühendatud administratsioonist, sõjaaegsele relvastuse ministeeriumile vastava asutise tarvidusest ja vägede üldjuhtimisest (kolme peastaabi alalejätmisega endisel kujul).

Prantsuse ajakirjandus võimalikkude eksisammude ärahooldamiseks soovib valitsusele uue ministeeriumi korraldamisel enne lõpulikkude otsuste võtmist küsimusi põhjalikult kaaluda ja uurida.

Näib, et uue ministeeriumi lõpuliku organisatsiooni kindlaksmääramine jääb kevadel valitava uue Parlamendi hooleks.

A. N.

KULLASEPA-, KELLA- JA KRISTALLASJADE ÄRI
TH. GRÜHN & Ko.

HARJU 28

TALLINN

TEL. 436-03

Sõjakirjandust.

INGLISMAA.

„THE ROYAL TANK CORPS JOURNAL“.

Käesoleva aasta jaanuarikuu number toob mõningaid andmeid üldse Vene sõjaväe ja eriti lahingumasinate kohta. Nähtavasti artikli autor on pikemat aega vene sõjaväe uurinud ja annab selle kohta kaunis täpsad ja huvitavad andmed. Nagu nendest näha, on praegu Venemaa sõjaline elavjõudude tagavara umbes 21.000.000 meest, kelledest suur hulk kaunis hea sõjalise ettevalmistuse saanud. Kogu tegeva sõjaväe suurus ulatub kuni 1.113.000 meheni. Nendest 514.000 välivägesid, 15.000 õhujõude, 70.000 G. P. U. piirivalvet, 50.000 G. P. U. žandarme, 60.000 G. P. U. vangivahti, 150.000 raudtee ja teistes tehnilistes väeosades, ülejäänud arv mitmesugustes teistes väeliikides. G. P. U. väeosad on koondatud rügementidesse, pataljonidesse ja kompanitesse. Seega antud neile sõjaväeline organisatsioon, mille tõttu nad moodustavad sõjakorral kaunis hästi ettevalmistatud sõjaväe. Ettevalmistatud reserv on umbes 4.528.000. Üks kümnendik käib sellest reservist iga aasta kordamisõppustel. Peale selle annavad mitmesugused seltsid ja organisatsioonid (töölisklubid, skaudid, komsomolid j. n. e.) oma liigetele küllaldase sõjalise ettevalmistuse. Nii-suguste inimeste arv ulatub umbes kuni 4.000.000. Peale selle on veel erilised G. P. U. osad vastu-revolutsiooni vastu võitlemiseks. Kogu sõjavägi on koondatud korpustesse ja diviisidesse. Igas jafaväe diviisis sõja ajal umbes 14.000 ja ratsaväe diviisis 7.000 meest. Korpused ja diviisid rahuajal alluvad sõjaväeringkondadele. Neid ringkondi on 8 + üks kauge-ida armee. Ringkonnad on järgmised: Leningradi, Valge-Vene (Minski), Ukraina, Volga, Põhja-Kaukasuse, Siberi, Kesk-Aasia ja Kasakate. Sõjavägede mobilisatsiooniks ja koondamiseks on ette nähtud 10 päeva. Mõistagi on see mõeldav lääneriinidele koondamiseks.

Moraal vene väes olevat väga mitmesugune ja kõikuv. Olevat väeosi, kus on kõrge moraal, olevat ka neid, mis vajavad alalist järelevat. Juhtide ettevalmistus olevat üldiselt võrdlemisi nõrk. Tulevikus muutuvat asi veelgi, kui vanemad vilunud juhid ära lähevad sõjaväest. Praegu on veel vene sõjaväes kaunis suur hulk vanemaid ohvitseri, kellel suurel lahingukogemusel Maailmasõjast. Vaatamata igasugustele soodustustele ja abinõudele nende ohvitseride sõjaväes hoidmiseks, kahaneb nende arv järjekindlalt. See sünnitab enamlastele, mõistagi, muret. Autor ei soovita otsustada vene sõjaväe üle nende vägede järele, mis Moskvas näidatakse välismaalastele, sest need on näitamiseks välja valitud. Et sõjaväe ettevalmistuse üldist tasapinda tõsta, teevad venelased äärmiselt suuri jõupingutusi. Suuremaid raskusi sünnitab eriväelike juhtide ettevalmistamine. Siinkohal olgu tähendatud, et punaarmee on eriti suur puudus vanematest tehniliste vägede juhtidest. Neil on täieline arusaamine, et sõjaväe eriliikide juhte ei saa ettevalmistada üle öö, vaid see nõuab aastaid. Nii-sugusele otsusele tulid nad peale kurvade kogemuste. Olid ju neil ajad, kus hädasunnil tuli juhte määrata teatud kohtadele, vaatamata sellele, kuivõrt nad omal erialal

olid ettevalmistatud. Mõistagi, olid tagajärjed äärmiselt negatiivsed. Väeosas lagunes materjalosa, distsipliin ja moraal. Ei aidanud ei karistused ei isegi mahalaskmised, sest inimeselt ei saa ju seda nõuda, mida ta ei oska. Sõjaväes eriliikide juhtideks võivad olla ainult head eriteadlased, suurte pikaaja kogemustega. Nii-suguseid juhte on vene väes võrdlemisi vähe. Nende arvu suurendamiseks näevad nad heameelega oma teenistuses isegi neid, kes omal ajal olid nende verivaenlased. Nad järjekindlalt meelitavad neid oma juure. Oleks ekslik arvata, et venelaste jõupingutused tagajärgi ei anna. Juba nüüd, lugedes eriliikide ajakirjandust, leidub seal artikleid, mis näitavad, et autorid omal erialal on küllaldaste teadmistega mehed. Igatahes ei tuleks venelaste pinevat tööd alahinnata.

Eriti suure pinevusega töötavad venelased soomusjõudude arendamise ja juhtide ettevalmistuse kallal. Esimesed tankid said enamlast Denikini ja Frangeli käest. Need olid inglise tankid MV ja Medium A ning prantsuse Renault ja St. Chamondi tankid. Nende arv ei ületanud igatahes 70—80. Palju venelastel praegu tanke on, ei või kindlasti ütelda, autor arvab, et mitte vähem kui viis rügementi. Saades tankide eeskujul, algasid venelased neid kohe ehitama. Ilmus niinimetatud Vene tüüp Renault-Russki, vähese erinevusega harilikust Renault tankist. Kui palju neid ehitatud, on teadmata. Olgu tähendatud, et venelased jälgivad äärmise tähelepanekuga tankide arenemist teistes sõjavägedes. Kui ilmub tankide tüüp, mis üldist huvi pakub, ostavad nad omale selle kohe mudeliks ja katuvad selle järgi ise neid valmistada. Nii on nad omale muretsenud 20 Garden-Loyd Mark VI, 40 Vickersi Mark II, 1 Fiati ja 2 uut Ameerika Christie tanki, Fiati, Vickersi ja Garden-Loyd tankide järgi ehitavad venelased juba omi. Peale selle on venelastel konstrueeritud omad tankid. Need oleks rasked 80-tonnilised, kerged MS ja KH tüübid. 80-tonnilisi tanke on juba sõjaväes 10. Tank väliselt sarnaneb inglise tankile MV. Ta on relvastatud kahe 3" suurtükiga ja 4 kuulipildujaga. Soomuse paksus 0,5—1,75 tolli, meeskond 12 meest ja liikumise kiirus 8 miili tunnis. Vene kerged tankid sarnanevad prantsuse Renault tankidele. Nad on veidi suuremad ja suurema lasketorniga. Tank on relvastatud ühe 37 mm suurtükiga ja 4 kuulipildujaga. Tankide arvu ja omaduste kohta täpsamad andmed puuduvad.

KH tanke on sõjaväes 50. Ligemad andmed puuduvad. Peale selle on venelastel 30—35 nõndanimetatud pool-tanki. Neil on tagumiste rataste asemel Kegressi süsteemiline käigulint. Suur hulk vene tankidest on gaasikindlad ja mõned varustatud isegi gaasistamise seadistega.

Tankide arvu suurendamist aitavad kaasa mitmesugused kooperatiivid, seltsid ja asutised, kes nende ehitamist rahaliselt toetavad. See mõjutab märksa tankide arenemist ja moraali väeosades.

Lõpuks leiab autor, et rahasummad ja suur energia kahtlemata võimaldavad venelastel ajaga kaasa sammuda. Võimalik, et Venemaa on praegu veel tehniliselt nõrk, kuid tulevikus ta kindlasti tugevneb.

Kokkuvõetult olgu tähendatud, et artiklis too-

dud arvud tankide kohta võivad olla veidi ebatapsad, kuid sellel pole olulist tähtsust. Artikkel annab siiski küllaldaselt selge pildi naabri sõjaväe suurusest, tema tankidest ja neist jõupingutustest ja energiast, mis seal kulutatakse sõjaväe ettevalmistamisel ja selle varustamisel tankidega. Artiklis pole puudutatud teisi väeliike. Vaevalt võib uskuda, et neis vähema energia ja jõupingutusega töötatakse. Oleks ehk kasulik seda silmas pidades ja seda arvestada. Tuleks loobuda teoreetilistest targutustest ja asuda praktiliselt tööle sõjaväe kindlustamiseks lahingumasinade vastu. J. L.

ROOTSI.

NY MILITÄR TIDSKRIFT. Nr. 4—5 1932.

Esimene artikkel käsitleb ohvitseride ülen-damisküsimust selgitades, et see asi on Rootsis 1925. aastast saadik, millal pandi maksma uus sõjaväekord, väga halb. Palju tublisid ohvitseri — ka allohvitseri — on pidanud viimaseil aastail täitma oma raskeid kohustusi ilma selle tagatõuketa, mida annab ülendus moraalselt ja ka ökonoomiliselt. Eriti raske on vanemate leitnantide ja seersantide seisukord. Peale selle on tõusnud vanaduseaste kõigis ametiliikides loomuvastasel kõrgele.

Käesoleval aastal on sugu loota parandust, eriti jalaväes, kuna on oodata terve rida erusse minekuid. Nüüdses seisukorras tuleb aga tingimata võtta ette põhjalikke muutusi. Praegu on lugu nõnda, et eluea suhtes näiteks kindralitega saavad vaid piiskopid võistelda. Vaevalt on aga sõjaväele kahjulik, kui tema juhtideks on mehed, kes jõudnud elu-aastasse, kus töövõime on langenud tunduvalt. Ei ole

muud teed, kui tuleb valjumalt toonitada eruse laskmist. Et see võib tabada ka mõndki tublit ja kohusetruud ohvitseri, ei ole midagi parata, kuid ühtlasi peaksid vabastamise põhimõtet olema õigemad ja õiglasemad kui seni.

Ei kõlba näiteks, et mõne osava ohvitseri saatus otsustatakse ainult mõne-tunnilise ülevaate või välisharjutuse põhjal. Samuti ei tuleks enam küsida, kas anda eesõigus praktilisele tublidusele või teoreetilistele teadmistele, sest mõlemad on tähtsad ja peavad leiduma kõrgele määral.

Edasi tuleks panna hästi enam rõhku iseloomu omadusile kui see on sündinud seni. Eriti kõrgemalt ohvitserilt tuleb kindlasti nõuda võimet ja tahet rõõmsalt ja kartuseta kanda vastutust, ning tugevat selgroogu välja-asteks üles- kui allapoole ja mitte vähemal määral tahet ning jõudu viia oma väeosa tarvilisele kõrgusele.

Veel tuleks pidada silmas, kas vastav ohvitser oskab kunsti inimesiga ümber käia, mis meie päevil on väga tähtis. Ohvitser võib kui tahes tubli olla, aga teda ei või ülendada, kui ta teeb enda üldiselt oma alamate poolt vihatuks.

Samuti ei peaks ülendamisel vaadatama sellele, milline inimene on olnud varemalt, vaid milline ta on nüüd. Isikute arenemised võivad olla mitmesugused. Ei juhtu liiga harva, et alguses tubli ohvitser kaotab huvi oma kutse vastu ja sellega ühenduses muutub nõrgaks, kuna teise arenemine võib sündida otse ümberpöör-dult.

Viimaks leiab autor, et erilist suurt rõhku tuleks panna kindralstaabi ohvitseride hindamisel nende võimetele ja iseloomule, mis seni ei olevat sündinud kahjuks kaugeltki alati.

Kindlustage oma elu ja varandus

Eesti Lloyd'is

Järgmises artiklis kõneldakse lennupersonali valikust. 1925. aasta seaduse järgi võetakse iga aasta ohvitseride, allohvitseride ja teenistuskohustusliste üliõpilaste hulgast 86 meest lenduriks õppima. Viimased kuus aastat on näidanud, et neist keskmiselt 60 meest aastas on saadetud end ette valmistama lenduriks ja ainult 36 teinud läbi tarviliselt vastava õppe. Rootsi tarvitab aga oma nüüde kaitsekava järgi 500—600 lendurit, nõnda et iga aasta peaks andma vähemalt 60—70 uut lendurit ja lendur-vaatlejat.

Põhjused olevat: liiga vali arstlik läbivaatus, mille tõttu eriti palju üliõpilasi välja langeb, liiga suured nõudmised õpilastelt, otsekoheste ülemuste vastuseis nooremale ohvitseridele, kes tahavad minna lennuväkke, viletsad ülendusevõimalused lennuväes ja muud.

Edasi kõneldakse järgmises artiklis kahuriväe divisjoni ümberkorraldusest. Soovitatakse kahuriväe divisjoni tulejuhtimise kese panna tema staapi kogu divisjoni tarvis. Patareiülem vabaneks selle järgi täielikult igast vastutusest tulejuhtimise suhtes ja peaks ainult täitma käsklusi tulistamise asjas, mis tulevad divisjoni staabist.

Heaks küljeks oleks siin: käskkonna personaali paremini kasutamine, kuna võidakse vanemaid reservohvitseri panna patareiülemaiks, aga nooremaid kaadriohvitseri tulejuhtijatena divisjoni staapi. Niisugune suurendatud staap hoolitseks peale tulejuhtimise veel maakuulamise eest grupeerimise otstarbel, koostöö eest jalaväega, maa-ala mõõtmise eest, divisjoni signaalivõrgu korralduse eest j.n.e.

Ajakirja viimane, poolelijääv artikkel käsitleb kasarmute hooldu ja leab, et paberil on see asi koraldatud hästi, mitte aga tegelikult.

Möödunud eelarve-aastal oli määratud kasarmute ülalpidamise ja suuremate remontide peale ligi kaks miljonit krooni. Kuigi seaduse järgi peavad kasarmute hoius kaasa aitama fortifikatsiooni departemang ja fortifikatsiooni ohvitserid, kes on armee staapide juures, siis on just viimased kõvasti koormatud tööga. Peahool jääb siin ikkagi kasarmu-ohvitseridele — enamasti vanemad kaptenid — ja nende abilistele allohvitseridele. Kuid neil puudub harilikult tarvilik asjatundmine ja sellekohane ettevalmistus. Nad peavad asju juhtima ja otsustama, millest neil sagedasti ei ole aimugi, nagu igasugused remondid, ja on siis ime, kui vahest katuseseparandaja või maaler teevad, nagu ise arvad heaks!

Asja teeb keerukamaks veel see, et tööd tulevad anda vähempakkujale, kes aga ei ole kaugealki alati kõige osavam ja ustavam. Kasarmuohvitser peab siis seda suurema hoolega valvama töö ja selle headuse järgi. Aga kuidas on see võimalik, kui ta asja ei tunne! Kust võivad kasarmu-ohvitserid ja nende abilised allohvitserid saada selleks tarvilikud teadmised, kui neid selleks ei valmistata ette?

Intendantuuri alal nõutakse õige head ettevalmistust. Juba õpilaste vastuvõtt on siin vali ja nõutakse põhjalikku teoreetilist ettevalmistust ning praktilisi kogemusi. Samuti hästi on korraldatud relvahoiu asi ja sünnib relva-ohvitseride ning allohvitseride väljaõpe sellekohaseil põhjalikel kursusel, kuigi sõjaväelased tunnevad juba muidugi relvu.

On seepärast hoopis arusaamata, et kasarmuhoiu eest hoolitsejate väljaõppeks ei tehta midagi, kuigi nende hoolitsemisel seisavad miljoni-ised riigivarad. Muidugi omandavad kasarmu-

ohvitserid ja allohvitserid tegevuse kestel kogemusi. Aga see võtab aega ja enne võidakse teha palju vigu, mis lähevad maksma kalliks. Palju lihtsam, otstarbekohasem ja riigile odavam oleks valmistada ette kasarmu hoiu personali nende tegevusele sellekohaste kursuste läbi. Sel viisil omandatud teadmised annavad vastavale personalile võimaluse töötada riigi huvides palju kasulikumalt.

R.

ITAALIA.

ESERCITO E NAZIONE. Detsember 1932.

1. A. Baldini. Kaks suurt kaasvõitlejat. Ridu Antonio Salandra ja Enrico Corradini mälestuseks, kelledel olevat suurendatud itaalia rahva ees.

2. A. Muffone. Kuningliku Mereakadeemia 50-s aastapäev. Lühikene ülevaade akadeemia tööst ja elust möödunud 50 a. vältusel.

3. A. Tosti. Ippolito Nievo. Mälestusi selle sõduri — luuletaja 100-aastase sünnipäeva puhul, kes Garibaldi kaasvõitlejana on saanud jäädava mälestuse osaliseks Itaalia ajaloos.

4. V. Franchini. Itaalia tööstuslik mobilisatsioon sõjaks. Hulga statistiliste andmetega varustatud kirjutis. Selgitatakse milliseid edusamme tegi Itaalia tööstus möödunud 1914—1918. a. sõjas.

5. A. V. Pellegrineschi. Kemalistic revolutsioon ja Türgimaa. Andmeid Türgi vabariigi saamisloost. Mustafa Kemal Pašat autor iseloomustab kui teoinimest, kes omab selge pea, oskab lihtsalt ja täpsalt ning kuulajatele hõlpsasti arusaadavalt väljendada oma mõtteid, veenda kuulajaid ja neid õhutada tegevusele; tema oskas etteaimata sündmuste arenemist ja jääda seisukorra peremeheks ka kriitilistes olukordades. Kemal Paša kehabast endas tänapäeva uut Türgimaad tema praegustes piirides ja kultuurilises arengus.

6. C. Rinaldi. Jalaväe telefonistid. Lühikene telefoni aparaadi kirjeldus. Näpunäiteid telefoniliini ehitamise ja selle utiliseerimise alal. Selgub, et itaalia sõjaväe sõjaajal on jalaväe rügemendis 40 telefoniaparaati ja 38 km kaablit.

7. I. Guida. Suurtükiväe tulemanööver. Põhjalikult läbitöötatud taktikaline ülesanne ühes lahendusega.

8. Sõjamonograafiad. Auhindade määramise tingimused paremate Maailmasõja sündmusi käsitlevate kirjatööde eest ohvitseridele, kes sõjas on olnud juhtivatel kohtadel. Auhindadeks on käesoleval aastal määratud 50.000 liiri.

9. P. Paoli. Raadio töötamise segamine. Näpunäiteid selle vastu võitlemiseks. Autor võrdleb raadiot arstirohuga, mis mõdukalt tarvitamisel ergutab südametegevust ning annab elu, kuid kuritarviduse puhul võib viia vastu surmale.

10. M. Grosso. Porto Bardia vallutamine 1916. a. Selle operatsiooni kirjeldus.

11. M. Adamello. Helleenide vabariigi poliitilised piirid. Ajalooandmeid Kreeka piiride kujunemise kohta.

12. Suured tööstusettevõtted. 1864. a. asutatud „Filotecnica Salmoiraghi“ (niidivabrik) tegevuse ülevaade.

13. G. Zanghieri. Sõjaväeline perspektiivvisand. Näpunäiteid peensuste pealekandmiseks joonisele. Artikli sisu rida huvi-

tavaid jooniseid, mis annavad ülevaatliku pildi perspektiivisandite tehnilise täitmise kohta itaalia sõjaväes.

14. A. Paolini. Sanitaarteenus Cadore armees. Sõjaajalooline ülevaade. Hulk statistilisi andmeid; organisatsiooni skeeme.

15. Reservohvitseride elu. Mitmesugust. Välisriikide sõjavägedest. Bibliograafia.

V. K-ts.

LATVIJA.

MILITARU RAKSTU KRAJUMS.

Nr. 3/4 — 1931. a. 368 lhk. Latvija Sõjavägede staabi väljaanne.

1. Kapten Pantelejevs: Suuskurite tehniline ja taktikaline väljaõpe. Artiklis on toodud lühike ajalooline ülevaade sõjalisest suusatamisest ja kirjeldatud, kuidas suusatamine on korraldatud praegusaja sõjavägedes. Suusatamise tehniline väljaõpe. Suuskurite riviõppus. Taktikaline väljaõpe: maakuulamine, pealetungimine ja vaenlase jälitamine, rännaku kaitse, taandumise kaitse. Suuskurid kohtamislahingus.

2. Kol. Paquet ja kol.-ltn. Rose des Ordon: Kuulipildujaga tulistamine varjendist. Tõlge. Juhatusi kaadri väljaõppeks. Laske-meetodid. Side. Signalisatsioon. Tule korrigeerimine.

3. Prantsuse tulereprodutseerimise juhtnõõrid. Näpunäiteid tulereprodutseerimise organiseerimiseks igasugustes lahinguolukordades nii jala- kui ka kahurväes.

4. Kol.-ltn. Ozols: Keemilised lahing-

guvahendid Maailmasõjas (järg). Sõjagaasid, nende tarvitamise viisid ja mõju. Gaasi mürsud.

5. Kapt. Dzenis: Sõja ühendusedeed. Artiklis käsitletakse ühendusedeede küsimust Vene-Jaapani sõjas. Kuna Kauge-Idas on jälle sõjavanker veeremas, pakub käesolev artikkel huvitavat materjali akuutse Mandžuuria konflikti hinnanguks.

6. Kindral Bangerskis: Sõjakunst XVIII sajandi lõpul ja Napoleoni ajajärgul. Napoleoni 1806.—1807. a. sõjaretk Vene vastu. 1809. a. sõjaretk Saksamaale. Regensburgist kuni Viinini (järgneb).

7. Kol. Karlsons: Sõjakunsti ajalugu (järg). Caesari sõjaretk Kreekamaale. Lahing Farsali juures. Rooma maailmariigi ja tema sõjaväe kokkuvarisemise ajajärk j.n.e.

8. Ül.-ltn. Konstants: Eesti Vabadussõda 1918.—1920. a. Koostatud eesti allikail. Sõjaline ja poliitiline olukord Eestis 1918. a. novembris. Vastupanu organiseerimine. Narva lahing. Vaenlase dessant Narva-Jõesuus. Narva langemine. Lahingud Oru jaama ja Jõhvi ümbruses. Rakvere lahing. Heitlus vaenlasega Harju- ja Järvamaa piiril. Pööre.

9. Sulo Koski: Soomlaste vabastamine. Käsitleb soomlaste vabadusepüüdeid Vene võimu alt kindralkuberner Bobrikovi ajast kuni Soome vabariigi väljakuulutamiseni 1918. a. alul.

10. Kol.-ltn. Du Parquet: Saksa avantsüür Latvijas. Tõlge. Erapooletu kirjutis sakslaste vägivallapolitikast Baltikumis ja lätlaste raskest heitlusest oma vabaduse eest.

11. Sõjaväe kroonika. Latvija vägedejuhataja kindral Penikise biograafia tema 35-a. sõjaväeteenistuse puhul.

12. Bibliograafia. Välismaade sõjaajakirjadest esimesena on refereeritud meie „Sõdur“ 1931. a. nr. nr. 17/18 — 47. T.

N.-VENE.

VOINA I REVOLUUTSIA.

Esimene raamat — jaan. 1932. a.

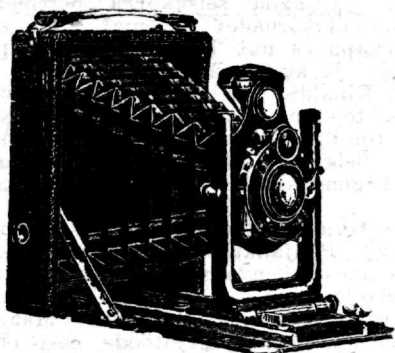
Kukša: Läheda- ja kaugetegevus tankide koostöö lennu- ja suurtükiväega vastase kaitsepositsiooni läbimurdel manööversõjas.

Autor leiab, et vastase kaitsepositsiooni läbimurre täies ulatuses ja korraga on teostatav vaid siis, kui tegevus sünnib äkitselt ja kiiresti. Neid kahte probleemi sakslased lahendasid Maailmasõja lõpul:

- mürkainete laialdase kasutamisega;
- mürseritega esimese riba purustamisega;
- võimsa tulerulliga ja
- üksikute saatesuurtükiväe patareide ja rühmade juurde andmisega jalaväele lahinguvõime kõvendamiseks posits. sügavuses ja lennuväe toetusega.

See kompleks ettevõtteid ja vahendeid ei lahendanud siiski probleemi, eriti tegevuses vastase kaitse sügavuses. Parimaid tulemusi andsid prantslaste ja inglaste juures tankid.

Praegusel ajal (kiired motor. varud, sügav tule süsteem j.n.e.) kasvab äkitselt ja kiiresti teotsemise tähtsus läbimurde teostamisel. Siin on ainsaks vahendiks vaid niihästi konstruksioonilt kui ka kasutamise põhimõtteilt täiendunud tank.

Suures valikus moodsamaid

Fotoaparaate

filme, plaate ja fototarbeid

UUDIS!

Leica mudel II, automaat teravusseadeldisega.

Prillid, kompassid, binoklid, baromeetrid, tsirkliid jne. alati suures valikus ladus saadaval. Odavad hinnad.

G. BERGER

Tallinn, Nunne 1. Telefon 437-09.

Tankid jaotatakse tegevuses kahte ossa: läheda- (ДІІІІ) ja kaugetegevuseks (ДІІ).

Lähedategevuse tankide ülesanne on: sügavuses olevate rükkide ja rügemendi pealetungi ribades leiduvate tankivastaste suurtükkide mahasurumine. Liikumine peab sündima umbes 500 mtr. laiuses ribas.

Koostöö lennukeiga ja suurtükiväega seisab selles, et lennukid pimestavad suitsukattega tankivastasteid relvi tankide liikumise külgedel, kuna üksikult juurde antud saatesuurtükid võitlevad tankivastaste relvadega kindlaks määratud raioonis, tulistades juhisenä (reeglina) vaid otse sihtimisega.

Kaugetegevuse tankide (ДІІ) peaülesanne on — vastase patareide hävitamine. Siin samuti vajaline tankide liikumise varjamine lennukeilt suitsukattega. Peale selle tuleb neutraliseerida ajutiseltki tankidelt rünnatavaid patareid tule või suitsuga, kuna nad on eriti ohtlikud tankidele siis, kui viimased jõuavad neist 500—1000 mtr. ja eriti 400 mtr. kaugusele: siin on suurtüki tuli juba hävitav, kuna tankid ise ei suuda veel midagi teha. Suurtükivägi suudab pakkuda siin oma abi tankidele veidi.

Võitlus vastase varudega sünnib peamiselt suurtükiväe ja lennukite massilise tulega (aeglustamiseks), kuna tankid vaid täiendavad nende tööd. Lähemate varude hävitamine on peamiselt ДІІ tankide ülesanne.

Kokku võttes: Vastase juhtimise hävitamiseks või raskendamiseks tuleb pimestada ta KP., lõhkuda sidesõlmed, desorganiseerida staapide töö ja keelata vastase juhtimise ja tule korrekt. lennukite tegevus pealetungi raioonis. KP pimestamine sünnib suurtükiväelt ja lennukeilt, sidesõlmede purustamine — suurtükiväelt ja tankidelt, staapide töö desorganiseerimine — tankidelt, lennukeilt ja osalt suurtükiväelt, kuna vastase lennukite töö takistamine pannakse hävitajate peale.

Koostöö tankide, suurtükkide ja lennukite vahel saavutatakse võitluseobjektide jaotamisega nende vahel, kogu aeg pideva juhtimisega ja kõigi vahendite kasutamisega.

V. Krõžanovski: Iseseisva motomeh. koondise pealetungi operatsioon armeel lahtisel tiival. Võrdlemise põhjalik artikkel. Vaatleb suuremate motomeh. koondiste (brig., diviisi) pealetungi tegevusi lahtisel tiival, leides, et just motomeh. koondiste tegevus annab siin parimad tagajärjed. Tegevus peab olema nende koondiste iseloomu kohaselt kiire, järsk ja igal juhul otsustatav. Koondise juhile antagu operatiiv käsk võimalikult lihtis, et mitte keerulikkusega raskendada tema tegevust.

Konkreetselt oleks see: „Liikuda üldsuumas A peale: 1) hävitada vastase suurtükivägi ja voorid A B D raioonis; 2) purustada G suunast vastase juurdetulevad varud ja 3) lõigata läbi vastase taandumise teed H peale ning rünnata X suunast vastase põhikoondist seljatangant.“

Tähenstatud koondiste peaülesanne niisugustel tegevustel ongi: koos juurdeantud lennukeiga vastase tagalas tähtsamate objektide (ülekaigud jõgedel, tähtsamad teedesõlmed, lõpp-väljalaadimisjaamad j.n.e.) purustamine ja suurtükiväe ja varude hävitamine. Sellele alles järgneb kallaletung vastase põhikoondisele seljatangant ühel ajal rindelt pealetungiva koondisega.

Tegevuse iseloomustavaid jooni: Marssmanööver, mis võetakse ette mitte vähema kui 50—60 klm. sügavusega (alates lähtekohast), teostatakse kahe kolonniga (mitte rohkem ega vähem, et saavutada kompaktsust jõus ja juhtimise ja manöövri lihtsust), neist lahtiseküljepoolne kolonn peaajuna (löögrükk) ja sisepoolne — siiduosana. Lahtist külge julgustab peakolonn.

Peajõudude kolonn koosneb läbisegi kõigist väeliigest, kusjuures tankid kinnisel maastikul liiguvad kolonni sabas, aga lahtisel — kolonni alge läheduses.

Kaugeluuret ei saadeta siin kaugemale kui 30—35 klm. (tavaliselt üle 40 klm.), peaülesanne — tiibade selgitamine.

Lahingutegevuseviis — sügav haaramine peaajuna koos lennukeiga. Lõpphaaramiseks eraldatakse lõpuks (kuni 10—15 klm. sügavusega) kaugetegevuse tankid ja teised soomusjõud.

Vastase vastulöögid ja teised takistavad vastutegevused likvideeritakse selleks eraldatud väiksemate koondistega (neid ei eraldata mitte üle kahe), kuna peaajõududega jätkatakse põhiülesande täitmist. Ainult ohtlikumate takistuste kõrvaldamiseks asub tegevusse ka peaajõud, millele peab aga kohe järgnema põhiülesande teostamine.

Manööver tuleb teostada igal juhul, vaatamata kas vastane üldse takistab tegevust, või asub ise vastutegevusele, või on jõudnud organiseerida kaitset, või suutnud isegi juba kindlustada.

Ainult viimasel juhul, kui vastane on jõudnud luua tugevasti tõkestatud kaitse süsteemi, tuleb loobuda motomeh. koondisel põhiülesandest.

G. Sadovoi: Motomehhaniseeritud osade rännaku juhtimine. Eriti midagi uudist ei paku. Rõhutatakse rännaku distsipliini, juhtimise side ja täpsate ja õigeaegsete korralduste (kirjalikult ja tabelite näol) tähtsust.

Kolonni, kuhu kuulub 100—120 masinat, liikumise kiiruseks on võetud headel teedel 20—25 klm. ja külavaheteedel kuival ajal — 12—15 klm. tunnis. Järgustatud kolonni üldine sügavus ulatub kuni 100 klm. (luure järk s. a.).

Koondatud kolonni sügavus ülaltähendatud masinate arvu juures ulatub kuni 4 klm.

Juhtimine sünnib eest tagapoole. Juhtimise sidevahendid liikumisel on: raadio, kergeauto, lennuk, telefon (õige piiratud), mototsiklid ja signalisatsioon (nägemise ja kuulde).

S. Čerenovič: Taktikalised õppetunnid Poola 3. armeel taandumismanöövrist juunis 1920. a. Seda teemat on käsitletud varemgi „Voina i Revoluut-

4

omaduselt erineb
Isis puuder:

Isis puuder katab ühtlaselt näonahka tänu enese peensusele;
Isis puuder püsib hästi näol, seepärast vähem tarvidust puuderdamiseks;
Isis puuder on müügil kõigis näojume varjundeis;
Isis puuder on parfumeeritud algupärase prantsuse lõhnaga.

sia“ veergudel operatiivsest vaatevinklist võetuna; nüüd aga valgustatakse taktikalist külge.

Teem jääb siiski ühekülgseks, kuna autoril puuduvad täpsamad andmed poola tegevuse kohta.

V. Mokerov: Kursantide koondise heitlus antonovsusega. Kirjeldatakse antonovlaste (juhi Antonovi järgi) — kulakute — es-eride liikumise — mässu mahasurumist, mis leidis aset 1921. a. kevadel ja suvel Tambovi ja Saratovi kubermangudes.

Liikumise mahasurumiseks olid koondatud peaaegu kõik sõjaväe koolide kursandid. Heitlused kandsid visat iseloomu.

Kriitika ja bibliograafia. Enamlaste kriitika ülesanded sõjateaduse rindel.

Punase armee lahinguvõime kasvutähe all. (B. Feldmani raamatu „karakteristike novõh tendentsii v voennom dele“ arutuse tulemustele).

Piiritagusest kirjandusest. Sotsiaal-fašistid valmistuvad imperialistlikule sõjale N.-Vene (SSSR) vastu. —a.—

Bibliograafia.

Soome uurija väärtuslik teos sõjakunsti ajaloo üle.

H. Sepp.

Soome sõja- ja sõjakunsti ajaloo uurimine on viimastel aastatel saanud üsna tähtsat lisa, tänu sellele suurele huvile ja innule, mis Soomes osutatud vastavate uurimisalade vastu. Kahtlemata on sellesse toonud huvitava ja tähelepanuvääriva lisa just J. O. Hannula, kelle üksikasjalisel sõjaajaloolisel uurimisel „Napuen taistelu“ minul oli võimalus peatuda käesoleva aasta „Sõduris“ nr. 3—4. Käesoleval korral peatun lühidalt teisel, sama autori teosel „Sotataidon historia“ (Sõjakunsti ajalugu), mille esimene osa ilmus a. 1930 ja teine 1931 ja milline teos on saanud Soomes tähelepanuväärse erilise tunnustuse seega, et temale määrati käesoleval aastal autasu. Hannula teose esimene osa kä-

sitleb sõjakunsti ajalugu vanal ajal, Kreeka ja Rooma aegu: kreeka falangitaktika arengut, alates Kreeka-Pärsia sõdadest, Peloponnesose sõdade, Aleksander Suure, Rooma ja Hannibali vahelise sõdadeaegseid võitluseviise ja Rooma taktikat, alates teisest puunlaste sõjast kuni Caesarini ja Caesari strateegiat.

Sama teose teises osas on jälgitud sõjakunsti arengut Lääne-Euroopas, alates keskajast kuni 30-aastase sõjani, Ida- ja Põhja-Euroopa sõjakunsti arengut, kusjuures autor on siiski ka pikemalt peatunud mongoollaste (lk. 110—129), ja venelaste (lk. 182—193) sõjakunstil, Rootsi-Soome talupoegade sõjalise organisatsiooni ja taktika juures Keskajal (lk. 82—96) ja sõjakunsti arengul Põhjamaades, alates Gustav Vaasast kuni Gustav Adolfini.

Hannula teos baseerub vastavate alade üldlaadilistel kui ka eriuurimustel, kui ka otsestest algallikatel, viimastel eriti just siis, kui autorile otseste algallikate kasutamine on olnud vajalik, et süveneda sõjakunsti ajaloo põhinähetesse ja et omada iseseisvat kriitilist hinnangu võimalust. Algallikate ja teiste uurija vahendite kasutamine on võimaldanud autorile süveneda ka säärasesse eriilmelisesse sõjasündmusesse, nagu Gustav Vaasa aegne Joutselä lahing Ida-Soomes Joutselä küla juures venelastega, mis Ida- ja Lääne-Euroopa vahelise, eriti muidugi Soome-Vene vahelise võitluse seisukohast väärib meiega tähelepanu. See võitlus võis sellel ajal olla kaasaeglastele nii mitmeti instruktiivne oma erilaadilise võitluseviisi ja selleks kasutatud võitlusevahendite, nagu susameeste otstarbekohase kasutamise seisukohalt.

Et Hannula on kasutanud oma uurimuseks sellekohaseid eriteoseid ja allikaid ja et autor valdab tugeval määral käsitlusmeetodit ja erilisi uurija andeid, mida see ala väga suurel määral vajab, siis pole imestada, et meil siin on tegemist väärtusliku teosega, mis analüütiliselt kui ka sünteetiliselt küübib kõrgele tasele.

Loomulik, et autor, jälgides sõjakunsti arengu ajalugu, on pidanud piirduma selle kõige olulisemate arengu momentidega, ja et ta on ka pidanud hoiduma kõrvalistest vähemmõduandvatest nähetest. Seda on ta teinud tähelepanu-

Kas

Teie olete juba tarvitanud?

HG • E

„**Graniit**“
põrandalakkvärvi

„**Grafolin**“
lakkvärvi

„**Duro**“
põrandalakki

„**Furnitol**“
mööblilakki ning mele

Piirituselakke ja Polituure

O.-ü. H. GRAF & E. JÜRGENS
TALLINNA.

vääriva asjaliku süvenemisega, nii et terve käsitlus tundub alatasa vajalikult iseloomustavana, kusjuures autor nii mitmel juhul avaldab tunnustamisväärset kriitilist võimet. Näit. toob autor huvitavaid kriitilisi märkusi tunnustatud sõjakunsti ajaloo uurija Hans Delbrücki poolt toodud strateegia liigitamise puhul kahte eriliiki: hävitamis- ja väsitamisstrateegiasse. Hannula pole küll säärase liigitamise kui niisuguse vastu, kuid heidab põhjendatult ette Delbrückile selle liigitamise pealesurumist teatud ajajärkudele ja teatud isikutele, kuna aga tõepoolest sageli sama sõja ja koguni sama sõjaretkke aegu võivad seguneda elemendid nii väsitamis- kui ka hävitamisstrateegiast. Järelikult talitab Delbrück säärastel juhtudel kui loogik, aga mitte kui empiirik. Seejuures ei vaidle Hannula muidugi Delbrücki kui uurija tähtsuse vastu. Ka hussiitide vankerlinnuse taktika saab Hannula teoses teissuguse valgustuse kui Delbrückil. Nähtavasti tabab Hannula küll märki, kui leiab selle taktikalise võtte olevat slaavipärase; sugemeid selle kohta leiamegi Vene sõjakunsti ajaloost, nagu Golitsõnilt, kes selle kohta kasutanud arhiivainest. Muidugi võidi säärasele taktikalisele võttele mõelda (ja ehk kujuniski) seal, kus maastiku olud seda lubasid, nagu venelaste Krimmi sõjaretkedel tsarina Sofia aegu. Kindel tõsiasi näib see olevat, et Lääne-Euroopa sõjaaajaloo ja sõjakunsti ajaloo uurijad pole ikka omanud vajalikke eeluurimusi ega andmeid Ida-Euroopa ning Ida- ja Lääne-Euroopa vahelistest sõdadest. Nagu meile vastavate käsitluste kaudu on selgunud: Vene- ja Eesti- ja Liivimaa vahelistes võitlustes oli venelaste võitluseviisil mittemeti omapäraseid jooni ja et venelaste võitluseviis sisaldas varieeruvaid sugemeid, osalt oma ja osalt laenatud tatarlastelt j. t. Ja just seegi asjaolu osutaks neile väärtuslike kudele eriülesannetele, mida oma geopolitilise asendi ja oma maa sõjaaajaloo tõttu, asetab sõjakunsti- ja sõjaaajaloo uurimine eesti ja soome uurijatele Üld-Euroopa sõjaaajaloo seisukohalt vaadelduna.

Meile, eestlastele, on Hannula teoses muidugi tähelepanuväärivad osad, kus ta lähemalt käsitleb Soome-Rootsi talupoja vägede organisatsiooni ja taktikat, seda enam, et nii mõnigi joon sellest teeb võimalikuks muistse Eesti sõjanduse tundmise, — arvatavas Soome muinasaegses taktikas on jooni olemas, mis sarnased muinaseestlaste iseseisvusega võitluseviisiga. Muidugi võib selles olulisemat abi saada üksikasjalistest eriuurimustest. Põhjamaade, nende hulgas ka Eesti ala, sõjakunsti ajaloo seisukohalt huvitab meid Hannula teoses muidugi see osa, mis jälgib üldjoontes sõjakunsti ajalugu Põhjamaades, alates Gustav Vaasast kuni Gustav Adolfini ja sellest peamiselt osa, mis sisaldab Rootsi sõjakunsti arengut Põhjamaade 25-aastase ja Karl IX aegse Rootsi-Poola sõja ajal, seetõttu, et siis sõjatallermaaks oli peamiselt just Eesti ala. Kuid ka ajastu enne seda sisaldab nii mõndagi huvitavat sõjaaajaloolasele, eeskätt just Rootsi kuningas Eerik XIV püüd üle minna Rooma kohortipärasele taktikale, mis teoreetiliselt oli teravmeelselt kombineeritud, kuid nagu autor tabavalt leiab, oli teoreetilise, niimõeldi ideaalarvestuse elluviimine tookordsetes olukordades raske probleem. Uuele taktikale üleviidud Rootsi-Soome jalaväelastel polnud olemas kohortitaktika nõuetele vastavat distsipliini ja pikemaajalist sihikindlat sõjalist harjutust,

siis kui algas 7-aastane Põhjamaade sõda. Ka polnud Rootsil siis säärast komandeerivat personaali, mis uus taktikaline korraldus tegi vajalikuks. Tulemuseks oli tugev liüasaamine taanlastel 1565. a. Axtorna juures. Pärast Eerik XIV troonilt tagandamist soikus ka tema reorganiseerimistö ja kuningas Johan III ajal langes tublisti Rootsi-Soome taktika ja üldse sõjaasjandus, mida Hannula oma töös üldistes iseloomustavates joontes selgitab. Tõsi küll, autorile on ju tublisti abiks olnud, näit., Eerik XIV sõjanduse kohta mitmed Rootsi eriuurimused, kuid autor pole leppinud ainult kokkuvõtliku ülevaate andmisega teiste uurimuste najal, vaid on omalt poolt juurde lisanud tabavaid hinnanguid. Eesti ja Soome sõjaaajaloo ja sõjakunsti ajaloo jälgijatel on muidugi oluliseks toeks elatanud Soome uurija Werner Taevaststjerna suur kaheandeline teos „Pohjoismaiden viisikolmattuotinen sota“, mis üksikasjalikult jälgib Põhjamaade 25-aastast sõda. Taevaststjerna, kes ei oma sõja- ja sõjakunsti ajaloolaselt nõutavat meetodilist kooli, on pidanud vastavad ülesanded jätma teistele, kes tema teoses esitatud materjali võivad oma ülesannete kohaselt ära kasutada. Nii on see toimunudki Soomes, Hannula, Juvelise poolt ja osalt ka meil. Muidugi tuleb autoritel, kes vastavalt oma erialale ja erihuvidele tegelevad tolleageste sündmustega, sageli veel pöörduda otsese allikmaterjali poole.

Olen siin ainult osalt ja üksikute näidete abiga peatunud Hannula väärtuslikul teosel. Soomes on ta saanud väärilise tunnustuse, loodetavasti leiab ta ka tähelepanu Eestis. Igatahes on Hannula teos iseloomult säärane, et see peaks tuttavaks saama ka Soomest väljaspool, sest kahtlemata kuulub ta lehekülgedele arvult samalatuslikkude tööde hulgas paremate hulka ja seda enam, et ta sisaldab head ülevaadet sõjakunsti arengust Soomes ja Rootsis, osalt ka Ida-Euroopas, mida ei leidu ka säärase iseloomuga suuremates teostes.

1) Hauptmann Kühlwein. — Väliteenistuse ABC laskurile (Felddienst-ABC für den Schützen.) Käsiraamat õpetajale ja õpilasele. Verlag E. S. Mittler & Sohn, Berliin, 1932. 106 lk. 48 pildiga. Hind 1.60 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20408).

Ülaltoodud uus käsiraamat laskuri väljaõppeks on autori poolt koostatud Saksa kaitseministeeriumi korraldusel. Autor oma teoses lühidalt, kuid ülevaatlikult annab pildi laskuri väljaõppeks. Arvurikkad pildid tekstis annavad näitliku kujutise mitmesugustest lahinguvormidest ja lahingupõhialustest.

2) Hauptmann Kühlwein. — Märkraamat nooremjuhtide väljaõppeks (Merkbuch für die Unterführerausbildung). Verlag E. S. Mittler & Sohn, Berliin, 1932. a. 130 lk. Hind 3 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20409).

Teose autor on koondanud tähtsamad ained nooremjuhtide, s. o. allohvitseride väljaõppeks Saksa kaitseväes. Teos on Saksa kaitseväge kõrgemate juhtide poolt tunnustatud heaks ja ilmunud 5 kuu jooksul kahes trükis. K. Kr.

Sport.

Suusavõistlused 1. diviisis.

4.—6. märtsini s. a. korraldati Rakveres 1. diviisi väeosade-vahelised suusavõistlused. Võistlustest võttis osa:

10 km suusatamisest — kaadrist 38 kaitsev., ajateen. 14 kaitsev. ja 30 km suusatamisest — kaadrist 32 kaitsev., ajateen. 12 kaitsev.

Jaoo orienteerumissuusatamisest 8 jagu, à 5 kaitsevaelast.

2. rms. Sergei Zernov — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 46:56; 3. Peeter Bagh — I srt. grupp — aeg 48:17 ja 4. August Hakki — 1. j. rüg. III ptl. — aeg 49:19.

30 km suusatamine kaadriale: 1. n.a.o. Voldemar Treinberg — 1. j. rüg. I ptl. — aeg 1:49:14; 2. leitn. Oskar Möttus — 1. j. rüg. III ptl. — aeg 1:50:45; 3. n.a.o. Erich Vaine —

1. diviisi ülem kindralmajor A. Tõnisson võistlusi jälgimas.

Võistlejad peale võistluse lõppu teed joomas.

Võistlustel saavutati järgmisi tagajärgi:

10 km suusatamine kaadriale: 1. n.a.o. Heinrich Kuusenthal — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 43:33; 2. n.a.o. Ernst Vilberg — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 44:19,5; 3. leitn. Oskar Möttus — 1. j. rüg. III pat. — aeg 44:25 ja 4. n.a.o. Voldemar Treinberg — 1. j. rüg. I ptl. — aeg 44:36.

10 km suusatamine ajateenijatele: 1. rms. Johannes Rejo — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 45:15,5;

5. üks. j. ptl. — aeg 1:54:09 ja 4. n.a.o. Ernst Vilberg — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 1:54:30.

30 km suusatamine ajateenijatele: 1. rms. Johannes Rejo — 1. j. rüg. II ptl. — aeg 2:05:50; 2. rms. Karl Pomm — I srt. grupp — aeg 2:05:59; 3. rms. Eduard Mõtlük — I soomusr. rüg. — aeg 2:08:51 ja 4. rms. Karl Tamman — I srt. grupp — aeg 2:10:27

Jao orienteerumissuusatamine:

1. I srt. grupi meeskond (leitn. Järnald Kuulbach, n.a.o. Nikolai Luutus, v.a.o. Teodor Leies, rms. Peeter Bagh ja rms. Karl Pomm) — aeg 50:08,2.

2. 1. jal. rügemendi II pataljoni meeskond (n.-leitn. Oskar Jila, n.a.o. Ernst Vilberg, n.a.o. Alfred Määr, n.a.o. Paul Rehema ja n.a.o. Richard Piira) — aeg 52:35,8.

3. 5. üksiku jal. pataljoni meeskond (leitn. Peet Lesdorf, v.a.o. Leonhard Vitsut, n.a.o. Erich Vaine, n.a.o. Aleksander Helder ja n.a.o. Otto Reier) — aeg 54:47,9.

Üldkokkuvõttes omandasid võistlustest osavõtnud üksused punkte järgmiselt:

1. jal. rügemendi II pataljon — 741 punkti (län. aast. 712 pnk.), 1. jal. rügemendi I pataljon — 614 punkti (län. aast. 528 pnk.), 1. soomusr. rügement — 493 punkti (län. aast. 553 pnk.), 1. jal. rügemendi III pataljon — 460 pnk. (län. aast. 321 pnk.), 5. üksik jalaväe pataljon — 457 punkti (län. aast. 281 pnk.), 1. suurtükiväe grupp — 415 punkti (län. aast. 244 pnk.), 2. suurtükiväe grupp — 289 punkti (län. aast. 150 pnk.) ja 4. üksik jalaväe pataljon — 95 punkti (län. aast. 168 pnkt.).

Võistluste lõppedes jagas diviisiülema kindralmajor A. Tõnisson esimestele kohtadele tulnutele rea väärtuslikke auhinde.

Väljapandud rändauhindadest omandasid:

Narva kalevivabriku poolt välja pandud hõbekarika jao orienteerumissuusatamises — 1. suurtükiväe grupp esimest korda. (Läinud aastal võitis karika 1. j. rüg. II pataljon.)

Diviisiülema rändauhinna „Sõda“ paremale pataljonile (srtv. grupile) kõigil aladel — 1. jal. rügemendi II pataljon teist korda.

Möödunud diviisi suusatamisvõistlustel paistis silma suur tahe ja tugev pingutus kõigi võistlejate vahel. Võistluste saavutused kujunesid, võrreldes eelmise aasta tagajärgedega, kaugelt paremateks. Võistluste häid tagajärgi tuleb panna suurel määral diviisi väeosade kehalise kasvatuse juhtide arvele ja mitte vähem vaeva pole näinud kõik võistlustest osavõtnud ise.

Võistluste viimase päeva õhtul korraldas Rakvere garnisoni üleajateenijate kogu oma kodu ruumes peoõhtu, millest võtsid külalistena osa kõik võistlustel olnud kaitsevälased.

r.—n.

Suusatamise võistlused Valga garnisonis.

6. märtsil s. a. peeti Valga garnisoni väeosade ja Valga kaitsemaleva vahelised suusatamise võistlused. Garnisoni väeosade kaadrile oli võistlusettee — 20 km, ajateenijatele ja kaitseliitlastele — 10 km, noorkotkastele — 3 km.

Võistlustest võtsid osa: 3. ü. pataljoni kaadrist — 8 kv., ajateenijaid — 5 kv.; 2. soomrong. rüg. kaadrist — 4 kv., ajateenijaid — 10 kaitsevälast.

Kaadrist kui ka ajateenijaist kolmele esimesele kohale tulijad omandasid kummagis väeosas väärtuslikud auhinnad; samuti anti kaitseliitlastele ja noorkotkastele — kolmele esimesele — kaitsemaleva poolt kohased auhinnad.

Võistlusi jälgis rohkearvuline rahvahulk.

Tulemused:

20 km suusatamises: 1. ltn. K. Talpak — 3. üpat. — aeg 1:49,45; 2. n.a.o. L. Reho — 3. üpat. — aeg 2:02,26; 3. n.-ltn. K. Laats — 2. s.-r. rüg. — aeg 2:03,28; 4. n.-ltn. A. Kärsna — 3. üpat. — aeg 2:06,56; 5. v.a.o. H. Grünberg — 3. üpat. — aeg 2:26,06.

Punkte sai: 3. üpat. — 47 p.; 2. s.-r. rüg. — 10 punkti.

10 km suusatamises: a) ajateenijad: 1. noors. V. Senk — 3. üpat. — aeg 59:13; 2. rms. R. Kallion — 2. s.-r. rüg. — aeg 61:00; 3. n.a.o. V. Bürk — 2. s.-r. rüg. — aeg 64:06; b) kaitseliitlased: 1. E. Reinson — Hummuli rühm — aeg 57:25; 2. I. Viitak — Valga malevk. — aeg 61:14.

Punkte said: 3. üpat. — 26 p.; 2. s.-r. rüg. — 52 p. Kokku 3. üpat. — 73 punkti; 2. s.-r. rüg. — 62 punkti.

3 km suusatamises noorkotkastele: 1. V. Mürk — Valga noortemaleva — aeg 17:03; 2. V. Gross — Valga noortemaleva — aeg 17:13.

Märkimisväärne oleks kaitseliitlase E. Reinsoni tagajärg, kes võistlustele tulekuks oli ära sõitnud umbes 20 km — Hummulist Valka ja just enne võistlust.

nR.

SISUSTIK: Aristide Briand † — K. R. Pusta. Mõtted Briandi matusel. — P. Z. Marssal Jooseph Pilsudski. — M. H. Eestlane sõdurina. — A. Rääk. Veel kord... — J. Tomson. Vaatlusteenistusest jalaväes. — Taktika alalt. — Öhu- ja gaasikaitse alalt. — A. Mõtlük. Kk õpetamises noortele. — n. Sõdur rindelt jutustab... — Suurtükiväe mõttekomandode arenemine maailmasõjas saksa kaitseväes. — Fr. Pau. Üksikasju Port-Arturi kindluse kapituleerumisest jaapanlastele aastal 1905. — Juriidilised küsimused. — Kaitseväe elu. — Sõjaväelisi teateid välisriigest j. m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Osatühisus Tallinna Külmetushoone

Võtab hoivale kõikisugu kiiresti rikkimine-
vaid kaupasid suurel ja väikesel arvul
Tallinn, U. Sadama tän. nr. 2.

E. Günther

Asut. 1854.

Lihavõtte kingitused
suures valikus

igale maitsele.

Hinnad odavad.

Plekitööstus

G. LINHOLM

Tallinn, V. Kalamaja tän. 32.
Telefon 439-93.

Suurim ja täielikum
oma sisseseadelt Eestis.

Valmistab igasugu plekk-
artikleid ja teeb kõiksugu
väljastantsimistöid nii trü-
kitud, värvilisest kui ka
valgest plekist.

Eesti Kummitööstuse o/ü

„Põhjala“

valmistab:

kõiksugu kummitarbeid ja kummi-
jalanõusid

kalosse, botikuid,
suvi- ja spordikingi

Juhatus ja ladu:

TALLINN, V. Karja 1, tel. 443-12.

Seebivabrik ja kosmeetika
laboratoorium

„RIVIERA“

omanik B. GLÜCKMANN
Suur Pärnu mnt. 120.

Asut. 1900 a. Telef. 462-52.

SOOVITAB TUNTUD HEADUSES:

Kirjut seepi,
Sauna seep „RIVIERA“ Nr. 52,
Inglise seep,
Majanduse seep nr 16,
Sauna seep „Progress“,
Roheline seep.

Kõiksuguseid tualettseepe pileeritud ja
pileerimata.

Kosmeetika tarbed

Lõhnaõlid, puuder j. n e.

Esimese järgu kaup.

Hinnad odavad.

Ehitage kuivast materjalist!

Metsatööstuse A/S.

B. MINKOV & POJAD

Tallinna ladu: Hollandi tän. nr. 44. Telefon 304-53.

Nõmme ladu: S. Pärnumaantee 187. Telefon 520-67.

Põllumajanduslik

O.-ü. „OVO“

ostab piiramata arvul aasta ümber

kanamune

ja maksab kõrgemat päevahinda

Jaoskonnad igas maakonnalinnas
ja kogumispunktid üle maa

KONTOR: Tallinn, Suur Karja 18-d.

Telefon 445-71, 447-53.

KESKLADU: Tallinn, Estonia pst. 13.

Telefon 307-25.

• Telegrammid: „OVO“ Tallinn.
Postkast.

Café

Heinmann

Tallinn, Pikk tän. 11

Tel. 432-46

Mugavam ja soliidsem koosviibimise
koht pealinnas.

Mängib kontsert-trio kella 12 — 2 l.
ja 5 — 10 õhtul.

Sants

igal kesknädalal, laupäeval
ja pühapäeval.

Algus kell ½ 10 õhtul.

Kuldauraha Pariisi
näitus. 1924. Grand
Prix Tallinnas 1925.

TALLINN,

**MEREPUIESTEE 15
KÖNETRAAT 304-26**

Piiritusepuhastamise vabrikute o.-ü.

(Rosen & Ko.)

„TALLINNA VIINAVABRIK“

ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga.

I ERIALA: Crème de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene
vodka, Brandi V. S. O., ***, **, Standart Extra jne.

II ERIALA: Eau de Cologne — triple, double, aux fleurs,
hambapasta „Sanadont“, puuder jne.

Kõiksugu napsid, liköörid ja nalifkad on saadaval kõikides suure-
mates kauplustes, restoranides ja suuremal arvul vabriku laos.

Üte Tallinna suurim valik

KONSERVE

Eriti kaitsevâelastele:

Kanepraad kapsaga
Kanapoeõ, praetud
Borsh-supp
Kasseli Ripsper

Autosõitudel, jahil ja laagris soojendate karpri ainult 15—20 min. ja õlimaitsev toit on valmis.

V. Demin

Viru 1. Sel. 455-04

Aktsia-Õhisus

EESTI KIVI-ÕLI

Raudteejaam: KIVIÕLLI.

Postiagentuur: KIVIÕLLI.

Telegrammide aadress: Steinõl-Lõganuse.

Telefon: Sonda 15.

Kinnitadud

kaubamärk.

Põlevkivi kaevandus.
Õlivaabrik ja õlide rafineerimine.

Tõõstuse eriala:

- I. **Kütte-õli**, jõu-õli, immutus-õli ja sellesarnased saadused
- II. **Kodumaa bensiinid** parimas headuses: „ESTOLIN“ (kinnitatud kaubamärk) — lennukite, sõidu- ja veoautode jaoks vastavates headustes. „ESTOL“ (kinnitatud kaubamärk) — piirituse denatureerimiseks.

E. Raudteelaste Tarvitajateõhisus

Kontor: Tallinn, Narva mnt. 27.

Kõnetr.: 312-27.

Liikmeid: 4000.

Kauplusi 25.

Õhisusel oma kapitale 10.000.000 snt.

Toiduainete kauplused Tallinnas:

1. Telliskivi 24.	2. Telliskivi 37.	3. Õle 33	4. Oskari 54.
5. Kopli 20.	6. Falkpargi 12-a.	7. S. Ameerika 15.	

Lihakauplused:

8. Telliskivi 24.	9. Turukaubamaja 1 ja 2.

Segakauplused:

10. Nõmmel, S. Pärnu mnt. 48. 11. Kehras, Gutmani majas. 12. Aegviidus, Tomassovi majas. 13. Lehtses omas majas. 14. Tapal, Lai 3. 15. Sondas, omas majas. 16. Kohtlas, Ontovi majas. 17. Käva põlevkivi kaevanduses. 18. Kohtla-Järve põlevkivi kaevanduses. 19. Kukuruse põlevkivi kaevanduses. 20. Narvas, Joala 11/18. 21. Kaareperas, Raudteelaste Kodu. 22. Jänedal, Jürgenthali majas.

Vagun-kauplused liiguvad: Tallinn—Tartu—Narva—Haapsalu ja Sonda—Mustvee liinil.

Leiva- ja saiatõõstused: Aegviidus ja Kohtla-Järvel.

Piimatõõstus: Tallinnas, Uus Tatari tän. nr. 3

Õhisuse kauplused on kõige soodsamad ostukohad kõigile tarvitajale. Teenimine aus, korralik ja vastutulelik. Kaubad olemas igasuguses väärtuses ja müüakse välja väärtusele vastava õiglase hinnaga, õige kaalu ja mõõduga

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „ÕHISELU“ trükk, Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

Nõudke kodumaa kaupa.

KAUBANDUS-TÖÖSTUS AKTSIASELTS

„KREENBALT“

Tallinn, S. Karja 13.

Postkast 346.

Telegr. aadr.: „KREENBALT“ Tallinn.

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise A.-s.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-ü.

Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, end. Vöhrmann & Poeg.

Eesti Niidi Vabriku Ühisus.

Kõikide ülalnimetatud vabrikute saaduste en-gros müük.

Nõudke kodumaa kaupa.

**ETK
WEIN**

**KES MAITSEB
SEE KIIDAB**

MÜÜGIL ÍGALPOOL

**TERVIST
JA
JÕUDU
HOOVAB**

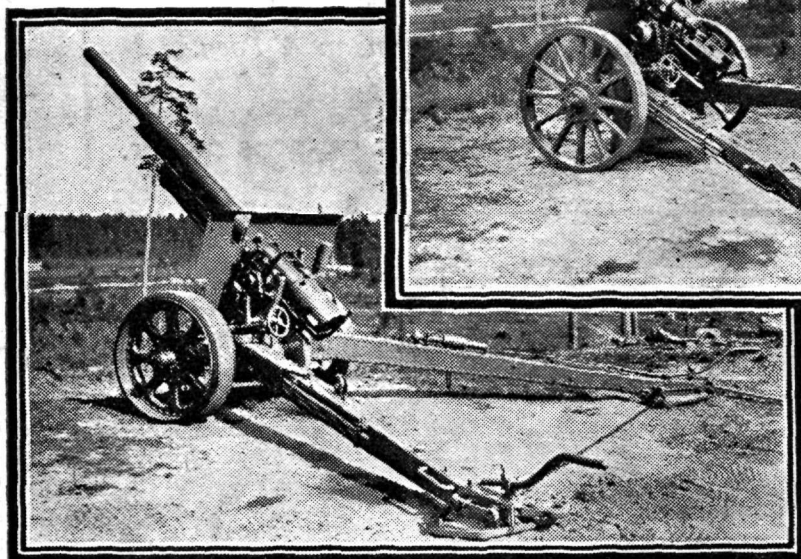
KOHVIDEST

Kind 40 senti

BOFORS

KAITSE VARUSTUS

10,5 sm Väljasuurtükk L/40
Laskekaugus = 17.000 mtr

7,5 sm Väljasuurtükk L/45
Laskekaugus = 14.000 mtr

BOFORS VÄLJASUURTÜKKIDE

telgedel on olemas vedrud — suurimate rattad peale selle on veel täiskummidel. Selle tõttu kiire ja kindel liikumise võimalus.

Aktiebolaget BOFORS
BOFORS, ROOTSI